

SANCTÆ HILDEGARDIS NATALES, RES GESTÆ, SCRIPTA

(Acta sanctorum Bolland., Sept. tom. V, die 17, p. 629.)

§ 1. Acta S. Hildegardis jam edita, et illius auctores: alia quædam ex ms. edenda: Vita supplenda in hoc Commentario maxime ex Sanctæ scriptis.

1. Inter sanctos qui sæculo XII floruerunt, locum non vulgarem habet S. Hildegardis virgo, virtutibus, miraculis, propheticis scriptis, ac mira nominis celebritate clarissima, cujus gesta modo illustranda suscipio. Vita ipsius ad hunc diem impressa est apud Surium, et jam anno 1566 Coloniae edita. Auctorem Vitæ Theodoricum abbatem Benedictinum omnes passim recentiores dicunt, sed non addunt cujus monasterii sit abbas. Apud Surium de Theodorico hæc notantur: « Claruit is anno 1200, estque diversus a Theodorico abbate S. Trudonis. » Distinctio hæc certa est, cum Theodoricus Trudonopolitanus abbas anno 1100 floruerit. Trithemius in Catalogo illustrium virorum, pag. 138, parum exacte de Theodorico, ejusque ætate loquitur: « Theodoricus, inquit, abbas ordinis S. Benedicti, beatæ Hildegardis quondam amator castissimus, vir tam in Scripturis sanctis quam in litteris sæcularibus exercitatus et doctus, ingenio promptus, sermone scholasticus, scripsit ad multorum ædificationem vitam ejusdem Hildegardis sponsæ Christi lib. IV, Epistolas quoque varias ad diversos, et quædam alia nobis incognita. Claruit temporibus Henrici VI (defuncti anno 1198) anno Domini 1200. » Trithemius memorie lapsus, aut, ut magis credo, errore transcribentium aut imprimentium, vitam in quatuor libros videtur dividere, cum tantum sint libri tres, ut clarum et certum est ex singulorum præfatione, et conclusione libri tertii. De scriptorum ætate infra.

2. Primus forte est Trithemius qui Theodoricum, biographum, vocavit abbatem; multumque dubito an revera abbas fuerit, imo potius credo monachum fuisse, non abbatem. Certe monachus tantum fuit, quando vitam conscripsit. Præterea non solus Theodoricus laudatam Hildegardis Vitam scripsit; sed eam ante ipsum scribere cœpit Godefridus monachus, cujus est liber primus. Secundum vero et tertium composuit Theodoricus, jubentibus Ludovico et Godefrido abbatibus. Hæc omnia clare eruuntur ex præfationibus, quas omnes composuit Theodoricus. Etenim toti vitæ ita præfari incipit: « Dominis venerabilibus, Ludovico et Godefrido abbatibus, Theodoricus humilis servorum Dei servus salutem cum devotis orationibus. Auctoritatis

vestræ præceptum accepi, ut post Godefridum, virum ingenio clarum, Vitam sanctæ ac Deo dilectæ Hildegardis virginis (quam ille honesto stylo inchoavit, sed non perfecit) in ordinem redigerem, et quasi odoriferis floribus seriatim contextens, visiones ejus, gestis suis insertas, sub divisione librorum, in unius corporis formam redigerem. » Tum post aliquot excusationes, quid fecerit, sic explicat: « Itaque parvi eo modo, ut præfati viri liber, primæ positionis locum obtinens, nullam suæ dispositionis patiatur jacturam; deinde secundus liber visionum pulcherrimum et admirabilem textum: tertius miraculorum... a nobis digestam, divisam et ordinatam contineret scripturam. » Itaque primus liber est Godefridi, excepta præfatione, continetque pleraque Sanctæ gesta, non tamen mortem, visiones quoque et miracula in hoc libro aliqua referuntur. At liber secundus de visionibus et tertius de miraculis et morte Hildegardis, solius sunt Theodorici.

3. Jam vero ambos hosce scriptores, non abbates, sed monachos fuisse, habeo ex Actis mss., pro canonizatione S. Hildegardis compositis, et apud nos edendis, in quibus num. 7 hæc leguntur: « Bruno custos S. Petri in Argentina et presbyter juratus dicit de vita beatæ Hildegardis, ... quod in libello qui de ejus vita a duobus religiosi, scilicet Gotfrido et Theodorico, qui cum beatâ virgine morabantur, statim post ejus obitum est scriptus, legit: quem omnibus modis vera credit continere, etc. » Ex his habemus primo, auctores Sanctæ convixisse, et non modo esse contemporaneos, sed in multis etiam testes oculos. Hac de causa Theodoricus, licet in præfationibus de more multis utatur excusationibus, nunquam pro excusatione allegat ignorantiam gestorum, visionum aut miraculorum S. Hildegardis, et ne insinuat quidem nisi raro, se aliorum instructione indigere, aut aliorum relatione uti, ad gesta Sanctæ conscribenda. Itaque dubitare non possumus quin Godefridus et Theodoricus fuerint ex iis monachis, qui in monasterio B. Hildegardis rem divinam peragebant, eaque de causa poterant omnia habere perspectissima. Godefridus verosimiliter erat natu major, isque solus Vitam scripsisset, nisi mors intervenisset. Nam defunctum fuisse Godefridum, quando scribebat Theodoricus, liquet ex præfatione libri secundi, in qua « Godefridus bonæ memo-

ria vocatur. Habemus secundo, Vitam fuisse scriptam statim post Sanctæ obitum. Habemus tertio, errasse Bailletum in tabula critica, non modo quia Theodoricum facit abbatem, et solum Vitæ scriptorem, cum Trithemio, sed etiam magis, quia dixit, eum vixisse « viginti aut triginta annis » post mortem S. Hildegardis, ac si non esset scriptor omnino contemporaneus. Hanc Vitam primo loco recudam ex Surio, collatam tamen cum ms. Bodecensi, cujus lectiones variantes accepimus.

4. Alteram quoque habemus Vitam S. Hildegardis in codice nostro ms., qui notatur P. ms. 17: eademque nonnihil interpolata nobis transmissa est ex codice Ultrajectino S. Salvatoris. Utrumque ms. contuli, et initio nullam fere differentiam inveni, circa finem vero adnotationes quasdam vitæ insertas reperi in codice S. Salvatoris, quæ non habentur in codice nostro, olim etiam Ultrajectino. Auctor hujus Vitæ ignoratur, sed verisimiliter non habitavit Moguntia, aut in ejus territorio, cum de scriptis Sanctæ ita loquatur: « Sane si cui placet de illius visionalibus verbis legere, acquirat de ejus scriptis, quæ jam circa partes Moguntia vulgantur dispersæ. » Præterea non opinor auctorem illius Vitæ prorsus fuisse Sanctæ contemporaneum. Qua de causa illam edendam non censeo, præsertim cum paucissima doceat quæ in priori Vita non leguntur, et tota fere ex scriptis Sanctæ sit contexta sine multo defectu. Dabo igitur ex brevi illa Vita in Commentario, quidquid utile ad lectorem instruendum credidero, omissis longis textibus, qui in ipsius Sanctæ scriptis legi possunt, et ad ipsius gesta aut mores minime spectant.

5. Aliud scriptum de S. Hildegarde anno 1641 ad Bollandum misit P. Joannes Gamans, frequentissime in hoc opere laudatus. Unde acceptum sit, ascripsit Gamansius his verbis: « Ex Bodecensis cœnobii Regularium S. Augustini, diœcesis Paderbornensis, Passionali pergamento ms. insigni mensis Septembris fol. 247, ubi post mutilam Vitam S. Hildegardis attextuntur sequentia. » Titulus scripti hic est: *De testimonio miraculorum sanctæ Hildegardis, quæ Dominus ejus meritis operatus est, tam in vita ejus, quam post mortem.* Compendium est Actorum quæ anno 1253 composita sunt ab his qui in virtutes et miracula S. Hildegardis inquisitionem, et Acta inquisitionis suæ ad sedem apostolicam transmiserunt. De tempore et Actis ad summum Pontificem missis liquet ex fine hujus compendii. Verum collector hujus compendii adeo omnia rescuit ad solam Actorum formam spectantia, ut ex illo nequeam perspicere, cujus auctoritate delegati fuerint inquisitores illi, archiepiscopi Moguntini, qui tunc erat Sigefridus III, an vero summi pontificis Gregorii IX. Verum ex epistola Gregorii IX, recitanda num. 208 et 209, habemus, Acta illa fuisse composita jussu ipsius Gregorii, qui

ad examen illud instituendum delegavit præpositum, decanum, et scholasticum Moguntinos. In eadem vero epistola conqueritur pontifex, defectus aliquot in Actis illis esse inventos quod non essent omnia satis clare exposita. At illis defectibus non perit Actorum fides historica. Quare dabo hæc inquisitionis Acta post vitam, debitis adnotationibus illustrata.

6. Præter antiqua hæc documenta de S. Hildegarde multa ipsius opera partim impressa, partim etiamnum manuscripta habemus. Ex hisce majorem præ cæteris ad augendum hunc commentarium materiam præbebunt epistolæ, quarum magnum numerum habemus impressum Colonia anno 1566 una cum aliquot opusculis et Vita Sanctæ, recensumque in *Bibliotheca Patrum* editionis Lugdunensis tom. XXXIII. Alteram non modicam partem dedit Martenius *Amplissimæ Collect.* tom. II. Nonnullas etiam aliis locis editas inveni, nonnullas habeo mss.; nec dubito quin plures variis locis etiamnum in tabulariis aut bibliothecis latent. Præcipuas tamen, quæ in cœnobio Sanctæ in unum volumen erant collectæ, omnes editas existimo. Alia quoque Sanctæ opera, quæ latius suo loco recenseo, aliquod etiam dabant subsidium ad gesta et virtutes ipsius illustrandas. Scriptores aliqui paulo posteriores, quales sunt Vincentius Bellovacensis, Richerius Senonensis, Albericus monachus in Chronico, qui sæculo XIII floruerunt, aliique plures, pro gestis S. Hildegardis, non sunt omnino negligendi. Verum hos aliosque suis locis laudabimus, et sequemur vel refutabimus, prout ratio exigere videbitur. Cæterum necesse non est recensere omnes Vitas posterioribus sæculis et variis linguis scriptas. Habeo sane Italicam, Hispanicam, Germanicam, Gallicam, Belgicam; at nulla illarum quidquam addit ad antiqua documenta præter errores. Bailletus quidem crismam proficitur, eamque severam, sed sæpe plura corrumpit quam corrigit, et raro producit documenta aliis ignota. Hunc tamen subinde solemus corrigere, quia saltem severitate crismæ nomen sibi perperit.

§ II *Natalis, pueritia, vita monastica in Monte S. Disibodi: visionibus a pueritia illustratur, easque demum scribere cogitur: quo modo opera sua scripserit.*

7. De tempore natali S. Hildegardis vita ms., tam in codice nostro quam in Ultrajectino S. Salvatoris, ita habet: « Anno Incarnationis Domini 1100, qui erat annus quadragesimus quintus Henrici illustris, hujus rominis quarti regis, et tertii imperatoris, fuit in Gallia ceterioris partibus virgo tam generis quam sanctitatis ingenuitate nobilis, in territorio Moguntina civitatis. » Pro designato anno mox adducuntur S. Hildegardis verba hoc modo: « Post Incarnationem, inquit, Domini anno millesimo centesimo, dum doctrina apostolorum, et ardens justitia, quam in populo Christiano san-

ctus Spiritus constituerat, laxari cœpit, nata sum, et parentes mei cum suspiriis Deo me vovebant. » Hæc quidem Hildegardem natam faciunt anno 1100, laudanturque tanquam ipsa Sanctæ verba pro illa opinione. Verum ex Vita edenda, in qua lib. II, cap. 1, ille ipse S. Hildegardis locus rectius allegatur, intelligimus, epocham anni 1100 solum dari pro designando tempore quo Justitia laxari cœpit; et Sanctam solum dicere, *illis temporibus* se natam. Voces autem *illis temporibus* explicari debent cum aliqua latitudine, ac si dictum esset *circa illa tempore*; cum S. Hildegardis annum suum natalem alio modo et certius assignet in præfatione operis sui præcipui, quod *Scivias* nominavit. Certe in laudata præfatione asserit se scribere jussam visiones suas anno 1141, et tunc fuisse « quadraginta duorum annorum, septemque mensium. » Secundum hæc verba, anno 1098 aut prioribus mensibus anni 1099 nata est Sancta. Quo minus vero nativitatem ipsius ad annum 1099 differri posse credamus, facit annus æmortalis, non alius figendus quam 1179, quo annum agebat octogesimum secundum. Nata igitur est anno 1098, et quidem ante 17 Septembris, quo defuncta est, cum alias non inchoasset annum ætatis octogesimum secundum.

8. Joannes Trithemius, abbas Spanheimensis, in *Chronico Hirsaugiensi* ad annum 1150 de parentibus et patria S. Hildegardis ita loquitur: « Fuit autem hæc sanctissima virgo... oriunda ex comitatu Spanheimensi de villa Bickelleheim dicta, patre Hildeberto milite, matre vero Mechtilde progenita, temporibus Henrici imperatoris IV nata in mundum, anno videlicet Gebhardi abbatis Hirsaugiensis VII. Cujus pater in curia comitum de Spanheim cum aliis nobilibus militans versabatur, homo rectus et Deo devotus. » Comitatus Spanheimensis est in Palatinatu inter fluvios Mosellam et Naham, et pro spirituali jurisdictione in diœcesi Moguntina. Annus septimus Gebhardi abbatis, quo Hildegardem natam statuit Trithemius, ab eodem connectitur cum anno 1098, quem et nos Sanctæ natalem statuimus. Quid tertio ætatis suæ anno contigerit S. Hildegardi, ipsa exponit in Vita, lib. II, num. 16. Consentit vita ms., in qua hæc leguntur ex Hildegardis scriptis adducta: « Ac in tertio ætatis meæ anno tantum cœlitus lumen vidi, quod anima mea in visceribus meis contremuit: sed præ impedimenti instantiæ de his nil potui proferre. » Mirabile etiam est quod traditur in testimonio miraculorum inferioris edendo num. 7; idque dixisse asseritur, « cum quinque annos haberet. » In proœmio vero jam allegato de his ita scribit: « Virtutem autem mysteriorum, secretarum et admirandarum visionum a puellari ætate, scilicet a tempore illo, cum quinquennis essem, usque ad præsens tempus, mirabili modo in me senseram, sicut et adhuc, quod tamen nulli hominum, exceptis quibusdam paucis et religiosis, qui in eadem conversatione vivebant, qua et ego eram, manifestavi. » Itaque tertio ætatis anno

A mirabile lumen vidit sine Intelligentia sufficienti, quinquennis vero visiones cœpit intelligere.

9. Neoterici aliqui memoriæ lapsu quinquennem Hildegardem vitæ monasticæ ascribunt sub disciplina Juttæ. At Vita num. 2 testatur, octo fere annorum fuisse quando tradita est Juttæ, sorori comitis Spanheimensis, instituenda religiosi disciplinæ. Consentit de octavo ætatis suæ anno testimonium miraculorum, num. 7, eamque ab ea ætate sub beati Benedicti Regula a parentibus oblatam fuisse in Monte Sancti Disibodi testatur. De hisce vero in Vita ms., verba ipsius Sanctæ ista allegantur: « In octavo autem anno in sanctam conversationem spiritualis vitæ oblata sum, et usque ad quintum decimum annum sui multa videns, et plura simpliciter loquens, ita quod illi admirabantur, qui hæc audierunt, a quo essent, et unde venirent. Tunc et ego in memetipsa admirata sum, quod, cum intra in anima mea hæc vidi, exteriorem etiam visum habui, et quod hoc de nullo homine audivi. Quapropter et magno timore correpta sum, nec amplius de meo interiori lumine cuiquam manifestare audebam. Attamen multa loquendo ac de futuris dicendo sæpe protuli. Et quando hujus visionis luminis plene perfundebar, multa, quæ audientibus aliena videbantur, loquebar. » Hæc ipsa uberius recitata leguntur in Vita edenda, lib. II, cap. 1, ubi etiam declarat, crescente ætate, magis se magisque de suis visionibus siluisse, quandiu erat sub disciplina magistræ suæ B. Juttæ, et post mortem quoque ipsius aliquot annis, donec Deus cogeret visa revelare, et demum conscribere. Hinc de istis visionibus rursum dicit in proœmio ad librum *Scivias*: « Interim usque ad id temporis, quo illud Deus sua gratia manifestari voluit, sub quieto silentio compressi. » De modo autem quo visionibus istis fruebatur, ibidem hæc subjungit: « Visiones vero quas vidi, non eas in somniis nec dormiens, nec in phrenesi, nec corporeis oculis, aut auribus exterioris hominis, nec in abditis locis percepi; sed eas vigilans, circumspiciens in pura mente oculis et auribus interioris hominis, in apertis locis secundum voluntatem Dei accepi. Quod quomodo sit, carnali homini perquirere difficile est. » Hæc interim de visionibus Sanctæ, de quibus plura dabo inferius.

10. Dum vero visiones suas tanto studio occultabat S. Hildegardis, e vivis abiit Jutta magistra, cui humiliter solebat obedire, ipsaque cœpit aliis præesse. Dodechinus, sub finem ejusdem sæculi abbas S. Disibodi, in Appendice ad *Chronicon Mariani Scoti*, ad annum 1136, ad propositum nostram ita habet: « Obiit divæ memoriæ domina Jutta, quæ viginti quatuor annis in Monte S. Disibodi inclusa, soror Megenhardi comitis de Spanheim. Hæc sancta mulier inclusa est Kalendis Novembris, et aliæ tres cum ea, scilicet Hildegardis, et Samet (*Mabillonius legit suimet, id est Juttæ*) vo-

cabuli duæ, quas etiam, quoad vixit, sanctis virtutibus imbuere studuit. » Hæc quidem chronotaxis non omnino consonat assertis de vita monastica per S. Hildegardem inchoata, dum fere octo erat annorum. Nam, si Jutta viginti et quatuor annis fuit reclusa, et defuncta anno 1136, reclusit se primum anno 1112, aut certe circa 1112, si anni illi forte non fuerint completi, aut si qui illis superaddendi sint menses. At S. Hildegardis anno 1106 erat octo annorum, eaque de causa videtur sex annis cum B. Jutta vitam monasticam duxisse ante epocham Dodechini. Dicendum itaque videtur aut in numeros Dodechini errorem irrepisse, aut Hildegardem alio prius loco vixisse sub disciplina ejusdem Juttæ. Certe omnia antiqua instrumenta unanimi consensu Hildegardem ab anno ætatis octavo faciunt monacham in Monte S. Disibodi. Erat locus in comitatu Spanheimensi, eratque ibi cœnobium ordinis Benedictini, de quo fuse actum est ad 8 Julii in Commentario prævio ad Vitam S. Disibodi fundatoris. Abbas vero cœnobii Fulchardus eodem anno cum Jutta obiit, et successorum habuit Cononem aut Cunonem, sub finem anni 1136 consecratum. Sub hujus obedientia igitur erat S. Hildegardis, quando anno eodem paucis præesse cœpit.

11. Post obitum B. Juttæ, de qua ad 20 Decembris agendum erit, S. Hildegardis, ut ipsa asserit in Vita, num. 17, perrexit de more visiones habere, easque silentio premere, donec tandem stimulis divinis excitata, de iis monachum magistrum suum consuleret. De his in Proœmio ad *Scivias* sic habet: « Sed puellari meta transacta, cum ad præfatam ætatem perfectæ fortitudinis pervenissem, audivi vocem de cœlo dicentem: « Ego lux vivens et « obscura, illuminaus hominem quem volui, et « quem mirabiliter, secundum quod mihi placuit, « excussi, in magnis mirabilibus ultra modum antiquorum hominum, qui in me multa secreta viderunt posui. » Hæc omnia dicuntur de S. Hildegarde, quam Deus ad sublimem visionum gradum provehere volebat. Quæ sequuntur de eadem sunt, docentque, quantum Deus illam humiliaverit, ne excellentia visionum illi superbiam elevaretur. Verba subdo: « Sed in terram stravi illum, ut se non erigeret in ulla elatione mentis suæ. Mundus quoque non habuit in eo gaudium nec delectationem, nec exercitationem in rebus illis, quæ ad ipsum pertinent, quia eum de pertinaci audacia abstraxi, timorem habentem, et in laboribus suis paventem. » Hæc sane obscura sunt, sed sensus est: mundum pro S. Hildegarde nihil habuisse de quo gauderet, quo delectaretur aut exercitaretur, quia Dei timore erat plena.

12. Hæc utcumque explicantur sequentibus verbis: « Ipse enim in medullis et in venis carnis suæ doluit, constrictum animum et sensum habens, atque multam passionem corporis sufferens, ita quod in eo nulla securitas habitavit, sed in omni-

bus causis suis se culpabilem æstimavit. Nam ruinas cordis ejus circumsepsi, ne mens ipsius per superbiam aut per vanam gloriam se elevaret, sed magis in omnibus his timorem et dolorem, quam gaudium aut petulantiam sentiret. Unde in amore meo scrutatus est in animo suo, ubi illum inveniret, qui viam salutis curreret. Et quemdam (*scilicet monachum directorem*) invenit, et eum amavit, agnoscens, quod fidelis homo esset, et similis sibi in aliqua parte laboris illius, qui ad me tendit; tenensque illam simul cum illo in omnibus his per supernum studium contendit, ut absconsa miracula mea revelarentur. Et idem homo super semetipsum se non extulit, sed ad illum in ascensionem humilitatis, et intentione bonæ voluntatis, quem invenit, se in multis suspiriis inclinavit. Tu ergo, o homo, qui hæc non inquietudine deceptionis, sed in puritate simplicitatis accipis, ad manifestationem absconditorum directa, scribe quæ vides et audis. » Hæc omnia, licet utcumque obscura sunt, dirigebantur a Deo ad animandam Hildegardem, ut scriberet visiones suas secundum consilium illius monachi quem tunc cœperat consulere.

13. Quid illa post ejusmodi visionem fererit, subjungit hoc modo: « Sed ego, quamvis hæc viderem et audirem, tamen propter dubietatem et malam opinionem, et propter diversitatem verborum hominum, tandiu, non in pertinacia, sed in humilitatis officio, scribere recusavi, quousque in lectum ægritudinis flagello Dei depressa, caderem; ita quod tandem multis infirmitatibus compulsa, testimonio cujusdam nobilis et honorum morum puellæ, et hominis illius, quem occulte, ut præfatum est, quaesieram et inveneram, manus ad scribendum apposui. » De visione porro illa qua præcipue ad scribendum animata fuit et adjuta, statim in principio Proœmii sui hæc memorat: « Ecce quadragesimo tertio temporalis cursus mei anno, cum cœlesti visioni magno timore tremula intentione inhærerem, vidi maximum splendorem, in quo facta est vox de cœlo, ad me dicens: « O homo fragilis, et cinis cineris, et putredo putredinis, dic et scribe quæ vides et audis. Sed quia timida es ad loquendum, et simplex ad exponendum, et indocta ad scribendum ea, dic et scribe ea, non secundum os hominis, nec secundum intellectum humanæ adventionis, nec secundum voluntatem humanæ compositionis; sed secundum id quod ea in cœlestibus desuper in mirabilibus Dei vides et audis, ea sic differendo proferes, quemadmodum et auditor et verba præceptoris sui percipiens, ea secundum tenorem locutionis illius, ipso volente, ostendente et præcipiente, propalat. Sic ergo et tu, o homo, dic ea quæ vides et audis: et scribe ea, non secundum te, nec secundum alium hominem, sed secundum voluntatem scientis, videntis et disponentis omnia in secretis mysteriorum suorum. »

14 « Et iterum audivi vocem de cœlo mihi d'cen-

tem. « Dic ergo mirabilia hæc, et scribe ea hoc modo edocta, et dic: Actum est millesimo centesimo quadragesimo primo Filii Dei Jesu Christi Incarnationis anno, cum quadraginta duorum annorum septemque mensium essem, maximæ coruscationis igneum lumen aperto cælo veniens, totum cerebrum meum transfudit, et totum cor totumque pectus meum velut flamma, non tamen ardens, sed calens, ita inflammavit, ut sol rem aliquam calefacit, super quam radios suos immitit. Et repente intellectum expositionis librorum, videlicet Psalterii, Evangeliorum, et aliorum catholicorum, tam Veteris quam Novi Testamenti, voluminum sapiebam, non autem interpretationem verborum textus eorum, nec divisionem syllabarum, nec cognitionem casuum aut temporum callebam. » Hactenus Sancta ipsa, cujus posteriora verba Vitæ inserta sunt, num. 2. Nunc quædam veniunt observanda. Primo ex allegatis clarum est Sanctam humili et verecundo timore diu noluisse de visionibus suis scribere, divinisque inspirationibus ad scribendum invitantibus utcumque restitisse, donec gravi et mirabili correpta morbo, rem communicaret cum monacho, et per hunc cum abbate Conone, ut Vita habet num. 4, ubi etiam additur, morbo liberatam fuisse, simul atque animum ad scribendum appulit. Prodigiosa ista sanatione non minus, quam præcedenti morbo æque prodigioso, excitatus abbas, post aliquod tempus priora Sanctæ scripta detulit Moguntiam, ibique ea cum archiepiscopo Henrico et cum præcipuis viris ecclesiasticis communicavit, ut habet Vita num. 4, et rursus num. 17, ubi ipsa allegantur Sanctæ verba sequentia: « Hæc ad audientiam Moguntinæ Ecclesiæ allata cum essent et discussa, omnes ex Deo esse dixerunt, et ex prophetia, qua olim prophetæ prophetaverant. »

15. Secundo constat ex allatis verbis, scientiam S. Hildegardis non fuisse studio acquisitam, sed infusam a Deo. Hinc in Vita, num. 17, ipsa dicit scribere se cœpisse, « cum vix notitiam litterarum haberem, inquit, sicut indocta mulier me docuerat. » Ignorabat certe linguam Latinam, quia eam nunquam didicerat. Attamen superno illustrata lumine intelligebat scripta Latina, quantum apparet, eo sensu ut sciret quid scriptis illis contineretur, non quid singula verba significarent. De mirabili illo modo quo intelligebat mysteria, quoque ea demum scribere compulsa fuit, ex variis ipsius scriptis, quæ partim edita non sunt, plura habentur cõrrasa in Vita ms. Hæc igitur, cum non omnia habeantur in Vita imprimenda, huc transferam: « Ab infantia ergo mea, inquit, usque ad præsens tempus, cum jam plus quam septuaginta annorum sim, hoc lumen in anima mea semper video, et non exterioribus oculis, nec cogitationibus cordis, nec ulla collatione quinque sensuum exteriorum illud percipio, manentibus tamen exterioribus oculis apertis, et aliis corporeis sensibus in sua virtute. Lumen enim

quod video locale non est, sed nube quæ solem portat multo lucidius; nec altitudinem, nec longitudinem, nec latitudinem in eo considerare valeo. Huiusmodi umbra viventis luminis mihi nominatur: atque sicut sol, luna et stellæ in aqua apparent, ita scripturæ et sermones, et virtutes, et quædam opera hominum formata in illo mihi resplendent. Quidquid autem in hac visione video, vel didicero, huius memoriam per longum tempus habeo: et simul video et audio et scio, et quasi in momento, quod scio, disco. Sed quodcumque non video, illud nescio, quia velut illitterata sum, et de his quæ ex illo lumine scribo, non alia verba pono quam quæ audio, Latinisque verbis non limatis [*adde utor vel quid simile*]. Nec audio verba, sicut quæ ab ore hominis sonant, sed sicut flamma coruscans, et ut nubes mota in aere puro. Huius quoque luminis formam nullo modo cognoscere valeo, sicut nec spheram solis perfecte intueri possum.

16. « Attamen aspicio interdum in eodem lumine aliam lucem, quæ mihi lux vivens nominatur; sed hæc non video frequenter, ejusque formam multo minus, quam prioris luminis formam, sufficere determinare. Dumque istam lucem intueor, omnis mihi tristitia omnisque dolor aufertur de memoria, ita ut tunc mores simplicis puellæ, et non vetulæ mulieris habeam. Anima autem mea nulla hora caret primo lumine, quod umbra viventis luminis vocatur; et illud video velut in lucida nube firmamentum absque stella aspiciam; et in ipso video quæ de fulgore viventis lucis loquor. Permansi autem ab infantia mea usque ad quadragesimum ætatis annum prædicta semper videns, et sæpe aliquid inde loquens, sed penitus nihil scribens. Et tunc in eadem visione sensi venas meas et medullas plene viribus restitutas, quibus per multas infirmitates a juventute mea defeceram. Tuncque compellente me Spiritu, intimavi ista cuidam monacho, quem mihi magistrum proposueram. Qui satis admirans de his, injunxit mihi, ut, quæ viderem et quæ vidissem, absconse scriberem, quatenus ipse, viso initio et fine scriptorum, posset de iis judicare, vel saltem æstimare, quid rei esset. »

17. Porro Sancta ubi morbo se tandem scribere compulsam testatur verbis jam datis ex proœmio ad *Scivias*, hæc subjungit: « Quod dum facerem, altam profunditatem expositionis librorum, ut prædixi, sentiens, viribusque receptis de ægritudine me erigens, vix opus istud decem annis consummans ad finem perduxim. In diebus autem Henrici Moguntini archiepiscopi, et Conradii Romanorum regis, et Cunonis abbatis in Monte beati Disibodi pontificis, sub papa Eugenio, hæc visiones et verba facta sunt. Et dixi et scripsi hæc, non secundum adinventionem cordis mei aut ullius hominis, sed ut ea in cœlestibus vidi, audivi, et percepi per secreta mysteria Dei. Et iterum audivi vocem de cælo mihi dicentem: *Clama ergo, et scribe sic.* » Epochæ data non habet difficultatem, præterquam in Eugenio papa et Hen-

rico archiepiscopo; Conradus enim diu fuit rex et Cuno abbas, antequam Sancta cœpit scribere, sive ante annum 1141. Verum Eugenius tantum papa creatus est anno 1145, Henrici archiepiscopi Moguntini initium in *Gallia Christiana*, tom. V, col. 471, igitur anno 1142. Respondeo hæc non olstare quo minus credamus Sanctam cœpisse anno 1141. Nam Eugenium nominasse videtur, quia major pars istius operis sub ejus pontificatu scripta est, et quia ille partem operis vidit et probavit, licet sub duobus Eugenii decessoribus aliqua scribere cœpisset. Eadem fuit ratio nominandi Henricum Moguntinum, qui partem operis jam ante Eugenium viderat. Hinc tamen colligimus scripta Sanctæ non statim ubi illa scribere cœperat ad Moguntinum archiepiscopum perlata esse, sed serius, ubi pars notabilis erat absoluta. Albericus in *Chronico*, ad annum 1141, nobis omnino consentit, ita scribens: « Hoc anno S. Hildegardis cum esset annorum quadraginta duorum et septem mensium, librum *Scivias* per Spiritum sanctum visitata incœpit, et per decem annos consummavit, etc. »

18. Restat inquirendum an S. Hildegardis libros suos conscripserit propria manu, et eo plane sermone et modo quo eos habemus conscriptos. Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1147, ita de scriptis Sanctæ loquitur ac si credidisset, nullo alterius subsidio in scribendo usam fuisse, et sic aliis quoque locis loquitur. At rem videtur magis examinasse in *Chronico Spanheimensi* ad annum 1179, ubi de conscriptis per S. Hildegardem operibus ita scribit: « Hæc sancta virgo divinis revelationibus visitari a juventute sua æneruit, ex quibus multa jussione divina ad utilitatem posteriorum conscripsit. Verum cum esset Latini sermonis ignara, et præter simplicem psalmodiam nihil ab homine didicisset, interno Spiritus sancti magisterio edocta, omnem scripturam, positionem, seu constructionem orationis perfecte intellexit. Revelationes autem suas et visiones cœlestes partim Latino, partim Teutonico protulit eloquio; quas Gotfridus monachus S. Disibodi, capellanus et confessor ejus, fecit Latinas et congruas, redigens in eum ordinem et formam in qua hodie leguntur. Inter cætera vero ejus volumina, magnum in eodem loco volumen, quod Epistolas ejus ad diversos, Humilias, Vitas sanctorum, et alia, quæ divinitus edocta edidit, continet: quod moniales istius loci eam propria manu scripsisse falso confirmant, cum et Latini sermonis fuerit ignara, et ad scribendum propter crebras infirmitates et humidum caput penitus indisposita. Nihil enim eorum quæ ibi ostenduntur hodie, propria manu scripsisse credendum est, quippe cum nesciret scribere; sed præfatûs monachus omnia vel scripsit, vel scribi procuravit. » Hactenus Trithemius, cujus opinio conformis est antiquis documentis. Gotfridus vero ille aut Godefridus monachus, cujus opera in scri-

Abendo usa est Sancta, idem forte est cum illo qui librum primum Vitæ composuit.

19. Eo autem modo, quo exponit Trithemius, composita esse omnia scripta S. Hildegardis, colligitur ex ipsa ejus Vita, in qua num. 2 asserit Godefridus, litterarum ignaram ita fuisse, ut « nec interpretationem verborum nosceret, nec divisionem syllabarum; nec cognitionem casuum aut temporum vocum Latinarum haberet. » Deinde Theodoricus in præfatione libri secundi modum scribendi insinuat, ita scribens: « Magnum est etiam illud et admiratione dignum, quod ea quæ in Spiritu audivit vel vidit, eodem sensu et eisdem verbis, circumspecta et pura mente, manu propria scripsit, et ore edidit, uno solo fideli viro symmysta contenta, qui ad evidentiam grammaticæ artis, quam ipsa nesciebat, casus, tempora et genera quidem disponere, sed ad sensum vel intellectum eorum nihil omnino addere præsumebat vel demere. » Addit auctor ex ipsius Hildegardis epistola ad Adrianum papam, a Deo monitam fuisse, ut, quando *desuper ostensa* non « protulisset in lingua Latina more apto hominibus, ille, qui limam habet, ad aptum sonum hominum explere non negligat. » Utebatur igitur adjutore in scribendo, Deo ipso jubente, quia non noverat cogitationes suas Latino sermone explicare. Sic ipsa dicit verbis num. 14 adductis: « Quodcunque non video, illud nescio, quia velut illitterata sum. Et de his quæ ex illo lumine scribo, non alia verba pono quam quæ audio, Latinisque verbis non limatis. » Dictio est imperfecta. At hæc Sanctam velle dicere existimo: Scribo verba Latina audita, et alia non addo Latina ad explendam dictionem, aut adjuncta exponenda.

20. Quare, quantum concipere possum, S. Hildegardis has in scriptis suis habuit partes. Visiones suas vernaculo sermone explicabat, verba vero Latina, quæ in iis audiebat, manu sua scribebat prout audierat. Deinde, ipsa dirigente, Godefridus omnia faciebat Latina, omniaque apte connectebat. Hinc laudatus Trithemius dicit: « Visiones cœlestes partim Latino (nimirum verba audita), partim Teutonico protulit eloquio, » scilicet personas aliasque res visas. Hoc modo scribere cœpit in monte S. Disibodi, ubi monasticam vitam inchoaverat, teste Theodorico in Vita, num. 14. At primum opus suum, ut idem testatur, diu post absolvit in monasterio novo, de cujus fundatione modo agendum.

§ III. Aucto monialium numero, S. Hildegardis fundat cœnobium in Monte S. Ruperti; non vidit ibi S. Bernardum, nec regulam Cisterciensem amplexa est: scripta Sanctæ ab Eugenio III probata: finitum opus Scivias.

21. Ubi S. Hildegardis revelationes suas scriptis consignare cœperat, pusillus virginum cœtus, cui a morte B. Juttæ præfuerat, multum cœpit accrescere. Cum igitur locus in quo habitabant nimis fieret angustus, cogitatum est de construendò

novo cœnobio, ut habet Vita, num. 6, ubi additur A locum Sanctæ fuisse revelatum. Vel sic tamen morbus intervenire debuit, ut Cono aut Cuno, abbas S. Disibodi, in discessum virginis consentiret. Verum plura non addo de iis, quæ satis in Vita sunt exposita. Trithemius de nova illa fundatōne in *Chronico Spanheimensi* ad annum 1148 scribit sequentia: « Anno 1148, ... sancta virgo Hildegardis, magistra sponsarum Christi in Monte S. Disibodi post mortem B. Juttæ, sicut diximus, constituta, divinitus admonita, cum decem et octo sanctis virginibus ad Bingos transivit, et monasterium in monte trans Naham fluvium, juxta sepulcrum S. Ruperti ducis et confessoris ædificavit, ipsumque locum cum omnibus rebus et possessionibus partim pretio de manu comitis Hildenhe- B mensis, in Trevirensi parochia manentis, partim commutatione, partimque donatione comitis de Spanheim et aliorum fidelium, in jus proprietatis redigens, defensionem Ecclesiæ Moguntinæ temporibus perpetuis, apostolico interveniente privilegio, commendavit. » Deinde, post aliqua de natalibus et de scriptis Sanctæ, de causa novæ fundatōnis rursus ista scribit: « Verum, cum multi in circuitu nobiles filias suas magisterio ejus traderent, et fieret eis locus ad manendum angustus, de licentia tam summi pontificis quam abbatis sui, ad Montem S. Ruperti, sicut diximus, cum octodecim sacris monialibus transivit, inter quas una erat Hiltrudis, filia comitis Meginhardi, virgo sanctissimæ conversationis, et B. Hildegardi multum familiaris, ob cu- C jus intuitum comes pater multa eidem loco beneficia impendit. » Hactenus Trithemius, qui fundatōnem figit anno 1148.

22. In *Gallia Christiana* novissimæ editionis, V, col. 653, cœnobium vocatur: « Sanctus Rupertus Bingensis, seu Mons S. Ruperti vel Roberti juxta Bingam. » Ibidem observatur, esse aliud cœnobium monialium ordinis Cisterciensis, quod etiam vocatur *Mons S. Roberti*, in diœcesi Leodiensi. De tempore vero et loco fundatōnis laudata *Gallia Christiana* sic habet: « Fundatur hoc cœnobium puellare ordinis S. Benedicti, anno 1147, a S. Hildegarde, prima ejusdem abbatissa, prope oppidum Bingen ex altera parte fluminis Nahæ, ubi in Rhenum influit, quatuor a Moguntia milliaribus, » Germanicis videlicet. Hæc satis accurata credo. *Bingen* vero oppidum est in ditone electoris Moguntini, jacetque ad ripam Rheni, Latine olim *Pinguia* sæpius, nunc passim *Bingium* dictum. Porro videt lector, uno anno hic citius figi fundatōnem quam apud Trithemium, et recte, cum certum sit, saltem cœptam esse anno 1147. Etenim, quando Eugenius papa III anno 1148 scripsit ad S. Hildegardem, ut videbimus, epistolam inscripsit, « Dilectæ in Domino filiæ Hildegardi præpositæ in Monte beati Roberti. » Erat igitur fundatio jam tunc facta, et anno præcedenti inchoata, præsertim cum epistola non in fine anni, sed circa initium, mense Januario aut Februario

fuerit data. Finis tamen ejusdem epistolæ insinuat, fundatōnem fuisse recentem. Nam ita ad ipsam scribit Eugenius: « Quod autem insinuasti nobis de loco illo quem in spiritu tibi prævidisti, hoc permissione et benedictione nostra et episcopi tui fiat, ita quod ibi regulariter cum sororibus tuis vivas secundum Regulam S. Benedicti sub clausura ejusdem loci. » Ad hæc respondit Sancta: « Ego autem, o Pater, in loco cœlitus mihi ostenso, juxta verba benedictionis tuæ, secundum Regulam S. Benedicti, sub clausura ejusdem loci cum sororibus meis maneo, et hoc me tam vivente, quam defuncta, semper observari desidero. »

23. Trithemius in *Chronico Hirsungensi*, ad annum 1147, narrat, S. Bernardum venisse ad Montem S. Ruperti, sive ad oppidum Bingium, ibique cum S. Hildegarde egisse, quando in Germania circa partes Rheni prædicabat, hortabaturque fideles crucem assumere ad expeditionem in Terram Sanctam. Res figenda esset anno 1146, si satis videretur certa. At Manricus in *Annalibus Cisterciensibus*, et post ipsum Pinus noster ad 20 Augusti, in S. Bernardo, pag. 193, merito dubitarunt. Accedit Mabillonius in *Annalibus Benedictinis* tom. VI, pag. 410, aut fortasse Martenius, qui tomum illum, defuncto dudum Mabillonio, complevit, et anno 1739 edidit. Nam ille edicit caudice: « Quæ de Bernardi cum ea (S. Hildegarde) colloquio refert Trithemius, valde suspecta sunt. » Addit etiam rationes quas paulo magis exponam. At audiamus prius Trithemium, cujus relatio saltem docebit quam varia fuerint judicia hominum de scriptis Sanctæ, quidque de iis senserit S. Bernardus. « Inde (Francofurto, ubi prædicaverat S. Bernardus) navigio descendens pervenit ad Bingios, ubi Hildegardis monialis, virgo Christi devotissima..., in Monte Sancti Ruperti construxit cœnobium, cum qua dulces fertur de futura felicitate miscuisse sermones. Erat namque divo Bernardo sancta Christi famula et scriptis nota, et relatione multorum in Domino comprobata. Adquam cum pervenisset, post orationes consuetas et salutationis obsequia, præcepit sibi volumina exhiberi, quæ illa divinitus inspirata conscripsit.

24. « Quibus diligenter ex parte revisis, ultra quam dici potest admirans, dixisse fertur ad socios: « Hæc scripta non sunt humanitus adinventata, nec potest ea mortalis homo capere, nisi ad Dei similitudinem intus et in anima fuerit reformatus per amorem. » Ad hæc præpositus virginum, monachus devotus et sanctus, nomine Heribertus, viro Domini respondit: « Reverende Pater, vera quidem sunt quæ dixisti; sed multi homines, docti et indocti, religiosi et mundani, animam famulæ Christi quotidianis oblationibus cruciant, dum cerebri phantasmata, aut fallaciter per dæmones indoctæ femine garrulantur immissa. » Cui vir Dei: « Non miramur, inquit, frater charissime, si dormientes in peccatis divinas revelationes existiment somnia, cum sciamus verum dixisse sanctum

« Apostolum: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur* (1 Cor. II, 14). Omnibus enim in peccatis superbæ, luxuriæ, avaritiæ, seu aliis vitiis, quasi dormiendo, jacentibus, divinæ admonitiones consueverunt somnia videri, quoniam, si vigilarent in timore Domini, signa divinæ operationis veræ cognoscerent. Qui autem hæc immitti a dæmonibus existimant, ostendunt se divinæ contemplationis nullam penitus habere scientiam, similes illis judicandi sunt, qui Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum in Beelzebub potestate ejicere dæmonia dixerunt. » Ad sanctam quoque Hildegardem per interpretem: « Et tu, filia, inquit, non timeas locutiones hominum, cum Deum habeas protectorem, quoniam illorum sermones peribunt ut stipula, verbum autem Domini manet in æternum. » Post hæc vir Dei navigio descendit ad Bopardiam, etc. » Hactenus Trithemius, ad cujus relationem aliqua breviter observabimus.

25. Primo, verba S. Bernardo attributa omnino conformia sunt tam admirabili sanctitati et sapientiæ ipsius, quam judicio ejusdem de scriptis et meritis S. Hildegardis, in epistola inferius danda expresso. Quapropter facile credidero, similia de scriptis Sanctæ dixisse Bernardum, quando ea Treviros allata vult et examinare potuit. Secundo, visitatio illa S. Bernardi, et lustratio scriptorum S. Hildegardis in ipso monasterio, prorsus apparent commentitiæ, aut certe ex errore solum protectæ. Et enim de adventu S. Bernardi ad S. Hildegardem tacent antiqui scriptores omnes, cum qui de S. Bernardo scripserunt, tum qui de S. Hildegarde, licet biographus noster S. Bernardum commemoret, ut Sanctæ et scriptis ejus addictissimum. Præterea S. Bernardus ad S. Hildegardem scripsit anno verisimiliter 1148; hæc vero respondit, ut videbimus. Epistolæ autem sic scriptæ sunt, ut videantur invicem nunquam se vidisse. Demum nec S. Bernardus in itinere de quo agit Trithemius, per Rhenum navigio descendisse videtur, cum in libro *Miraculorum* ipsius, tom. IV Augusti, pag. 358, terrestre iter describatur, ita ut ipse non modo Bingium non venerit, sed neque illud præternavigaverit, aut prope accesserit. Ipsa quoque Hildegardis verisimiliter necdum erat Bingii, quando eo ad ipsam venisse dicitur S. Bernardus. Visitatio igitur illa S. Bernardi prorsus est improbabilis: neque nos morari debet quod eam admiserit Bailletus, alias non raro justo severior in crisi exercenda. Nam nimis sæpe experimur scriptorem illum non tanta diligentia inquisivisse in facta sanctorum a recentioribus tantum tradita, quanta uti debuisset, ut vitas sanctorum scriberet erroribus vulgaribus expurgatas.

26. Sane idem Bailletus aliam quorundam scri-

(1) Vide *Patr. t. CXCIV.*

ptorum Cisterciensium opinionem æque improbabilem pari facilitate adoptavit. Chrysostomus Henriquez, quem ille laudat, in *Menologio Cisterciensi*, pag. 316, ordini Cisterciensi attribuit Hildegardem, quam tamen initio Benedictinam fuisse agnoscit. Habitum vero ab ea mutatum dicit, « hortante sancto Bernardo. » Laudat pro sua opinione Barnabam de Montalho, qui asserit mutationem a S. Hildegarde factam « ob devotionem, qua in D. Bernardum ferebatur. » Deinde adducit *Annales ordinis*, in quibus eadem asseruntur. Mitto alios scriptores idem ex errore asserentes. Errorem hunc jam observavit Papebrochius noster ad 18 Junii in S. Elizabetha Schonangiensi (1), quam aliqui æque ac Hildegardem Cisterciensibus ascripserunt, quavis utraque sit Benedictina. Contigisse hoc videtur ex confusione plurium monasteriorum ejusdem nominis: nam num. 22 monui in diocesi Leodiensi esse monasterium monialium Cisterciensium, quod Mons S. Roberti dicitur, quemadmodum illud quod juxta Bingium S. Hildegardis incoluit. Hoc vero esse instituti Benedictini certum est. Laudatus Papebrochius pag. 606, num. 11, testem oculatum exhibet se his verbis: « De Hildegarde pridem nobis constabat, qui Bingii fueramus anno 1660, ibique sacra illius et ossa et scripta, nec non cucullam videramus, coloris non candidi, ut Cisterciensium, sed ex rufo subnigri, ut Benedictinarum fuit. » Plura non addo, quia res est minime dubia.

27. Anno 1148 contigerunt quæ biographus num. 5 narrat de examinatis Treviris Sanctæ scriptis jussu Eugenii papæ III, et præsentate S. Bernardo. Biographus ait, ea Treviris acta esse post concilium Remense. At Pagius ad annum 1148, quo passim concilium Remense creditur habitum, quod inchoatum est mense Martio, pluribus ostendit, Eugenium fuisse Treviris, ibique concilium celebrasse ante Remense. Certe ex Actis Inventionis S. Matthiæ apostoli, apud nos datis tom. III Februarii, cap. 4, pag. 455, habemus, Eugenium III fuisse Treviris 13 Januarii anni 1148, cum eo die templum S. Matthiæ dedicaverit. Cum autem ibi tribus mensibus dicitur substituisse, necesse est ut dicamus ipsum jam Treviris fuisse mense Decembri anni 1147. Brouwerus itaque in *Annalibus Trevirensibus*, ad annum 1147, hisce conformia scribit, quando ait, Eugenium III Treviros ingressum esse die Sabbato ante Dominicam primam Adventus. Egit igitur pontifex Treviris totis fere mensibus Decembri, Januario et Febuario, ita ut Januario aut Febuario mense sigenda sint quæ de examinatis ibi in concilio Sanctæ scriptis tradit Vitæ scriptor. At hic, ut ex dictis liquet, in levi illo temporis adjuncto erravit, quod examen scriptorum postponat concilio Remensi; nec incredibile est in eum errorem incidere potuisse scriptorem

contemporaneum, quandoquidem hoc factum plus quam triginta annis esset præteritum. dum ab ipso fuit conscriptum. Ipsa tamen S. Hildegardis in eundem errorem non incidit : nam asserens in Vita, num. 17, scripta sua ab Eugenio examinata, non aliud assignat tempus quam quo Trevis erat pontifex.

28. Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1150, facta Trevis paulo latius quam legantur in Vita, enarrat, hæc scribens : « Anno prænotato (imo anno 1147) Eugenius papa III venit ad Trevis cum decem et octo cardinalibus, episcopis quoque et abbatibus multis, invitatus ab Adelberon : Trevisrorum archiepiscopo, quibus ipse per menses tres ibidem commorantibus in cibo et potu copiosissime providit. Eugenius autem papa, convocatis episcopis, abbatibus et clericis multis ex tota Germania et parte Galliæ, synodum celebravit, et multa constituit ad Ecclesiæ Dei honorem simul et utilitatem... In memorato concilio Trevis celebrato miracula, visiones et scripta, quæ omnipotens Deus per famulam suam Hildegardem operabatur apud Bingios, ad aures summi pontificis Eugenii plurimorum narratione pervenerunt. Quibus auditis, pontifex volens rem novam et arduam investigare diligentius, misit ad virginem Christi Adelbertum (*seu potius Alberonem*) Virdunensem episcopum cum quibusdam aliis viris doctis et Deum timentibus, dans eis in commissis quatenus dietorum omnium inquirerent veritatem. Qui cum pervenissent ad famulam Dei, et ea quæ a summo pontifice habebant in commissis, cum reverentia exsequerentur, non solam revelationum seriem et famam, sed modum quoque et causas ab ea diligentissime inquirebant. Quibus illa simpliciter respondebat ad omnia, et quid circa eam operata fuisset Divinitas, cum summa humilitate aperuit. Informatione sufficienti accepta, nuntii apostolici, libris visionum virginis, illa petente, secum assumptis, ad papam Trevis redierunt : et quod omnia invenerunt vera, quæ dicebantur de famula Christi, et solida, renuntiaverunt. Deinde volumina quæ illa divinitus illuminata scripserat, una cum epistola quam dederat, Eugenio papæ cum reverentia tradiderunt. »

29. Monendus hic lector nonnihil exaggerationis esse in illis quæ dicuntur de voluminibus Sanctæ. Neque enim volumina multa eo tempore conscripserat Sancta, sed primum revelationum suarum opus solum inchoaverat, ita ut folia intelligere debeamus per volumina. Quod additur de epistola, incertum, ut minimum, et parum verisimile est. Petijt tamen ab Eugenio, verisimiliter per dictos nuntios, ut sibi liceret habitare in Monte S. Ruperti. At pergamus cum Trithemio : « Pontifex scripta virginis coram multis fecit publice recitari, et perse, lectoris quandoque functus officio, partem non modicam legens recitavit. Omnes qui audiebant verbum lectionis, in admirationem ducti, Omnipoten-

tem misericordiam, qui talia operabatur in fragili sexu, collaudabant. Aderat his D. abbas Bernardus, aderat et Ludovicus abbas S. Matthiæ Trevisrensis, amicus sanctæ virginis : quibus mediantibus, omnium dubitationum nebulæ a cogitationibus auditorum pellebantur. Omnibus ergo rogantibus, qui aderant, simul et hortantibus Romanum pontificem, ne lucernam tam insignem, divinaque illustratione succensam, pravorum hominum machinatione pateretur exstingui, libenter consentit, et litteras virgini Hildegardi tenoris sequentis transmisit. »

30. Litteras Eugenii ex collectione tom. XXIII *Bibliothecæ Patrum* editionis Lugdunensis, pag. 537, huc transfero : « Eugenius servus servorum Dei, dilectæ in Domino filiæ Hildegardi, præpositæ in Monte beati Roberti, salutem et apostolicam benedictionem. Mramur, o filia, etc. » Vide infra inter epistolas sanctæ Hildegardi, epist. 4. Respondit Eugenio Sancta per epistolam admodum prolixam, et ex visione compositam, libertate sibi consueta, quam mirari non debemus, cum ipsa non sequeretur ingenium suum, sed accepta in visione proferret, juvante et combinante omnia monacho direttore. Initium epistolæ hoc est : « O mitis Pater, ego pauperula femina scripsi tibi hæc (hanc epistolam) in vera visione in mystico spiramine, sicut Deus voluit me docere etc. » Deinde multa stylo prophetico dat Eugenio monita, quæ videri possunt. In fine dicit, se manere in loco calitus sibi ostenso, ita ut certum sit, ipsam jam habitasse in monte S. Ruperti, quando ad Eugenium rescripsit.

31. In eodem jam habitasse loco videtur, dum ad ipsam scribebat Eugenius, cujus epistola anno 1148 data est, et verisimiliter mense Januario aut Februario, cum sub finem Februarii aut initium Martii pontifex discesserit Trevis, concilium Remense mense Martio inchoaturus. Certe epistolæ inscriptio, *Præpositæ in Monte B. Roberti* insinuat, Hildegardem ibi tunc habitasse. At tamen non æque certum apparet in eodem loco fuisse Hildegardem quando ipsa examinata est a nuntiis apostolicis. Vita enim num. 5 habet missos fuisse « ad cœnobium, sub quo eadem virgo tot annis degebat inclusa, » id est ad cœnobium in Monte S. Disibodi, nulla mentione facta de commoratione Hildegardi in Monte S. Ruperti, cujus foundationem auctor narrat post omnia quæ de examine scriptorum diximus. Conjicere quidem possemus auctorem prius omnia spectantia ad scripta narrare voluisse, et deinde novam foundationem. At nuntiorum adventus ad Montem S. Disibodi semper perget suspicionem ingerere, Hildegardem tunc ibi habitasse, nisi eo ex nova habitatione fuerit vocata, ut coram abbate S. Disibodi examen fieret. At hæc evocatio est incerta, et a nullo asserata. Itaque forte S. Hildegardi adhuc habitabat in Monte S. Disibodi, quando fuit examinata, peractoque examine, licentiam ab abbate et nuntiis obtinuit discedendi ad novum monasterium. At, quidquid sit de conjecturis illis incertis, constat certo

monasterium novum a Sancta inhabitari coeptum A circa tempus quo scripta ipsius Treveris examinata sunt, id est ineunte anno 1148, aut anno præcedente.

32. Porro quando S. Hildegardis ad Eugenium papam rescribat, absoluta erat « pars scripturæ » de revelationibus ipsius. Loquitur autem Sancta de primo opere suo, quod tribus libris distinxit, et *Scivias* nominavit, duabus vocibus connexis, *Scivias*, id est *Noæe vias Domini*. Hujus operis verisimiliter liber primus erat perfectus, dum ipsa ad Eugenium scribat, partem esse absolutam. Omnes tres libri fuerunt perfecti circa annum 1151: nam ipsa decennium attribuit compositioni operis prædicti, quod inchoatum anno 1141 vidimus num. 17. Ex his clare intelligimus, partem solam operis visam fuisse in concilio Trevirensi, non totum opus, nedum omnia S. Hildegardis Opera, quæ diu post paulatim fuerunt conscripta. Probatio vero scriptorum Sanctæ in concilio Trevirensi hæc est. Judicavit Eugenius papa cum Patribus concilii, Sanctam non ex illusionemæ demonis, non ex cerebri phantasmatis, ut calumniabantur aliqui, sed ex divinis revelationibus haurire quæ scribebat; ideoque permisit Sanctæ ut scribere « prudenter » pergeret visiones suas. Sollicitè tamen monet ut in humilitate se conservet; idemque monuit S. Bernardus in epistola inferius danda. Recte quidem illi et prudenter, cum humilitas Christiana donorum Dei et virtutum tutissima sit custos ac conservatrix. At id ipsum non ignorabat S. Hildegardis, a Deo docta et donis cælestibus, inter quæ locum non minimum habet humilitas, largissime ditata, ut ex ipsis ejus scriptis intelligitur.

33. Cæterum opus *Scivias* impressum fuit Parisiis anno 1513, typis Henrici Stephani. Deinde recusum fuit Coloniae anno 1628 una cum Revelationibus S. Brigittæ et S. Elizabethæ Schonauugiensis. Hæc editiones ante me habeo; plures alias aliis investigandas relinquo. Primus liber complectitur sex visiones prolixè expositas; secundus, multo prolixior, septem alias; tertius, omnium prolixissimus, visiones tredecim. Totum opus attente perlegere studui, multaque in eo inveni præclara documenta: sed non pauca sunt obscuriora, quam ut facile a quolibet intelligi valeant. Sancta raro de se loquitur. Ubi vero id facit, insigni cum humilitate loquitur. Accipe, lector, pauca. Librum secundum sic orditur: « Et ego homo, litteras non callens more fortium leonum, nec docta ex infusione illorum, sed manens in mollitie fragilis costa [id est mulier], imbuta mystico spiramine, vidi, etc. » Tertii libri hoc est initium: « Et ego homo sumpta ab aliis hominibus, quæ non sum digna nominari homo propter transgressionem legis Dei, cum deberem esse justa, et sim injusta, nisi quod Dei creatura sum psius gratia, quæ me etiam salvabit, vidi, etc. » In illa visione paulo post sic habet: « Et iterum audivi eum dicentem mihi: « O quam pulchri sunt oculi

« tui in divina narratione, dum ibi consurgit aurora « divino consilio. » Et iterum respondi de interiori scientia visionis ipsius: Ego mihi appareo in sinu animæ meæ ut cinis cineræ putredinis, et sicut pulvis instabilitatis: unde sedeo [pavens in umbra sicut penna. Sed ne deleas me de terra viventium ut peregrinam, quia in magno sudore laboro in hac visione, et quia etiam de vilitate mei stulti sensus, qui meus est in carne, reputo me frequenter in minimum et in vilissimum locum, ita quod non sim digna vocari homo, quia valde timeo, non audens tua mysteria narrare. O bone ac mitis Pater, doce me, quæ tua voluntas sit, quid debeam proferre: o tu metiende Pater, et o tu dulcissime, et o tu plene omnis gratiæ, ne derelinquas me, sed conserva me in tua misericordia. Et iterum audivi eundem mihi dicentem: « Nunc dic, quomodo edocta es. Volo, « ut dicas; quamvis cinis sis. » Plura in Opere ipso videri possunt.

§ IV. *Fama Sanctæ multum inclarescit; ad ipsam scribunt S. Bernardus, Conradus Romanorum rex, multi episcopi, quibus illa liberrime respondet.*

34. Baronius in Annalibus ad annum 1148, relato examine scriptorum S. Hildegardis, num. 33 hanc subjungit observationem: « Visitatio ista et examinatio de Hildegarde facta majorem illi conciliavit existimationem, de qua Joannes Saresberiensis hæc habet libro 1 Epistolarum sancti Thomæ, Epist. 171, in fine: Visiones et oracula beatæ illius et celeberrimæ Hildegardis, quæ apud vos sunt [mittite scilicet]. Quæ mihi ex eo commendata est et venerabilis, quod eam dominus Eugenius specialis charitatis affectu familiariter amplectebatur. Explore etiam, et rescribite, an ei sit de fine hujus schismatis aliquid revelatum. Prædixit enim in diebus papæ Eugenii, quod non esset, nisi extremis diebus, pacem et gratiam in Urbe habiturus. » Albericus monachus, scriptor sæculi xiii, in Chronico ad annum 1141 multa refert de revelationibus S. Hildegardis, quæ ex ipsa jam dedi, et de scripto opere *Scivias* omnino dictis consentit. De auctoritate ejusdem Sanctæ observat sequentia: « Quæ fuit ista Hildegardis, et quantæ auctoritatis, insinuant epistolæ magnatum terræ ad eam transmissæ, apostolicorum Eugenii, Anastasii et Adriani, imperatoris Conradi et Frederici, patriarchæ Hierosolymitani, et archiepiscoporum, abbatum et præpositorum, et una specialis epistola B. Bernardi abbatis Clarevallensis. » Ad dit ibi multa quæ omitto quia jam aliunde data sunt.

35. Idem Albericus ad annum 1153 de S. Hildegarde hæc scribit: « Eodem anno quædam virgo Christi Hildegardis de Alemannia, cum esset magni nominis, Spiritu sancto inebriata, per capitulum et seniores Cistercienses, qui litteras suas ei dederant, sciscitata et rogata ut secundum quod Deus ei manifestaret, rescriberet eis, si quid esset in ordine quod Deo displiceret, rescripsit litteram istam in persona Domini nostri Jesu Christi Cisterciensi

capitulo generali in hæc verba : « Ego fons vivus A
« dico ad illos, qui propter nomen meum tunica
« mea induti, peregrini sunt in venatione mundi,
« etc. » Hæc autem Hildegardis, cum neque litteras
neque Latinum didicerit, fecit librum Epistolarum
egregium, in quibus multa de temporibus novissimis
continentur : et alium librum, qui *Scivias*,
id est *Scians*, intitulatur ; et tertium, qui inscribitur : *Divinorum operum expositio*. » Hactenus
Albericus.

36. Verum, ut magis perspiciamus quanta fuerit
fama S. Hildegardis apud viros, quos præcipuos
tunc habebat Ecclesia, ipsas adhibemus epistolas ad
Sanctam datas, et ab eadem rescriptas. Inter prio-
res certe, si non omnium prima, est epistola S. Bern-
nardi, quam concilio datum anno 1148, tempore
concilli Trevirensis : « Dilectæ in Christo filie Hil-
degardi, frater Bernardus Clarævaliensis vocatus
abbas, si quid potest oratio peccatoris. Quod de no-
stra exiguitate, etc. » Vide ep. 29 in libro epp.
S. Hildeg.

37-38. Si ad gloriam S. Hildegardis conducit
epistola S. Bernardi, uti revera conducit plurimum,
non minus S. Bernardo honorifica est epistola S.
Hildegardis, præsertim cum ipsa passim omnibus
epistolis suis hortari soleat, monere, et subinde
acriter etiam increpare ; rarissime vero et parcissime
laudare, ita ut nullam inter epistolas ipsius in-
veniam tot laudibus plenam, et omni simul redar-
gatione ac monitione vacuam. (Vide infra inter epi-
stolas S. Hildegardis.) Hildegardis epistola in editis
epistolæ S. Bernardi postponitur ; attamen existimo
hanc prius scripsisse, Bernardum vero respondiisse.
Utcunque etiam suspicor, scripsisse Hildegardem,
antequam ipsa et scripta ejus erant jussu Eugenii III
examinata ; dictumque examen occasione harum
litterarum institutum esse.

39-40. Inter priores principes qui ad S. Hildegardem
scripserunt, fuit Henricus archiepiscopus et elector
Moguntinus, anno 1153 de dignitate dejectus, et de-
functus post annum et medium, ut habet Pagius ad
annum 1153, num. 1. Hic ad Hildegardem scribens,
epistolam suam orditur his verbis (ep. 5) : « Cum
multa bona et admiranda miracula de te audiamus,
pigritiæ nostræ reputandum est, quod te tam sæpe
non visitamus, ut possemus, etc. » Tum rogat, imo
præcipit, ut quamdam monialem, abbatissam ele-
ctam, permittat abire cum illis, qui veniebant ipsam
abduci ad prædictam dignitatem. Epistola huma-
na est, excepto mandato satis forti de tradenda mo-
niali. Mirabitur fortasse lector responsum S. Hilde-
gardis ; sed tanto magis videbit, ipsam non suo in-
genio epistolas composuisse ; sed revelata a Deo
scripsisse. Si quem enim revereri et amare alias
debebat, revereri debebat archiepiscopum, et pro-
tectorem suum, qui se, quantum certe novimus,
semper benignum exhibuerat. Attamen prophetico
more respondet et non obscure exemplo Nabucho-
donosor prædicit, Henricum dignitate sua privan-

dum, et non diu admodum victurum, prout revera
factum est. Multi tamen voluerunt, Henricum non
adeo fuisse culpabilem, et deinde pie defunctum.
Illam vero monialem, quæ abbatissa erat electa, et
cujus electionem tam graviter Sancta improbat,
existimo fuisse sororem Hartvici archiepiscopi Bre-
mensis, de cuius morte agitur num. 46, et de qua
verisimiliter loquitur Sancta in Actis num. 23. Cæ-
terum non dubito quin in hac quoque epistola vere
dicere potuerit S. Hildegardis, quæ scripsit ad Ar-
noldum Henrici successorem : « Mystica verba a me
non profero, sed secundum ea in viventi lumine vi-
deo, ita quod sæpe, quæ mens mea non deside-
rat, et quæ etiam voluntas mea non querit, mihi
ostenduntur, sed illa multoties coacta video. »
B Verum de scriptis ad Arnoldum plura dabo infe-
rius.

41. Prioribus qui litteras ad S. Hildegardem de-
derunt, annumerandus est etiam Conradus III rex
Germaniæ (ep. 26), vulgo imperator dictus, licet non
fuerit coronatus : nam anno 1152 defunctus est,
ita ut epistola ipsius, inter annum 1148 et 1152
figenda sit. Incipit : Quia regali culmine impe-
diti, etc. Addicit favores suos, et filium suum San-
ctiæ precibus commendat.

42. Ad has litteras Sancta respondit, partim Con-
radum suaviter monendo, partim prædicendo pe-
jora tempora, qualia fuerunt sub Frederico I, Con-
radi successore. Non obscure Sancta prædicit
schismata, aliaque Ecclesiæ mala quæ nata sunt sub
C Frederico I, ad quem deinde etiam scripsit episto-
lam hac multo fortiorem. Addit multa eodem
spiritu prophetico de variis Ecclesiæ temporibus et
vicissitudinibus, illaque non difficulter explicari
possent, si luberet futura tunc tempora propius
lustrare.

43. Arnoldus archiepiscopus Coloniensis circa
eadem tempora ad Hildegardem humanissimam
scripsit epistolam (ep. 14), qua librum ipsius petiit.
Quæ ad Arnoldum respondet S. Hildegardis, mystica
sunt pleraque et utcunque obscura. De libro suo
clariora subjungit his verbis : « Nunc autem, o pa-
stor populi tui, ego pauperula scripta veracium
visionum istarum tibi misi, sicut petisti, nihil hu-
mani ingenii et propriæ voluntatis meæ continen-
tia ; sed quæ indeficiens lumen compositione sua,
et eisdem verbis manifestare voluit, quomodo sibi
placuit ; cum nec ipsum, quod nunc tibi scribo, in-
genio meo, nec ullo humano arbitrio, sed superna
ostensione compositum sit. »

44. Ad eadem fere tempora spectat epistola Hil-
lini Trevirensis archiepiscopi (ep. 13), ad quam
rescripsit S. Hildegardis epistola partim mystica
et ænigmatica, partim etiam prophetica et horta-
toria in conclusione, quæ talis est : « Species co-
lumbæ te docet, et verbum Dei non caret in te
scientia. Nunc ergo vigila et in virga ferrea con-
stringe : doce, et vulnera tibi commissorum unge,
et in æternum vives. »

45. Scripsit etiam circa hæc tempora ad S. Hildegardem Gonterus Spiroensis episcopus (ep. 15), qui inter alia sic illam alloquitur : « Quod bonus odor es tam remotis quam vicinis, et de Spiritu sancto solamen omnibus te quaerentibus, divinæ pietati gratias referimus. » Sancta vero respondens, multis ad emendationem vitæ hortatur Gonterum. Sic autem oritur : « Lux summæ inspirationis, o homo, tibi dicit : Admonitionem Spiritus sancti, qui in te ascendit, ne abscindas a te per malam consuetudinem operum tuorum, etc. » Tota epistola est hortantis ad pœnitentiam. Talis fere est responsio S. Hildegardis ad episcopum Constantiensem, cujus nomen non exprimitur (ep. 17), et cujus hanc ob causam epistola temporis est magis incerti. Ille Sanctæ preces et litteras petit. Rescripsit sancta Hildegardis minime blandiens, sed inanem gloriam in ipso præcipue redarguens. Epistolam vero concludit hoc modo : « Surge ergo citius, et ambula recta itinera, antequam sol tibi occidat, et antequam dies tui deficiant. »

46. Incerti etiam temporis est epistola Hartvici archiepiscopi Bremensis (ep. 10), qui hic *Hertuvigus* vocatur, cum ultra annos viginti fuerit episcopus, et obiisse dicatur circa annum 1168. Perscribit ille obitum sororis suæ, Richardis abbatissæ, quæ monialis fuerat sub disciplina S. Hildegardis, et a fratre ad memoratam dignitatem pertracta, ita ut possit esse ea quam petebat Henricus Moguntinus archiepiscopus, ut dictum est num. 40. Porro testatur Hartvicius pie admodum defunctam fuisse, et « ex toto corde lacrymabiliter desiderasse, » ut mansisset in claustrum S. Hildegardis, a quo invita fuerat avulsa. Hinc veniam de illo recessu petit. Rescripsit Sancta epistolam satis prolixam, et præclaris monitis plenam. Laudat etiam Hartvicum, et Richardem ipsius sororem, de qua dicit : « Plena charitas in anima mea fuit ad ipsam, quoniam vivens lux in fortissima visione docuit me ipsam amare. » Post multas ipsius laudes, animam ipsius fratri commendat.

47. Abbas Eberbacensis, ordinis Cisterciensis, in diœcesi Moguntina, et fere inter Moguntiam et Bingenium, sed ultra Rhenum, et magis prope Moguntiam, ex prioribus videtur fuisse abbatibus qui ad S. Hildegardem scripserunt (ep. 31). Nomen exprimitur, littera E, sed mendose opinor, cum nequeat fere alius esse a Ruthardo, primo illius cœnobii abbate, et littera E sequentibus etiam non congruat. Laudatus abbas preces Sanctæ flagitat, et sua eidem servitia offert. Ad has litteras S. Hildegardis egregia monita reposuit, et in fine optima abbati prædixit.

§ V. Ad Sanctam scribunt Anastasius IV et Adrianus IV, Romani pontifices, Fredericus imperator, episcopi, abbates, alique multi, quibus respondet.

48. Quanquam difficile est epistolas S. Hildegardis

dis in ordinem redigere, cum notis chronologicis non sint insignitæ, volui tamen ex tempore quo personæ floruerunt, qualemcunque saltem ordinem inducere, et sic huc usque dedi solas fere epistolas inter annum 1148 et 1153 scriptas. Nunc proseguendo ordior ab epistola Anastasii IV, quæ data est anno 1153 aut 1154 (ep. 2), cum ille priori anno sit papa creatus, sequenti defunctus. Anastasii epistola hæc habet : « Anastasius episcopus, servus servorum Dei, Hildegardi dilectæ filię in Christo, salutem et apostolicam benedictionem. Exultamus in Domino, etc. » Vide infra inter epistolas S. Hildegardis.

49. Responsum S. Hildegardis prolixum est. Hortatur Dei nomine Anastasium, ut mala fortiter eradiciet. Deinde varia prophetice prædicit, et de suæ visionibus aliqua subjungit. Demum iterum hortatur Anastasium ad subditos corrigendos. Sic oritur : « O persona, quæ es præcellens armatura, et mens magistrationis valde ornata civitatis [id est Ecclesiæ], quæ constituta est in desponsatione Christi; audi illum, qui non incœpit vivere, nec lassatur in defecatione, etc. » Hanc admonitionem post multa concludit, et ad prædictionem pergit hoc modo : « Et ideo omnis terra turbatur per magnam vicissitudinem errorum; quia quod Deus destruxit, homo amat. Et tu, o Roma, velut in extremis jacens conturbaberis, etc. » Roma certe multum turbata est per schisma quod exortum est quinque aut sex annis post hanc prædictionem : et jam ante turbati cœpta est Ecclesia sub Adriano IV per Fredericum imperatorem.

50. Deinde Sancta de se subjicit verba partim laudata in Vita num. 14, ubi tamen scripta dicuntur ad Adrianum IV, ita ut vel in vitam irrepperit mendum, vel in collectionem epistolarum; sed primum est verisimilius. Epistolam demum claudit admonitione tali : « Tu autem, o homo, apparens constitutus pastor, surge, et curre citius ad justitiam, ita ut coram magno Medico non accuseris quod ovile ipsius a sorde non exterseris, nec oleo unxeris, etc. »

51-52. Adrianus IV, qui Anastasio successit sub finem anni 1154, ad S. Hildegardem scribit (ep. 3) : « Gaudemus, filia, et exultamus in Domino, quod honestatis tuæ opinio ita late longeque diffunditur, etc. » Addit tamen pulchram exhortationem ad perseverantiam, subditque in fine : « De cætero autem commonitoria verba de te audire desideramus, quia spiritu miraculorum Dei imbuta diceris, etc. » Respondit breviter S. Hildegardis, multa que Adriano prædicens et gravia certamina, hortatur ad fortitudinem, non sine ipsius laude, ita ut etiam salutem æternam ipsi satis clare videatur prædicere.

53. Non multis verisimiliter annis post Adrianum ad S. Hildegardem scripsit Fredericus I imperator, cognomento *Ænobarbus* aut *Barbarossa*, qui coronatus est imperator anno 1155. Epistola igitur &

genda est inter annum 1153 et 1159, quo defunctus est Adrianus IV, quoque schisma contra Alexandrum III exortum est, favente Frederico antipapæ. Epistola enim a Frederico tum imperatore, et ante schisma, quantum apparet, data est, sed fortasse non ante dissensiones inter Fredericum et Adrianum exortas. Fredericus autem ad Sanctam ita scribit (ep. 27) : « Notum facimus sanctitati tuæ, quoniam ea quæ prædixisti nobis, cum Ingelheim manentes, te ad præsentiam nostram venire rogavimus, jam in manibus tenemus, etc. » Ex his habemus primo S. Hildegardem habuisse colloquium cum Frederico in Ingelheim, quod est inter Moguntiam et Bingium; secundo, tunc aliqua Frederico a Sancta fuisse prædicta, quæ impleta sunt. Habitum verisimiliter illud colloquium, dum rex erat Fredericus, et necdum coronatus imperator, sive inter annos 1152 et 1155, de anno tamen certo non constat, uti neque de rebus prædictis, nisi forte Sancta prædixerit Frederico dissensiones, quas cum Adriano IV erat habiturus. Habemus tertio, S. Hildegardem habuisse aliquam controversiam, quæ judicanda erat in curia Frederici; at qualis illa fuerit æque est ignotum.

54-55 Ex responso vero S. Hildegardis a eunde colligitur, molitiones varias Frederici ab ipsa minime fuisse probatas, aut potius a Spiritu sancto, qui per Sanctam alias indoctam loquebatur, aperte improbatas. Nam imperatorem sic incipit alloqui : « A summo Judice hæc verba diriguntur ad te: Valde admirabile est, quod hanc personam homo habet necessariam, scilicet quæ tu, rex, es. » Deinde dat parabolam minus claram, qua ipsius imperium videtur improbari, et mox clariorem subjicit monitionem, ita scribens : « Nunc, o rex, sollicite provide, quia omnes regiones sunt obumbratæ cum fallaci turba illorum, qui in nigredine peccatorum justitiam delent, etc. » Cujus epistolæ verba si quis attente consideret, videbit satis longum imperium Frederico prædici, sed turbulentum, quale revera fuit, maxime ob discordias ipsius cum Romanis pontificibus, quibus tamen finem imposuit ante mortem.

56. Epistola Arnoldi archiepiscopi Moguntini (ep. 6) data non est post annum 1160, et verisimiliter non ante schisma anno 1159 exortum (cui Arnoldus adhæsit cum Frederico imperatore) aut saltem non diu ante. Arnoldus preces Sanctæ flagitat. Respondit S. Hildegardis, Arnoldum fortiter increpans, et interitum ipsi prædicens, ut multi jam observarunt, cujus cædem, a Moguntinis anno 1160 in Nativitate S. Joannis Baptistæ peractam, ex Conrado narrat Baronius ad annum 1160, num. 32, observans, ipsum eodem anno in conciliabulo Papiensi primum subscripsisse sententiæ contra Alexandrum III legitimum pontificem latæ.

57. Florebat eodem tempore S. Eberhardus ar-

chiepiscopus Juvavensis, sive Salisburgensis, qui partes Alexandri pontificis defendebat, multumque sollicitus metu Frederici imperatoris, ad S. Hildegardem circa annum 1160 ita scribebat (ep. 12) : « Ego peccator in valle lacrymarum positus, multis sæculi turbinibus et procellis attritus, intus timores, foris pugnas passus, etc. » Deinde petit litteras Sanctæ, sed sigillo obsignatas.

58. Ad sanctum hunc episcopum alio plane stylo utitur Sancta quam usa fuerat in priore epistola; nam Eberhardum passim laudat et pulchre docet, labores externos, ex charitate et obedientia susceptos, minime obesse viro Deum amanti. Vita hujus S. Eberhardi, cujus nomen in epistola non exprimitur, sed ex sede et tempore innotescit, data est apud nos ad 22 Junii. Defunctus est anno 1164.

59. Ad eadem fere tempora fortasse spectat epistola Conradi I, episcopi Wormatiensis, qui tom. V *Gallie Christianæ*, col. 674, defunctus dicitur anno 1163. Attamen magis credo scriptam esse ante schisma Ecclesiæ. Quidquid sit, Conradus aliorum more ad S. Hildegardem recurrit tanquam ad oraculum, eique hæc scribit (ep. 16) : « Deo gratias agimus, qui te lucernam clarissimam aureo candelabro imposuit, etc. » Addit, nuntium plura de rebus suis dicturum, et responsum flagitat. Respondit Sancta partim hortando, partim laudando.

60. Adelbertus episcopus Virdunensis, qui anno 1148 ab Eugenio III ad S. Hildegardem examinandam fuerat legatus, cum primicerius erat, anno 1156, ut aliqui habent, admotus episcopatu, quem deinde cum vita monastica mutavit, circa eadem tempora, verisimiliter ante schisma, ad S. Hildegardem scripsit (ep. 18), sic exortiens : « Benedicta gloria Domini de loco sancto suo, quæ te sibi a teneris annis mancipavit famulam. » Tum hortatur ad humilitatem, et preces flagitat ac litteras. Respondens vero Sancta, hortatur ad curam pastorem, sic incipiens : « Lux vivens, quæ miracula ostendit, dicit : Qui Pater es in persona tua, et pastor in propositione animarum, extende brachium tuum, ne inimicus homo superseminet zizania in agro tuo, etc. »

61. Magis incerta est epocha epistolæ patriarchæ Hierosolymitani, qui ad S. Hildegardem scripsit ex Oriente epistolam, ut ipsius ac sororum ejus precibus se commendaret. Nomen patriarchæ solum insinuatur littera I, et quidem mendose, ut existimo, quia Amalricus fuit Latinus patriarcha toto illo tempore quo fana S. Hildegardis adeo inclamarunt. Itaque dubitandum non videtur, quin Epistola sit Amalrici, qui Hildegardem sic alloquitur (ep. 22) : « A multis per longa terrarum spatia partes nostras adentibus, et genua sua ad sepulcrum Domini flectentibus, multoties percepimus, quod divina virtus in te et per te operetur : unde ipsi gratias indefessas, prout possumus, humiliter offerimus. »

Mox ait, se diu desiderasse occasionem scribendi, qua demum oblata utitur; et in laudes Sanctæ excurrit et ejus preces expostulat. Respondit S. Hildegardis per epistolam initio plenam allegorice satis obscuris. Deinde vero patriarcham his consolatur verbis: « Pugnam quam intus et exterius, in utroque scilicet homine, pateris, Deus in temporibus tuis circa te hoc modo allevabit, ut eam sustinere possis: unde fiduciam tuam in ipsum pone, nec de misericordia ejus despera. Et hoc faciens in gratia Dei ad vitam vives. »

62. Post hanc sequitur epistola Henrici, episcopi de Bevez (ep. 23), cujus nominis nullam invenio civitatem, ita ut suspicer nomen esse corruptum. Quidquid sit, ille etiã ex longinquis partibus ad S. Hildegardem recurrit, ita scribens: « Manifesta Dei circa te dignatio mihi peccatori ac turbinibus sæculi gravato, magna est consolatio, etc. » Respondens S. Hildegardis, pulchra utitur parabola, qua ipsum ad veram sapientiam et charitatem hortatur.

§ VI. *Sancta a multis personis consulta de occultis et arcanis, quæ sine revelatione divina scire non poterat.*

63. Tanta est multitudo litterarum quas accepit et quibus respondit S. Hildegardis, ut nullo modo ad suos singulæ annos reduci possunt defectu notarum chronicarum, præsertim cum non pauca sint personarum quæ aut minus sunt cognitæ, aut quæ diu in eodem officio fuerunt versatæ. Hac de causa ad quemdam rerum ordinem epistolas Sanctæ reducam, et modo recensebo illas quibus consulta fuit de occultis et arcanis. Harum tantus est numerus, ut manifeste liqueat, quasi universalem fuisse hominum persuasionem, occulta et arcana multa S. Hildegardi revelata fuisse. Ordior a Cunone aut Conone abbate S. Disibodi, sub cujus præfectura fuerat Sancta, antequam fundaret cœnobium in Monte S. Ruperti. Hic igitur ipsam optime noverat, et eidem hæc scribit (ep. 38): « Quia Sanctitas vestra in eo, qui nec fallit nec fallitur, plurima secreta spiritu videt, peto, ut, si qua de patrono nostro B. Disibodo Deus vobis revelaverit, mihi aperiat, quatenus cum fratribus meis illi ex hoc devotissimas laudes referre non differam. » Precibus ipsius enixe se commendat.

64. Respondit Sancta ad interrogata de S. Disibodo, de quo aliqua generatim ibi scribit, ut in ipsa epistola videri potest: de Vita ejusdem Sancti scripta inferius agemus. Verum non solum id egit Sancta, sed Cunonem etiã libere reprehendit de nimia in subditis severitate, et instantem mortem eidem prædicat.

65. Adamus abbas de Ebra, sive Ebracensis, ordinis Cisterciensis, in diocesi Herbiopolensi, vir sane multum laudatus apud Mauricum in *Annalibus Cisterciensibus*, ad S. Hildegardem scribit sequentia (ep. 30): « Cum primum notitiam nominis vestri suscepi, gavisus sum gaudio magno, » etc. Mox pe-

tit preces, et rescripta Sanctæ ad dubitationem suam, quæ videtur fuisse de retinendo aut deponendo abbatis munere, ut colligitur ex responso S. Hildegardis. Interim observo, Sanctam aliquando excurrissæ versus partes Herbiopolenses, sicut eandem in aliis quoque provinciis fuisse videbimus. Quod vero spectat ad negotia Sanctæ per Adamum abbatem imperatori commendata, qualia illa fuerint, ignoramus. At vix dubitamus quin eadem sint de quibus loquitur Fredericus imperator in epistola ad S. Hildegardem, commemorata num. 53. Nunc pauca de Sanctæ responso. Epistola est admodum longa, parabolis non nimis obscuris tota fere contexta, laudibus Adami abbatis conspersa, et præclaris monitis. De officio non deponendo ipsum innotentes inducit varias virtutes, et nominatim charitatem et humilitatem. Solam dabo conclusionem: « Et tu, Pater, audi: Sicut stella matutina auroram in lumine suo præcurrit, sic omnibus præbe auxiliium ab osculo dilectionis, quam tibi Deus dedit: et vitam tibi dabit, quam in prima die in-

spexit. »
66. Ordinis item Cisterciensis erat abbas S. Anastasii in Urbe, quem ad scribendum S. Hildegardi, præter vulgarem famam, movere potuerat non solum S. Bernardi auctoritas, sed etiã Eugenii III, qui ex abbate ejusdem cœnobii pontifex fuerat electus. Quid ille petat à Sancta, quam ante nuptice laudat, his verbis exprimit (ep. 52):... « Rogo ut Spiritus, qui revelat arcana et occulta sapientiæ suæ, indicet tibi, quid mihi expediat in portando obedientiæ Christi onere, scilicet perseverare, an quiescere, ut vacem ipsius contemplationi. » Ad propositam dubitationem S. Hildegardis ita respondet: « Perfice ergo sustentationem ovis tui, et da ei præcepta, scilicet virgam magistri præbendo, et postea unguentum medici exhibendo, quia utilius tibi est, ut in hoc labore vigiles, aliis per doctrinam tuam in subjectione ministrantibus, quam teipsum in voluntate tua exerceas. »

67. Conradus abbas de Keisheim, (in titulo scribitur, *de Keisheim*, et forte legendum *de Reisheim*, ut habet Trithemius) similem dubitationem S. Hildegardi proponit (ep. 33). Respondit Sancta non dissimulando crimina subditorum ipsius, sed ea gravibus verbis innuendo, nec ipsum videtur Conradum excusare, sed ad poenitentiam hortatur. Tum eundem sic alloquitur:... « Ergo pastorem curam non relinque... » Addit tamen restrictionem verbis obscuris, quæ insinuant, ipsi relinquendum officium, ubi nihil boni præstare apud suos posset.

68. Manegoldus abbas celeberrimi olim cœnobii Hirsaugiensis in Silva-Nigra, et in diocesi Spirensi, simile quid petierat, ut colligitur ex responso S. Hildegardis, quamvis ipse in epistola id non declaret, sed ingentem de S. Hildegarde existimationem solum insinuat cum hac petitione (ep. 34): « Rogo te,

mea mater et domina, memento mei in tuis sanctissimis orationibus, dilige humillime te diligentem: recognosce in Christo te reverentem, et litteras mihi rescribe in Deo rogata. » Sancta respondet, varia prædicens. Ejus verba de turbine ad futurum tempus referenda omnino existimo, licet Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1161, recitans hanc epistolam, crediderit eam fuisse scriptam, quando orta erat dissensio inter monachos, qui ea de causa ad S. Hildegardem scripserunt, et abbatem hunc Manegoldum. Agnoscit quidem Trithemius turbas Hirsaugiensis cœnobii a Sancta fuisse prædictas, sed verbis coram, non scriptis litteris. Agam de re tota § sequenti, ibique dabo epistolam monachorum cum Sanctæ responso.

69. Abbas S. Mariæ, Trithemio *S. Mariæ ad Martyres apud Trevirim*, similem interrogationem proposuit S. Hildegardi (ep. 37), videlicet utrum in hoc officio honoris et oneris, prælationis et periculi, iilum animæ salutem mereri providerit, vel ab hoc absolvi, utile ei fore perspexerit. » Non respondit S. Hildegardis ad quæsitam omnia: insinuavit tamen nimis anxium esse abbatem, eique potius cogitandum esse de se et subditis corrigendis, quam de officio dimittendo, ita concludens: « Sed ego hanc causam, quam requiris, inutilem tibi esse vidi. Unde teipsum cum officio tuo coerce, apprehenso aratro. Deus autem succurrat tibi in omnibus necessitatibus tuis, et non sinat te inutiliter laborare. »

70. Abbas Campidonensis in Suevia ad S. Hildegardem similiter recurrit, arcana intelligere desiderans (ep. 40). S. Hildegardis responsum dedit satis prolixum, hortans ad excidenda diligenter mala semper pullulantia. In fine egregiam addit consolationem, ubi observat « per poenitentiam et confessionem » deleri peccata, hæc scribens: « Sic tu, chare filii Dei, fac, quia in æternum vives, et quoniam lapis in cœlesti Jerusalem eris; ideo etiam acriter luctari debes. »

71-72. Magna sollicitudine ad S. Hildegardem, tanquam ad interpretem Dei, recurrit abbas S. Martini Coloniensis cujus nomen A expressum, Alardus est, ut existimo, quia ipse Sanctæ contemporaneus fuit, et defunctus est ante annum 1160. Hic epistolam suam ita orditur (ep. 41): « Domina, domina, ut vere creditur, a Deo dilecta et benedicta, omnia, quæ per vos virtus operatur divina, vera profecto esse novi et sancta. » Desiderasse se ait ad ipsam venire, si fieri potuisset, ut omnia verbis explicaret. Responsum S. Hildegardis et pulchram instructionem, et magnam cum adhortatione perpetua consolationem continet.

73. Anxia etiam et dubia erat abbatissa S. Glodesindis Metensis, quæ ad S. Hildegardem hæc scribit (ep. 42): « Quia de gratia vestra et benivolentia multum præsumimus, nolumus vos latere, quod in periculo magno positæ sumus, dum multo-

A rum regere animas cogimur, quæ nobis non sufficimus, etc. » Reposuit Sancta epistolam satis prolixam, in qua varia dat monita ad recte regendum, et præfecturam non deponendam, satis clare insinuat.

74. Hactenus huc spectantes evolvi epistolas, Coloniæ primum editas, et in *Bibliotheca Patrum* recusas. Hisce plurimas adjecit Martenius tom. II *Collectionis amplissimæ*, ex quibus aliqua ad propositum nostrum similiter decerpam. Verum cum multa ibi locorum nomina videantur luxata, aliqua conabor restituere ex Trithemio in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1150, ubi enumerat eos qui ad S. Hildegardem scripserunt. Albertus abbas Elvacensis in Suevia (nunc præpositura ibi est Canonico-rum) ad S. Hildegardem scribens (ep. 62) orat ut divinum de suis inimicis consulat oraculum et rescribat quid sibi de Dei misericordia expectandum sit. Sancta, ad hæc respondens, partim hortatur ad majorem constantiam, partim afflictum consolatur, ac prædicit, tempus ultionis divinæ necdum venisse.

75. Bertholdus abbas Zwioldensis (Trithemio *Zwifaltensis* in Suevia) conqueritur « de injuriis et tribulationibus, quas crudeles persecutores ipsi inferebant, » petitque ut « voluntatem Dei inquirens, aliquod solatium per litteras remittat, » idque claritate ingenio suo accommodatum (ep. 63). Sancta breviter sic rescribit: « Lux vivens dicit: Quendam hominem vidi, quem quasi debilem ac claudum in præcellentia magisterii dimisi. Quomodo? Qui in imbecillitate carnis suæ, velut nudi naufragi, rebelles erant, hos ipse fugit propter timorem belli. Sed nunc illum video, sicut humilem, flebilem, peregrinum. Unde illum inspicio, velut filium hæreditatis, virga verberatum propter inquietudinem morum mentis suæ, etc. »

76. Abbas Retthinasilensis, cum etiam electus esset abbas Salemensis in Suevia, ordinis Cisterciensis, dubitans quid facere deberet, cum S. Hildegarde rem communicavit (ep. 66), « sicut cum sponsa et famula Christi et conscia secretorum Dei, » petitque, ut « sancti Spiritus voluntatem... simpliciter de hac re insinuaret. » Respondit Sancta hoc modo: « Quicumque agrum vel ovile propter fidem procurationis suscepit, ipsa dimittere non debet, sed sicut paterfamilias ea regit. Qui enim ovile suum relinquit, et aliud recipit, præceptorum Dei prævaricator nominatur. » Addit pia ad regendum monita. Abbas Zwetellensis, ordinis Cisterciensis in Austria, cura gregis multum gravatus, consulit Sanctam, an albatis deponere dignitatem debeat, petitque (ep. 70), ut, « quidquid placuerit Spiritui sancto, » rescribat. At Sancta partim hortatur ad curam pastorem strenue et mansuete continuandam, salutaria dans ei in finem monita. Consilium vero istud abbatis ab initio improbat, sic ordiens: « In mente tua cogitatio exaggeras, quod

de unoquoque labore quiescere vel desistere velis, etc. »

77. Richardus, abbas in Sprinchersbat, (Trithemio Germanice *Sprengerbach*, olim idiomate magis Belgico *Springersbuch*, ut invenio nomen expressum in aliquo diplomate apud Honthemium in Historia diplomatica archiepiscopatus Trevirensis, sed etiam ibi nomen variatur. Est autem Regularium Canonicorum in diocesi Trevirensi), cum crederet se viribus destitutum « tam mentis quam corporis, » diu desideraverat S. Hildegardem visere, quando per litteras ad ipsam venit (ep. 74). Rescripsit Sancta, ipsum hortans ad onus portandum, consolansque ut virum Deo charum. Prælati in Hegennebe (apud Trithemium *præpositus Canonicorum Regularium in Heyna*) de multis queritur corporis et mentis infirmitatibus et defectibus, uti et de iugo inimicorum suorum: atque his omnibus malis liberari cupit per S. Hildegardis preces. Respondit breviter S. Hildegardis, fugeret prælationem, « si te non audiunt, » inquit. Magis tamen eidem suadet ut cam retineat, et vigil sit.

78. Hanc quæstionem summa cum sollicitudine S. Hildegardi proponit abbas de Vescera, ordinis Præmonstratensis, in comitatu Hennebergensi (ep. 78), « solatium simul et consilium » quærens, quod se inutilem crederet. Huic omnino suadere videtur Sancta, ut curam pastorem deponat ob defectum fortitudinis. Nam post aliqua defectum illum insinuantia, hæc subdit: « Unde idem faciat se similem ovi, et non pastori. Tu homo es, sicut undans in aquis, qui vix liberatur, ne demergatur: ita quod ubique prudentiam inspicias, sed tamen deficiis in viribus, non autem in voluntate. Unde et gratia Dei ad te respiciet. »

79. Præpositus Vallis-Dei, diocesis Moguntinæ in Rhingavia, ubi modo sunt moniales ordinis Augustiniani, rogat S. Hildegardem (ep. 85) ut velit solvere, quod promiserat. Ex responso autem liquet, ipsum petiisse consilium de præpositura deponenda. Hoc enim Sancta fortiter dissuadet

80. Abbas in Rappenberg (Trithemio *præpositus in Coppenberg*, ac forte legendum in *Cappenberg*, ordinis Præmonstratensis in Westphalia) longe diversam S. Hildegardi quæstionem proponit (ep. 86). Voluit ipse ad Sanctam venire; sed inquit, « in tanto turbine tempestatum et procellarum, qua tota Ecclesia nunc quatitur et turbatur, impeditus, rebus et corpori timens, retardatus venire non potui. » Videntur hæc insinuare schisma Ecclesiæ, quod contra Alexandrum III. Iovit Fredericus imperator, ita ut prælati Ecclesia sua eiectus, de illo verisimiliter Sanctam consuluerit, per fratrem, quem pro se misit, et de quo scribit: « Ad consulendum enim Spiritum Dei, qui in vobis habitat, de præsentis statu Ecclesiæ nostræ, eum ad vos direxi. » Ad hæc S. Hildegardis prælatum pulchre consolatur, docens Deum adversa homini immit-

tere, ut eum corrigat. In fine sic hortatur: « Ideo tormenta tua ne timeas, quia locum tuum in dispersione non video, sed ligaturam oneris tui (id est præfecturam) Deus sic vult: et oves, quæ ad te currere volunt, collige. Quæ autem te nolunt, in miseratione tolera, donec te vocent, et in æternum vive. »

81. Quanta esset multorum existimatio de cognitione arcanorum quorumlibet in S. Hildegarde, ostendunt etiam epistolæ sequentes trium præpositorum (ep. 87, 88, 89). Prima est præpositi S. Victoris Moguntini, qui multis peccatis inquinatum se fatetur, « quæ vos, inquit, domina, Spiritu sancto revelante, melius scitis: neque scire faciatis an mihi sit spes salutis, an prædestinatus ad vitam, aut præscitus ad mortem; etc. » Verum S. Hildegardis ad ultimam quæstionem non respondit, ut passim alias, licet aliquando viris sanctis æternam vitam clare videatur prædicere. Hortatur igitur, ut declinet a malo et faciat bonum; spemque ingerit his verbis: « Unde elige tibi rectas vias, et in æternum vives. » Metum etiam incutit, ita concludens: « Ergo, o filii Dei, cito surge, antequam tibi sol occidat. » Præpositus Conduentinus Sacram sic alloquitur: « Quia in omnibus tribulationibus meis semper tuis consolationibus me mercasti [forte recreasti], et cuncta jam sunt impleta quæ mihi prædixisti, quæso ut et nunc misericordiam Dominum in cunctis quæ me foris et intus premunt, consolari deprecas, etc. » Rescribens Sancta, hortatur, « vicissitudinem morum » corrigat, monetque occulta esse Dei iudicia, hoc addens: « Sed Deus non jubet, ut iudicia sua super te edisseram, sed ut pro te orem. » Præpositus S. Andreæ Coloniensis multis tentationibus oppugnatum se queritur, Sanctamque consultit, « paratus, inquit, facere quidquid mihi, sive revelatione divina, sive consilii tui sapientia præceperis. Ne paveas, nec celes, etc. » Ad hæc ita respondit S. Hildegardis, ut simul doceret præpositum, qualis moribus esset, instreretque et moneret, ut fieret melior,

82. Abbas quidam multum sollicitus de schismate quod erat contra Alexandrum III, patrocinate Frederico imperatore, et cuius causa multi prælati persecutionem patiebantur, consilium S. Hildegardis quæsit, ita scribens (ep. 95): « Igitur quoniam Ecclesia in apostolica dignitate et nomine claudicat, et ad quod caput suum respiciat, veraciter ignorat, ... in bono consilio, ad vos confugio, simulque efflagito, ut quidquid, Spiritu sancto edocta, de hoc vel de me ipso sentiatis, mihi rescribere velitis: vestris enim consiliis in omnibus obedire paratus sum. » Non absolute respondit ad hanc quæstionem S. Hildegardis, quia, ut innuit, responso non profuisset. Nam sic orditur: « Hæc verba ad te dicere vidi et audiui: Mens tua aratro similis est, quod dura, aspera, ac mollia evertit et dividit. Tu enim cognoscere, evertere ac dividere illa attendis, quæ in tanta duritia sunt, quod ea per-

fringere non potes; et quæ in tanta asperitate sunt, quod te vulnerarent, si ea tangeres, et quæ in tanta mollitie sunt, quod ea contereris, si illa dire et aspere tangere velles. Duritia namque, quæ a Sole justitiæ claudicavit, Ecclesiam nunc circumdedit, quam tu perforare non prævales. Unde in corde tuo ad Deum dic: « Domine, qui omnia novisti, in magistris meis tibi obedire volo, quandiu Catholicæ fidei me resistere non cogunt. » Hæc utcumque exponuntur. Duritia erat in ipso schismate, asperitas in principibus sæcularibus, mollities in episcopis; ac si diceretur: Durius est schisma, quam ut possis illud tollere: « et principes sæculi in tanta asperitate sunt, quod te non audirent, si eis diceres, quod in scientia tua justum habes, » ut sequitur: episcopi vero « tantam mollitiem nunc sectantur, » ut nescires quid cum illis ageres. Monet tamen Sancta abbatem, ut Christi exemplo discipulos suos teneat, reliquos Deo dimittat.

83. Quemadmodum abbates multi, sic non paucæ abbatissæ S. Hildegardem consuluerunt. Abbatissa in Altovich (Triibemio in *Altwick*, Trajectensis diocesis) ad Sanctam hæc scribit (ep. 100): « Dominus noster... inspiravit cordi meo, ut puto, quatenus onus regimini, quod graviter porto derelinquam, et me solitudini alicujus cellulæ includam... » Post pauca S. Hildegardis ita respondet: « O filia, non est utile apud Deum, ut onus tuum abjicias, et ovile Dei relinquant, cum illud lumen habes per quod illi luceas etc. » Abbatissa in Kizingun (forte *Kitzingen* in Franconia ad Mænum, ubi modo sunt Ursulinæ) post multa elogia Sanctam his verbis compellat (ep. 101): « Sonet vox tua in auribus meis, et quid salubrius sit, utrum onus, quod porto, deseram, an diutius feram, mihi petenti divinitus enarra. » Respondet S. Hildegardis, abbatissam laudans, et ad fiduciam de Deo excitans. Abbatissa in Wîdergoldesdorf idem rursus petit hoc modo (ep. 108): « Quapropter, dulcissima, obnixè supplico, ut dignemini a Deo perquirere vobis, utrum sit ipsius voluntas ut istam sarcinam portem, aut abjiciam; quia plus adhuc constrictione obedientiæ, quam Dei amore perseveravi. » Hortatur S. Hildegardis ut pergat martyrium, quo eam in officio suo affligi fatetur, constanter portare, sic eam consolans: « Sed tamen in hac parte plurimi sancti sicut martyres ad Deum veniunt. Ac ideo et tu confide in Deum, quia non derelinquet te, et Spiritus sanctus dolorem tuum minuet. »

84. Abbatissa de Crouchdal, in *Vita Crutendal*, quæ S. Hildegardem apud se viderat, ad ipsam sic incipit scribere (ep. 109): « Postquam diu desiderata præsentia et affabilitate vestra, Deo opitulante, merui relevari a pusillanimitate spiritus, et tempestate priori, aliquantisper quievi, et quia verba vestra non ab humano ingenio, sed a Luce vera... non dubito procedere, consilio vestro, quod proposui facere, distuli adhuc perficere. » Ex responso liquet, ipsam etiam consilia agitasse de officio de-

ponendo. Respondet S. Hildegardis breviter: « Ubi vides lutum, illud ablue, et quod aridum est, fac saporem habere. » Deinde monet ne temere de aliis judicet. De solitaria vita sic ipsam instruit: « Quoniam in solitaria vita, quam requirit sonus verborum tuorum, non valeres quiescere propter vicissitudinem diversorum morum: quia tunc novissima tua multo pejora fierent, quam prima, et etiam tam gravia, ut jactura lapidis est. »

85. Abbatissa superioris monasterii Ratisponensis ad S. Hildegardem scribens (ep. 112), « de duabus inquisitionibus, » responsum petit, « si videlicet, inquit, de re, pro qua jam maxime affigitur cor meum, aliquod periculum timendum, vel de Dei misericordia præsumendum sit. » Hoc in alia epistola expositum fuerat. Alterum est de officio abbatissæ deponendo. Ad hoc ita S. Hildegardis respondet: « Nunc autem, dulcissima filia, curam tibi creditam in tali veritate provide, ne propter tædium aut laborem eam dimittas. » Mox hortatur ad studium honorum operum. Primam vero quæstionem, quæ forsitan erat de prædestinatione, gravibus verbis reprehendit.

86. Sacerdos quidam, volens amplecti vitam monasticam, dolensque suum illud propositum differri, ad Sanctam recurrit (ep. 119). Rescribens S. Hildegardis hortatur ad constantiam in proposito: nec tamen edicit locum aut ordinem cui ille se aggregaret. Ratio silentii non alia erat, opinor, quam quod Deus de illis nihil ipsi revelaret. Sic frequenter observo, ad interrogata non respondere Sanctam, aut solum ex parte respondere, quia plura petebantur quam Deus per ipsam manifestare volebat.

87. Non minus arcanum erat quod quærebat magister quidam Trajectensis (ep. 123), taleque, ut rarissime ea de re responderit Sancta, quando erat interrogata, licet id ipsum personis aliquot plis interrogata indicaverit. Queritur ille se ob peccata sua multis modis esse afflictum. Rescribit Sancta instructionem, et tum addit: « Nunc autem, o serve Dei, in meliore via parvæ fenestellæ in splendido lumine in te apparent, ita quod exoptando bonum desideras. In altera vero via in nigro turbine occupatus es. Sed tu, o miles, cum clara militia surge, et turbinem hunc vince, quoniam gratia Dei te tangit et monet, etc. »

88. Anonymus quidam Weisionensis multum obtestatur Sanctam, non solum ut pro se preces fundat, sed etiam ut apud Deum exquirat arcana his verbis proposita (ep. 133): « Quid sit, quod me toties ad se clamantem de profundis nequitiarum et de luto fæcis eripere dedignatur, si sperare ulterius veniam, si spiritum contribulatum et contritum mihi largiri velit, domina, intenta prece exquire, » etc. Verum S. Hildegardis pro responso ad ejusmodi quæstionem, quam satis clare improbat, rescribit utilem monitionem, ut stabilis sit in bono. Canonicus quidam Trajectensis ita ad S. Hildegardem

dem scribit (ep. 154) : « In humilitate itaque supplico, ... quatenus arcana divinæ revelationis de statu meo, præcipue secundum interiorem hominem, mihi in ministerio tuæ manifestationis ad doctrinam et candelam spiritus mei exhibeas. Quod debes quidem ex promisso; quia cum in transitu meo versus Romam irem, hæc a tua charitate impetraverim. » At respondens S. Hildegardis monet ut velocius surgat, et a diabolo fugiat.

§ VII. *Sancta a multis congregationibus consultata de iis quæ emendari possent, aut etiam de arcanis aliis, et invitata ad monita conscribenda.*

89. Hactenus ostendi S. Hildegardem ab abbatibus et abbatissis multis, et ab aliis etiam personis consultam fuisse de rebus occultis, quas sine revelatione divina scire non poterat. Nunc integras clericorum aut monachorum producimus congregationes, quæ simili de causa et pari fiducia ad Sanctam scripserunt. Agnen ducat clerus ecclesiæ metropolitanæ Coloniensis, qui S. Hildegardem in urbe sua viderat, et monita salutaria dantem admirabundus audiverat. Unde Philippus decanus cum omni clero ad ipsam hæc scribit (ep. 48) : « Quia maternam pietatem vestram diligimus, vobis notum facimus, quia postquam a nobis recessistis, cum per divinam jussionem ad nos venissetis, ubi verba vitæ, prout Deus vobis inspiravit, nobis aperuistis, in maximam admirationem ducti sumus pro eo, quod Deus in tam fragili vase, in tam fragili sexu hominis, tanta mira secretorum suorum operatur. » etc.

90-92. Remisit Sancta scriptum longissimum, quo gravissimis verbis et Dei nomine negligentiam clericorum in cura animarum, aliaque vitia reprehendit, monitaque dat plurima multasque etiam miscet prædictiones. Circa medium epistolæ multa incipit prædicere mala, quibus Deus Ecclesiam castigaturus erat, quia ecclesiastici nec in moribus nec in doctrina tales erant quales esse debuissent. Tam clare autem prædicit futuros hæreticos, ut ea de re nullum videatur dubium relinqui. Attamen bona aliqua immiscet, et satis declarat hæreticos non omnino prævalituros.

Videtur hic S. Hildegardis Lutheri tempora prædixisse; sed id clarius perspicit, qui omnia non modo Coloniensibus, sed etiam Trevirensibus, et Wernero de Kirchem prædicta, accurate voluerit expendere. Periculum non modicum eo tempore imminuit Coloniæ, quæ archiepiscopum suum vidit ab hæreticis corruptum; sed feliciter caput erexit et hæreticos expulit, ut Sancta ipsos monere videtur.

93-96. Treviris item fuerat S. Hildegardis, in eadem verisimiliter excursionem qua Colonienses invisit. Illic præpositus S. Petri cum toto clero Trevirensi ad eandem scribit (ep. 49); cui S. Hildegardis prolixè respondit, multa monendo et increpando. Postquam negligentiam pastorum et prælatorum

A multis redarguit, ad prædictiones bonorum et malorum futurorum pergit, et non dubito observare, nihil in omnibus istis me reperire quod non fuerit impletum. Facile hoc videbit, qui historiam ecclesiasticam utcumque cognitam habet, modo attendere voluerit quantum Ecclesia sæculo XVI passa sit detrimentum, quantumque eo etiam tempore Catholici doctrina et moribus præstare cœperint majoribus suis, qui multis ante S. Hildegardem sæculis, et aliquot etiam post ipsam vixerunt. Treviris ab hæreticis multum passa est, ut prædixerat Sancta; sed prævaluit, et mores pristinos emendavit, ut futurum clare enuntiat.

97. Jam vidimus num. 47 epistolam abbatis Eberbacensis ad Sanctam. Eidem quoque cum tota congregatione scripsit Meffridus, prior illius cœnobii Cisterciensis, preces flagitans, et epistolam Sanctæ, quam de secularibus inquirunt (ep. 51), et idiotis ad spiritalem conversationem conversis, quos nos conversos dicimus, Spiritu sancto vos scripsisse adivimus. » Misit haud dubie Sancta epistolam, et ad Griseos monachos, id est Cistercienses, inscriptam, quæ admodum proluxa est (*resp. ad ep. 51*). Multam sane laudem ordinis illius epistola continet; sed arguit illos, et quos ipsi conversos vocant, quorum plurimi se ad Deum in moribus suis non convertunt, » inquit Sancta. Alia quoque documenta prudens lector inveniet in eadem epistola.

98. Wernerus de Kirchem (oppidum est Sueviæ in ducatu Wirtembergensi, ubi etiam fuerat Sancta) et cum cæteris societatis suæ fratribus, » non modo preces S. Hildegardis enixe postulavit, insigni eam ornans elogio, sed etiam, quemadmodum Colonienses et Trevirenses, verba ipsius scripto commendata habere voluit, (ep. 52).

99-100. Sancta ita incipit respondere : « In lecto ægritudinis diu jacens, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, vidi vigilans corpore et animo pulcherrimam imaginem, » etc. Sequuntur querelæ gravissimæ illius imaginis, quæ, ut inferius exponitur, Ecclesiam repræsentabat, contra vitia et peccata non levia sacerdotum. Deinde sequuntur prædictiones quæ sæculo XVI omnino impletæ sunt, hoc modo : « Principes enim, et temerarius populus super vos, o sacerdotes, qui me hactenus neglexistis, irruent, et vos abjicient et fugabunt, et divitias vestras vobis auferent, pro eo quod tempus sacerdotalis officii vestri non attendistis. » etc.

101. Nescit sane, quid sæculo XVI factum sit in magna parte Germaniæ, et in aliis quoque regnis, imò in ipsa Suevia, ubi hæc dicta fuerunt, qui non perspicit omnia esse completa. Ad majorem vero prædictionis claritatem observo, hic non addi illam consolationem, quæ additur in scriptis ad Colonienses et Trevirenses, quod civitates istæ in fide deinde sint futuræ magis florentes, sicut revera in Kirchem factum non est. Contra additur alia prædictio, his verbis expressa : « Et iterum ego pau-

percula feminea forma gladium evaginatum in aere pendente vidi, cuius acies una ad culum, altera ad terram versa erat. Et gladius iste super spiritalem populum extendebatur.... Et vidi, quod gladius iste quædam loco spiritalium hominum abscindebat, quemadmodum Jerusalem post passionem Domini abscissa est. » Hoc iterum clarissime factum est Lutheri temporibus. Demum adiungitur hæc qualiscunque consolatio : « Sed tamen vidi, quod plurimos timoratos, puros et simplices sacerdotes in adversitate ista sibi Deus observabit, » etc.

102. Ad S. Hildegardem alia de causa scripsit congregatio fratrum in Hagenbe (ep. 53), discordiis scissa, quod Sanctæ innotuerat, et cui malo iam mederi cœperat. Respondit S. Hildegardis per epistolam longam, quæ de multis vitiis et virtutibus instructionem continet, admonitionemque et adhortationem ad studium virtutum.

103. Sacerdotes in Rutdelingun {forte *Reutlingæ*, vulgo *Reutlingen* in Suevia} ad S. Hildegardem ita scribunt (ep. 124) : « Exsultavimus et delectati sumus in his quæ dicta sunt nobis, scilicet legationem consolatoriam nobis adfuturam. Et expectantes expectavimus, et nondum intendisti. » Paulo post innuunt novi aliquid se aggressos, precesque Sanctæ instantèr postulant. Suspicio fuisse congregationem sacerdotum, qui vitam religiosam erant amplexi, quique consilia S. Hildegardis sequi volebant. Certe ita respondet Sancta, ac si scriberet ad sacerdotes, qui mundanis rebus nuntium miserant, dicens : « O quales illi sint qui in peregrinatione vitam requirunt, et qui in exsilio alieni sunt partis illius, quam propter Deum reliquerint. » Cæterum laudat ipsorum propositum, et hortatur ad fortitudinem in servitio Dei.

104. Præfectus cuidam hospitali domui, dictus « magister pauperum in Lutherum, » cum suis S. Hildegardem consulit (ep. 136) his verbis : Salutaris itaque sanetitatis vestra documenta exoptamus a vobis audire, et statum vitæ nostræ diligenter a vobis intelligere, etc. Rescribens S. Hildegardis, eleganter exponit parabolam hominis qui in latrones inciderat, per Samaritanum sublevati et curati; monetque ut, sicut Christus vulnera Adami sanavit per se et suos, ita ipsi imitentur verum illum Samaritanum, curando scilicet corpus et animam pauperum.

105. Monachi Benedictini Sigebergenses, in diocesi Coloniensi trans Rhenum, ad S. Hildegardem ita scribunt (ep. 137) : « Quam speciali charitatis affectu vos in matrem spiritualem elegerimus, et in consortium orationum nostrarum susceperimus, omnium secretorum cognitor novit, etc. » Rescripsit demum S. Hildegardis monitionem cum laude cœnobii Sigebergensis, in quo tamen non omnes æque ferventes fuisse insinuat.

106-107. Monachi Hirsaugienses, quorum abbatem S. Hildegardi scribentem vidimus num. 68, alia de causa ad ipsam recurrunt (ep. 138). In cœnobio

illo, alias florentissimo, discordia orta erat inter abbatem et priorem, cui major monachorum pars adhærebat. Hi ea de causa Sanctæ sententiam exquirunt. Rescripsit Sancta litteras multum consolationis habentes, quæ pacem reduxerunt. Contumaciam ait inferiorum contra superiores ortam fuisse ex defectu misericordiæ horum, et omnes invitantur ad misericordiam invicem exhibendam. Trithemius, qui discordiam illam narrat in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1161, post recitatas S. Hildegardis litteras subjungit : « Postea vero quam fratres has a B. Hildegarde litteras suscepissent, non parum in Domino gavisi sunt, et mentibus compuncti, de pace inter se tractare unanimiter cœperunt. Manegoldus quoque abbas (de cujus ad Sanctam epistola, et hujus responso actum est num. 68) monita virginis secutus, omnem de corde amaritudinem expulit, et se patrem filiis juxta Regulam deinceps sapientissimum pro viribus exhibiturum in omnibus repromisit. Unde fratres dulcedine verborum ejus compuncti, se ut humiles et obediens patri subiectos præstare in cunctis pollicentur. Per misericordiam itaque omnipotentis Dei, et orationes S. Hildegardis, pax inter dissidentes reformata est, et finis optatus turbationi impositus. » Porro laudatus Trithemius ad annum 1160 scribit, S. Hildegardem tunc Hirsaugiæ fuisse, et monachis illam discordiam, nisi se emendarent, prædixisse. Verum in allegatis litteris nulla sit mentio illius excursionis ad Hirsaugienses, et prædictionis S. Hildegardis. Quapropter, etiamsi revera apud Hirsaugienses aliquando fuerit Sancta, ut videbimus § 12, omnino mihi persuadeo illam Sanctæ excursionem serius agenda. Quod vero spectat ad prædictionem relatæ discordiæ, non aliam fuisse putem quam quæ legitur in epistola ad Manegoldum abbatem, num. 68.

108. Monachi Eberbacenses, quorum abbas S. Hildegardi ante scripsit, ut vidimus num. 47, ut et eorum prior num. 97, unanimi consensu ad Sanctam has detulere preces (ep. 139) : « Precamurque humili petitione, ne quod in nobis corrigendum est, nos celetis; sed ut Domino, qui vobis multa secreta reserat, placuerit, nobis id insinuare studentis. » Fecit Sancta quod petebatur, monuitque ut caveant a discordia et contentione.

109. Prior et monachi Zwifeldenses ad Sanctam recurrunt pro reformatione sua (ep. 140). Respondit Sancta per monitionem longam et fortem, qua negligentiam et varia monachorum illorum vitia acriter perstringit, eosque ad penitentiam et emendationem hortatur. Moniales Zwifeldenses simili modo ad S. Hildegardem scribunt (ep. 141) : « Rogamus etiam pietatem vestram, inquit, ut, cum divinæ visioni insistitis, commonitoria verba ad nos dirigatis, et quomodo a via negligentiae ad viam correctionis redire debeamus, nobis ostendere non negligatis. » Hisce fortissimam monitionem remisit Sancta, arguens et increpans, hortansque ad

vitam magis regulatam. Cæterum de Swifaltensibus A Monachos vero ad majorem etiam ex ejus monitis fructum colligendum anhelasse monstrat ipsa postulatio.

110. Prior et monachi Montis S. Disibodi, quibus S. Hildegardis non poterat non esse notissima, monita ipsius partim precibus, partim querelis exigunt (ep. 142). Rescripsit S. Hildegardis prolixam adhortationem, cui admiscere videtur prædictiones futurorum, quaque monet monachos illos, ut ad primum fervorem redeant.

111. Monachi S. Eucharii Trevirensis ad S. Hildegardem tanquam ad matrem scribunt (ep. 143), laudantes Deum, qui, inquit, « hæc a sapientibus et prudentibus hactenus abscondit, quæ mirabiliter diebus nostris humilitati tuæ revelat. » Sancta prolixè rescripsit, nonnulla in monachis istis laudans, nonnulla reprehendens, docensque obedientiam, humilitatem, charitatem et alias virtutes. Sequitur epistola « prioris et monachorum Cistellensium » ad Sanctam (ep. 144), quam « ut superiorem et ut charissimam matrem » venerari se dicunt. Si consulimus responsum ad hanc epistolam, videbimus idem hujus responsi esse principium cum initio epistolæ S. Hildegardis, relato in Chronico Alberici ad annum 1153, ubi illa Sanctæ epistola dicitur anno 1153 scripta « Cisterciensi capitulo generali. » Recte, opinor, id habet Albericus, quia Cisterciense cœnobium aliquando etiam vocatur *Cistellense*, ut habet Valesius in *Notitia Galliarum*, pag. 146, et revera *Cistellæ* nomen cum Gallico *Cisteaux* magis convenit, quam vulgare nomen *Cistercium*. Hi autem Cistellenses inter alia S. Hildegardem sic alloquuntur : « Clementiam vestram petimus, ut, quod in nobis et in ordine nostro, scilicet monastico, vobis, imo, divinis oculis displicet, secundum quod Deus vobis ostenderit, nobis rescribere non ambigatis. » Præstitit S. Hildegardis quod petebatur ; rescripsit epistolam bene longam, quæ vehementer queritur, « dulcissimam charitatem » ab ipsis scissam esse. Priorem tantum epistolæ partem dedit Martenius, quod tria folia a codice abscissa essent.

112. Ultima tandem epistola illarum quas edidit Martenius, ad S. Hildegardem, est « Henrici [imo Helingeri] abbatis et conventus Montis S. Disibodi (ep. 145), » nec responsum Sanctæ ad hunc edidit Martenius. Jam vero occasione mutati nominis Helingeri in Henricum, quæ tam certa est quam notabilis luxatio, lectorem monendum censeo, plura nomina propria hominum aut locorum procul dubio luxata esse apud Martenium, et non pauca me restituere conatum ex Trithemio aut aliunde, non tamen omnia certo emendare potuisse : nam etsi clare subinde videam nomina Germanica ab editore Gallo a naturali sono detorta esse, non æque est facile vera substituere. Malui igitur inemendata relinquere illa quæ non poterant conjectura quasi certa restitui. Epistola Helingeri ostendit fructum quem præsens in Monte S. Disibodi tulerat Sancta

Monachos vero ad majorem etiam ex ejus monitis fructum colligendum anhelasse monstrat ipsa postulatio.

113. Altera eorundem petitio subjungitur hoc modo : « Super hæc unanimi consensu janua vestræ charitatis opportune et importune pro descriptione gestorum ac virtutum, nec non et vitæ patroni nostri, nec non et vestri, beatissimi Disibodi, in cujus domo ab ipsis cunabulis nutrita estis, pulsamus, » etc. Huic petitioni, quantum voluit, satisfecit Sancta. Nam habemus Vitam S. Disibodi, editam apud nos ad 8 Julii. Eadem exstat in codice nostro, qui notatur O Ms. 12. Quid vere ad priorem postulationem responderit S. Hildegardis, et, an omnino ad illam responderit, plane ignoro. Dicit quidem Martenius : « Responsum ad hanc epistolam (Helengeri) exstat inter editas S. Hildegardis epistolas ; sed fallitur, nam solum exstat responsum ad aliam Helengeri epistolam (ep. 39), num. 123 memorandam.

§ VIII. Sancta etiam consultata de quæstionibus theologicis scripturasticis, aliisque ad fidem vel ad mores spectantibus.

114. Quanquam non possumus non mirari Sanctam a tot viris, dignitatibus et scientia inclytis, de rebus occultis et arcanis consultam fuisse, magis tamen obstupescere cogor dum perspicio, ad mulierem indoctam, et omnis scientiæ studio acquisitæ expertem, delatas fuisse quæstiones ex theologia subtilissimas, ex sacris litteris difficilissimas, ipsamque non dubitasse responsa dare theologica et scripturistica, quinvis aliquando ad quæsitam, curiosa magis quam utilia, plenum responsum non dederit. Eberhardus episcopus Bambergensis, qui Sanctam antea inviserat, quæstionem eidem subtilem admodum proposuit, ita scribens (ep. 14) : « Cum de curia imperatoris per te transiremus, quia Spiritu sancto imbuta es, tuæ charitati exponendum commisimus. In Patre manet æternitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto æternitatis æqualitatisque connexio. Quod et nunc, secundum quod Deus tibi revelavit, expositum videre desideramus. » Orditur Sancta a brevi hortatione, qua ad gregem suum diligenter pascendum excitat Eberhardum. Tum Patris æternitatem, Filii æqualitatem, connexionem Spiritus sancti, oratione satis longa et subtili sic exponit, ut doctissimus theologus multum sudaret, et frustra fortasse, ad talem expositionem dandam. Concludit demum epistolam hoc modo : « Nunc, o pastor et Pater populorum, Deus tibi det, ut ad lumen pervenias, ubi scientiam veræ beatitudinis accipias. »

115. Sacerdos quidam, cujus nomen per C solum designatur, multum se precibus S. Hildegardis commendat (ep. 43), ut, inquit, « orationibus vestris ad Dominum adductus, merear illuminari, et a cæcitate cordis sanari. » Et mox : « De corpore et sanguine Christi, in quibus tota spes fidelium est, etiam docete me, » etc. Responderè sic incipit

Sancta : « In vera visione vigilantibus oculis de sacramento Dominici corporis hæc verba audivi et vidi : Deus id, quod fuit, permansit ; et, quod non erat, assumpsit. » Subjungit Incarnationem Filii Dei, eaque enarrata, ita pergit : « Itaque eadem virtus Altissimi, quæ in utero Virginis carnem operata est, super altare ad verba sacerdotis oblationem panis et vini in sacramentum carnis et sanguinis convertit, virtute sua illud fovens. » Addit alia multa quæ brevitas causa mitto, ibidem videnda.

116. Wibertus aut Guibertus, monachus Gemblacensis, ordinis S. Benedicti in Brabantia, triginta et octo quæstiones difficillimas, ex Veteri Novoque Testamento, et ex historia ecclesiastica collectas, quas monachi Villarienses, abbatix item in Brabantia celeberrimæ, ad Sanctam proficiscenti commiserant, S. Hildegardi transmisit, eamque per litteras rogavit, ut earum solutionem aggredereetur. Cur eas ipse non tulerit in litteris (nunc inter opuscula) exponit. Aggressa est Sancta opus arduum quod proponeretur, et ad omnes quæstiones respondit. Attamen tale est responsum istud, ut dubia omnia non solvantur. Responso addidit litteras elegantes, quibus Wibertum hortatur ad virtutes instituto monastico congruas et necessarias, maxime ad caritatem et humilitatem.

117. Congregatio cœnobii Hunniensis utilem magis pro vita recte instituenda doctrinam a S. Hildegarde petit, videlicet expositionem Regulæ S. Benedicti, dicens ad eam se confugere « in necessitatis articulo, tanquam ad firmissimum inexpugnabile municipii asylum, ac post magnifica elogia, hæc subdens : « Pedibussanctitatis vestræ convoluti, omnes in commune petimus pietatis vestræ almitatem ut aliquid super Regulam B. Benedicti Patris nostri memoriale vestrum relinquatis, admodum nobis necessarium... » Fecit Sancta quod rogabatur, et in Regulam S. Benedicti scripsit commentarios, post epistolas ipsius impressos.

118. Sacerdos quidam Trevirensis, qui curam animarum habebat, simul flagitat pro se preces S. Hildegardis, et « consolatoria verba (ep. 125), » ac deinde addit : « Et quomodo his præesse possim, quos sub regimine sacerdotii regere debeo, benigne insinuetis. » Breviter quidem ad hæc, pulchre tamen, aliqua documenta rescribit Sancta. Primo monet, ut peccatorem « medicus frequenter cum misericordia uogat, nec fetentem livorem in illo esse sinat, quia lepra per summum Medicum abstergitur, ubi se homo sacerdoti ostendit. » Secundo observat, aliquos venire sine debita præparatione et proposito se emendandi. Addit tertio : « Homo autem, qui semper cum dolore iniquitates suas deserit, ita quod non vult in sordida peccata sæpius demergi, non est prædicto modo ligandus, sed in doloribus suis ungeendus, in quocunque loco sit. Magnus enim Medicus vigilantes suscitatur, et dor-

mientes corripit, et in malis suis perseverantes occidit. »

119. Magister quidam theologus Parisiensis ostendit (ep. 127), magnam etiam fuisse Parisiis famam S. Hildegardis. Nam post varia elogia, difficilem et subtilem ei proponit quæstionem, ita scribens : « Nos autem, quamvis a te longe positi simus, fiduciam in te habentes, quædam a te petimus ; scilicet quoniam plurimi contendunt, quod Paternitas et Divinitas Deus non sit, quid inde in cœlestibus sentias, nobis exponere et transmittere non differas. » Error ille erat Gilberti Porretani episcopi Pictaviensis, qui illum retractavit anno 1148 in concilio Remensi, agente maxime S. Bernardo. Ad propositam quæstionem insigni cum humilitate respondit S. Hildegardis, comparans se cum parva penna, quam de terra levat, et volare jubet Deus.

120. Frater quidam (ep. 128) multum conqueritur de schismate, quo divisa tunc erat Ecclesia ; sed ea de re tunc S. Hildegardis nihil respondit. Ille vero in fine aliam proponit quæstionem his verbis : « Nam a malignis spiritibus multoties tam occulte quam aperte impugnor, qui me plurimum fatigant et seducere volunt : et quid de his sentias, rogo, ut per scripta tua mihi renunties. » Ad hanc quæstionem prolixè satis respondit Sancta, dividens aërios spiritus in quatuor partes, hominesque variis modis ab illis tentari asserens. Primæ parti attribuit tentationes « per luxuriam..., in omni genere vitiorum. » Secundam partem dicit dominari « in omni inconstantia, et hominem, inquit, in insanam iracundiam immittit. » De tertia ait, eam « velut in ostensione angelorum et prophetæ errores producere, multumque lædere « in vana gloria per jactantiam et per contumaciam. » Quartam denum partem ait « in multiplici diversitate » familiarius agere cum hominibus, abhorreere tamen a cruce et passione Domini ; permittere vero « quædam bona in hominibus, » sed « ipsis in eisdem bonis moderationem abstrahere. »

§ IX. Multi ad Sanctam scribunt, ut preces, consolationem, monita aliaque similia obtineant : quibus illa rescribit.

121. Vidimus S. Hildegardem a multis fuisse consultam de rebus arcanis, aut de quæstionibus difficilibus. Nunc eandem videbimus plurimorum litteris pulsari variis de causis, ac si commune fuisset omnium fere refugium. Primam hic pono S. Elisabetham Schonauigiensem, quæ eodem tempore in diœcesi Trevirensis florebat, et multis revelationibus inclaruerat. Citius tamen obiit S. Elisabetha, nimirum anno 1165, ut apud nos ostensum est ad Acta ipsius, data ad 18 Junii (Patr. t. CXCIV), ubi etiam recitatur epistola satis prolixa, quam ad impetrandam consolationem scribit ad S. Hildegardem. (ep. 45).

122. Respondit S. Hildegardis de more præmittens non se loqui de suo ingenio, « sed de serena Luce. » Tum disserit de homine, et de inspiratione Dei, qua

homines aliquos præ cæteris illustrare dignatur. Demum ad S. Elisabetham ita se convertit: « Audi, o sollicita filia, quia homines istos, quos inspiratio Dei ita imbuit, aliquantulum fatigat ambitiosa suggestio antiqui serpentis... » Ex Chronico Alberici monachi, ad annum 1155, colligitur, S. Hildegardem aliquando etiam a S. Elisabetha visitatam fuisse.

123. Helengerus, abbas S. Disibodi, et Cononis anno 1155 successor, qui S. Hildegardem diu noverat, ita eidem scribit (ep. 39): « Cum totus mundus veraci præconio clamet vos sancti Spiritus ditatam esse jubilo, ego, qui primus debueram esse, et alios ad beatitudinem vestram invitare, huc usque inertitædicio delitui: sed nunc tandem timore et pudore correptus, his verbis vos salutare necessarium duxi. » Mox se ipse accusare incipit, et conqueri de male observata in suo monasterio disciplina regulari. In fine vero ait: « Consolationis ergo vestræ scripta humilitati meæ dirigite, » etc. Rescripsit Sancta multum hortando ad emendationem vitæ. Demum circa finem hæc addit: « Ego autem paupercula video in te nigerrimum ignem contra nos accensum: sed ejus in bona scientia obliviscere, ne gratia et benedictio ipsius a te recedat tempore officii tui. » Habuit revera S. Hildegardis difficultates cum abbate S. Disibodi circa liberam electionem directorum suorum, ut postmodum videlicet.

124. Abbas S. Emmerami Ratisponensis (qui *provisorem* se vocat in inscriptione, sed epistola utraque satis innuit præfectum fuisse sive abbatem cœnobii) opem S. Hildegardis pro alio implorat, (ep. 35). Utrum fuerit monachus, an alius, qui mittebatur ad Sanctam, non liquet manifeste; nec invenio quo successu S. Hildegardis pro ipso laboraverit. Attamen ex hujus responso suspicor monachum fuisse gravibus conscientiæ stimulis et fortasse scrupulis agitatum. Qualiscunque fuerit, Sancta abbatem gravibus verbis hortatur ad curam gregis sui.

125. Abbas Neuenburgensis magno etiam cum affectu scribit ad S. Hildegardem (ep. 36), dicitque belli timore impeditum se fuisse, quominus ad ipsam veniret. Tum preces ipsius studiose flagitat. Rescripsit S. Hildegardis, ipsumque hortata est ad fortitudinem in cura pastorali, recte observans belli tempore non abjicienda militi arma ob difficultates exortas. Similia per litteras (ep. 44) petit abbati in Elostat, insigne texens Sanctæ elogium. Breviter, sed amice admodum rescribit S. Hildegardis, ipsam animans ad laborem pro suis continuandum. Prudentia tamen opus esse in Dei servitio, recte observat. Similiter amicam epistolam (ep. 46) scribit G. præpositus Francofurtensis, cui illa respondit per adhortationem seriam ad mores corrigendos.

126. Epistolas olim editas quæ huc spectant,

A hactenus recensui. Accedunt aliæ multæ apud Martenium tom. II *Collect. Ampl.* nuper vulgatæ. Illic scribit (ep. 63) abbas Mullenbrunnensis (alias *Mulbrunnensis* in diœcesi Spirensi et in ducatu Wirtenbergico) petens litteras, « quibus instratur, confortetur, consoletur corpus ipsius et anima. » Abbas S. Michaelis Bambergensis, morti se propinquum credens, preces S. Hildegardis vehementer rogat (ep. 64), et « scripta consolationis. » Utrique sic rescripsit Sancta, ut ad virtutem hortetur, et instructionem utilem subministret. Abbas S. Eucharium Trevirensis ad Sanctam scribit (ep. 67), preces flagitans et « admonitoria verba. » Idem rursus litteris aliis (ep. 68) exigit « litteras promissas, » et in fine addit: « Sed et etiam, quod tibi visum fuerit de negotio tibi commisso, rescribas. » Ad priorem epistolam S. Hildegardis apta rescripsit ad pascendum gregem monita, uti etiam ad secundam.

127. Abbas Bosonis-villæ in Lotharingia, cum ob turbas in cœnobio suo ortas infamia laboraret cum monachis, ad S. Hildegardem scribens (ep. 69) flagitat super hoc « aliquod consolationis verbum, » et preces, quibus reconcilientur « Deo et hominibus. » Rescribens S. Hildegardis, cœnobii illius statum exponit, et ad emendationem hortatur. Nicolaus, abbas Halesbrunnensis (Trithemio in *Heilsbronn*), insinuans (ep. 71) se solitum S. Hildegardem subinde visitare, litteras, quibus præmoneatur petit, ac preces, quibus a malo eripatur. Rescribit Sancta, ipsius intentionem laudans, ipsumque ad laborem adhortans. Addit alia quædam obscuriora. Hanc sequitur epistola (ep. 72) quinque simul abbatum ordinis Cisterciensis, ac diœcesis Bisontinæ, videlicet Bellæ-vallis, Cari-loci, Clari-fontis, Charitatis et Bethaniæ. Hi duo diversa petunt, Sanctam prius magnifico elogio ornantes. Primum sic exprimunt: « Quatenus aliqua nobis de nostro statu divinitus vobis revelari, nobisque insinuare curetis, humillime deprecamur. » Alterum hoc modo: « Sed hæc mulier præsentium latrrix, femina nobilis est, et cujusdam amantissimi viri uxor est. Hæc devotione multa venit ad te humilis et pedestris, cum in equis et multo comitatu possit venire. Causa autem hæc est adventus ejus. Jam multo tempore sterilis permansit, cum tamen primum pueros generavit; sed illis mortuis, et alios non gignens, dolore vehementi afficiuntur ipsa et maritus ejus. Hinc est, quod ad te ancillam et familiarem Christi confugit, habens fiduciam, quod meritis et orationibus tuis obtineas apud Deum, ut possit adhuc secundari, et benedictum fructum ventris in proles procreatione exhibere Christo, » etc. Ad primum S. Hildegardis cum laude illorum abbatum egregia reposuit monita et documenta. Ad secundum ita respondit: « Quod vero matronam Dei adiutorio secundari petitis, hoc in Dei voluntate et potestate est; quia ipse novit, ubi prolem concedat, ubi prolem auferat... Ego enim, quoniam rogastis, pro

ipsa Deum orabo; sed ipse faciat, quod inde pie et misericorditer fieri disposuit.

128. Abbas Eberburdæ, extra Germaniam positus, forsitan Averbodiensis in Brabantia, cum hujus abbatæ nomen Belgicum et Gallicum utrunque cum *Eberbude* consonet, epistola satis proluxa, et elogiis plena (ep. 73), preces S. Hildegardis postulat. Hæc contra hortatur ut gregem suum diligenter pascat, et in se etiam oculos deflectat. Alius abbas (ep. 75), qui frequenter coram egerat cum S. Hildegarde, quam cum antiquis prophetis comparat, petit « verba consolationis, » quibus « in procellis fluctuantem erigat. » Illa vero per varias figuras ipsum hortatur ad strenue vigilandum, « antequam, inquit, umbra obitus tui appropinquet. » Præpositus de Flanheim « tunc Regularium, » ait Trithemius, diœcesis Moguntinæ, ita preces suas S. Hildegardi proponit (ep. 74). « Interim igitur accepta sit vobis, quæso, devotio mea: et, sicut dudum verbo rogavi, orate pro me ad Dominum, ut vobis revelet, quæ circa me sunt, » etc. Monet Sancta ut strenue vigilet, et ovile suum corripiat, hæc in fine addens: « O bone miles, nunc surge, quia gratia Dei ad te currit, et in æternum vives, ita quod vivens lapis sis in cœlesti Jerusalem. » Prælati monachorum in Elvestat conqueritur (ep. 79) de non accepto ad litteras suas responso, et preces S. Hildegardis postulat. Hæc vero rescribens, videtur in illo aliquid scrupuli improbare, Numque hortari ad sacrificandum, dicens: « Tu habes fiduciam cogitando in Filium Dei: sed tamen dubitas cibum illum frangere, quem ipse comedere vis in dictante mente tua » etc.

129. Prælati in Selboth, in diœcesi olim Moguntina, magnis elogiis S. Hildegardem celebrans, non modo preces enixe flagitat (ep. 80): sed etiam hæc addit: « nec de hoc ambigo, quin omnem statum meum, et omnia quæ circa me aguntur, præterita, præsentia et futura, per præsentis litteras, ipso revelante, cognoscas. Unde, si ullo modo vilitas parvitas meæ id petere præsumit, pedibus sanctitatis tuæ toto animo et corpore submissus deprecor, ut pro eodem statu meo, sive admonendo de præteritis atque præsentibus, sive præmonendo et cautum faciendo de futuris, et vitæ meæ fine, si id contrarium tibi non sit, per scripta tua animam meam lætificare ne dedigneris. » Respondit S. Hildegardis ad petita, non tamen ad omnia. Humilitatem vero ipsi maxime necessariam esse insinuat, et hanc addit rationem: « Quia Deus non habitat in illo habitaculo quod in se ipso stare vult, sed amat domum illam quæ se nescit, et dat illi unguentum optimum. » Præpositus in Herde (ep. 81) ita ad Sanctam scribit: « Quas gratiarum actiones, Domina et Mater sanctissima, vestræ condigne referre poterimus pietati, quæ ad visitationem nostri monasterii, nec imbecillitatem nimiam corporis vestri attendere voluistis, nec difficultatem itineris prænimia cordis vestri dulcedine abhorruistis: et rur-

sum iterata visitatione nos lætificare studuistis. » Deinde preces flagitat et « rescripta. » Rescribens S. Hildegardis hortatur ut in loco suo stet, ac si petiisset consilium de loco mutando, quod præsens fortasse fecerat.

150. Præpositus Augustinianorum Hameliensis in ducatu Brunswicensi, qui S. Hildegardem aliquando inviserat, diuturna corporis infirmitate fatigatus, preces et scripta Sanctæ postulat (ep. 82). Et hoc adjicit: « Finem laborum, si licet, Sanctissima, ut remandes, imploro. » Reposuit Sancta instructionem et adhortationem ad corporis infirmitates fortius et constantius tolerandas; sed laborum finem non memorat. Abbas in Wadego (apud Trithemium in *Wadegos*. Wadegotiensis designatur seu Vadegotiensis, ordinis Præmonstratensis in diœcesi Trevirensi) vehementer Sanctam videre desiderans, visitationem ipsius flagitat (ep. 83), saltem « scripto et precibus, si nequit præsentia corporali. » Misit illa scriptam epistolam, qua hortatur ad cautelam et pœnitentiam. Sic præpositus in Underestorf (Trithemio in *Elversdorff*) brevi epistola (ep. 84) « auxilium consolationis » a S. Hildegarde petens, responso ipsius monetur ut Deum timeat, in ovibus pascendis fortitudinem adhibeat, et candorem in verbis. Præpositus Erfordiensis in Thuringia commendat « familiarem » suum (ep. 90), « amore Dei » proficiscentem ad S. Hildegardem, cujus etiam preces flagitat. Rescripsit S. Hildegardis salutaria monita, inter alia dicens: « Cessa a peccatis tuis, quoniam Deus non vendidit te in perditione, sed requirit te in perdita ove, quæ revocata est ad vitam. » Hartmannus præpositus ecclesiæ metropolitanae Moguntinæ postulat doceri (ep. 91) quid in se Deo displiceat, et quomodo illud emendare possit. Reposuit Sancta monitionem, ut fugeret duplicitem, et alia quædam vitia, ita finiens: « Nunc autem ora et confide, quod Deus non derelinquat te, et aurora cito ad te procedet in liberatione. »

151. Heldericus, præpositus S. Simeonis Trevirensis, preces S. Hildegardis flagitat (ep. 92), eamque insigni celebrat elogio. Reposuit Sancta adhortationem seriam, ad « rubiginem peccatorum abstergendum, antequam umbra mortis superveniat. » Præpositus in Knethstede, ordinis Præmonstratensis in diœcesi Coloniensi, multum de Sancta confidens (ep. 93), quærit « remedium consolationis, » cupitque doceri, « quo ordine magis placare possit offensam divinæ majestatis. » Rescribens Sancta hortatur ad magnam de Dei ope fiduciam. « Tu etiam, inquit, in ipsum confide, ita quod omnia opera tua ante eum ponere non erubescas, et dic, sicut filius patri suo dicit, cum delinquens corripitur, quod prolis suæ in ipso non obliviscatur. » Præpositus Bonnensis (ep. 94) mirum in Sanctam declarat amorem, quia, ut dicit, ipse probaverat omnia quæ ante de ipsa per famam audiverat. Respondens S. Hildegardis, egregiam mitit instructionem, hortans maxime ad mundi contemptum. »

132. *Abbatissa* quoque complures ad S. Hildegardem recurrerunt, ut preces, consolationem, monita salutaria, aliaque similia ab ipsa impetrarent. Inter has prima occurrit Hadelheidis, abbatissa Ganderheimnensis (ep. 96), in ducatu Brunswicensi, olim Sanctæ discipula, quæ suum declarat affectum, preces pro se et pro grege suo petit, venturam se « expedito tempore » ad Sanctam promittit, « ut ore, inquit, ad os loquamur, manu ad manum, quod bonum est, operemur; sicque antiqua stabilietur societas, quam in nobis confirmet Deus charitas. » Rescribens S. Hildegardis, hortatur, ut uni Deo constanter serviat. Altera abbatissa loci non nominati preces similiter postulat, et « consolationis litteras (ep. 97). » Hanc Sancta respondens hortatur ad constantiam, et fiduciam de Deo. Abbatissa in Wethderswinkele (Trithemio in *Wekerswinkel*, legendum in *Wechterswinkel*, eratque ordinis Cisterciensis in diocesi Herbipolensi) cupit assumi in filiarum S. Hildegardis numerum (ep. 98), petitque ipsius orationes, et « litteras commonitorias, quas, inquit, pro Dei amore libenti animo semper observabo. » Huic Sancta sic respondet: « Vivens Lux dicit: Aridum sabulum inutile est, et terra quæ per aratrum nimis frangitur, rectum fructum non dabit... Et sicca terra quæ saxosa est, germinat spinas atque alias inutiles herbas. Sic incongrua abstinencia, quæ non habet justum modum et rectum statum, prosternit carnem hominis, quia non datur ei viriditas justæ refectiois: unde etiam homo aresevit, » etc. Tota epistola pergit idem argumentum pulchre tractare. Abbatissa de Altena (ep. 99) queritur de non acceptis diu litteris, easque petit. Respondet Sancta per varias parabolas, quibus hortatur ad fortiter Deo serviendum.

133. Abbatissa S. Mariæ Ratishonensis (ep. 102) sibi multum gratulatur de notitia S. Hildegardis, quam sibi fuisse saluti declarat, imo et meritis ipsius, « in articulum mortis ruentem, » se servatam insinuat. Sancta vero ipsam hortatur ad patientiam, monetque ut ab ira caveat. Abbatissa in Koufungim (Trithemio in *Kessungen*) hæc ad S. Hildegardem scribit (ep. 103): « Celebre factum est in ore omnium volumen illud volans, quod prophetæ datum est in escam, in tuo quoque ore.... requiescere... Discurre autem, festina, excita Ecclesiam, imo principes Ecclesiarum... Virgam enim ab Aquilone super iniquitatem vigilantem te vidisse, et gaudemus et contremiscimus: unde et litteras tuas consolatorias recipere desideramus » etc. Ad hæc nihil respondit S. Hildegardis, sed serio monet abbatissam de vita emendanda ante mortem, quam non longe abesse prædicit. « In spiritu, inquit, veraciter tibi dico: animam tuam custodi... Hoc ante diem mortis facito... » Abbatissa in Gerbestothde (apud Trithemium in *Gerbestede*) preces S. Hildegardis flagitat (ep. 104). « Præterea rogo, inquit, ut aliquid mihi de libris vestris transmittatis, omni devotione semper deservendum. » Rescripsit Sancta disserens

A de lapsu Adami, et de Incarnatione Christi, qui hominem lapsum reparavit.

134. Abbatissa Montis S. Cyriaci prope Erphordiam (ep. 105) enixe pro se suisque flagitat preces S. Hildegardis. Hæc vero prædictæ abbatissæ charitatem non parum laudat, sed in ea requirit mentem magis quietam. « Omnia, inquit, quæ pro anima tua poscis, implebo. Nunc cessa de inquieta mente, et quietem tibi assume. » Monet etiam, ne corpus nimia abstinencia frangat. Demum in hæc hanc dat consolationem: « Video animam tuam valde rutilantem in puro homine. » Abbatissa in Lubboldesberge (apud Trithemium in *Lubbelsberg*) (ep. 106) consolationem afflicta querit; et hæc abunde obtinuit. Nam S. Hildegardis, laudans ipsam, quod abstinere a peccatis, hæc subdit: « Unde video te sicut rutilantem fulgorem solis per inspirationem Spiritus sancti, nec omnino exsilium perditionis; sed aspicientem ad solem sicut aquilam per poenitentiam, quæ dulcissima mater est: et ideo Deus valde amat te. » Abbatissa alia loci non expressi (ep. 106) queritur, multum se affligi et periclitari « tentationibus malorum spirituum. » Reposuit Sancta monitionem egregiam.

135. Abbatissa Bambergensis (ep. 110) cupit « in consortium fraternitatis » a S. Hildegarde recipi, et « commonitoriis litteris » confirmari. Rescribens Sancta ipsam hortatur ad laborandum apud populum, et ad filias suas sub disciplina continendas. Abbatissa Veteris-monasterii Moguntinæ (ep. 111) ita S. Hildegardem alloquitur: « Si aliquantulum, Domina mea, de infirmitate vestra convalescistis, gaudeo: sin autem, ex animo condoleo. » Preces insuper petit, et litteras. Respondet Sancta: « Voluntas Dei quasi in signo mortis me straverat, velut anima mea de hoc sæculo suspiraret: sed gratia Dei aliquantulum me in novæ dono nunc erexit. » Addit, Deo gratum esse commiserationis affectum, ipsamque hortatur ad constantiam in Dei servitio. Abbatissa Nussimensis (Trithemio in *Nussia*) multum sollicita, « causam animæ » suæ se S. Hildegardi permittere scribit (ep. 113), et rescripta petit. Hanc Sancta ad poenitentiam hortatur, et ad bona opera, priusquam moriatur, facienda. Abbatissa Coloniensis (ep. 114) ad S. Hildegardem, quam habere matrem cupiebat, filix instar scribit, ut ab ea consolationem obtineat. Reposuit Sancta instructionem brevem, ut constans esset in bonis. Abbatissa de Didenkirkim (apud Trithemium in *Didenkirchen*) juxta Bonnam, quam Sancta ante inviserat, enixe rogat (ep. 115), « commonitoria verba. » Rescripsit S. Hildegardis instructionem satis prolixam ad recte regendum, et ad mores suos corrigendum.

136. Abbatissa Auturnacensis (apud Trithemium prope *Andernach*) (ep. 116) varia inquit de consuetudinibus monasterii S. Hildegardis, quarum quædam novæ viderentur, reverenter rationem petit abbatissa, aliquot etiam Scripturæ textus objiciens.

Rescripsit S. Hildegardis epistolam prolixam, in qua rationes reddit de ornatu monialium suarum, et de instituto suo recipiendi solas nobiles, prout ibidem videri poterit. Abbatisa de Crouchdal [Crudendal] (alia verisimiliter, quam cujus epistolam memoravi num. 84, cum in altera H. nomen indicet, in altera A.) (ep. 117) magno studio flagitat, ut S. Hildegardis indicet, quo modo « pro excessibus » suis Deum placare possit. Rescripsit Sancta longam instructionem, in qua multas virtutes commendat, maxime charitatem, obedientiam et humilitatem.

157. Sanctimonialis quædam, littera G. nomen suum indicans (ep. 118), olim discipula S. Hildegardis, sed diu ab illa et longe remota, verisimiliter quia ad aliquam dignitatem erat promotæ, suum in Sanctam amorem declarat his verbis: « Quid scribam vel quid dicam tam unicæ tamque in Christo dilectissimæ Matri, » etc. Subjungit spem suam de ea adhuc videnda, et preces enixe flagitat. Ad hæc Hildegardis magna cum laude et consolatione illius virginis respondet, circa finem sic eam alloquens: « Nunc autem de te gaudeo, quia in te completa sunt, quæ de te audivi et desideravi, et tu mecum gaude... » Et concludens: « Gaude igitur et lætare in Deo tuo, quoniam in æternum vives. » Aliquis anonymus (ep. 120) multum se excusat, et veniam petit, quod Sanctam diu non visitasset, ne litteris quidem: et miram ipsius affabilitatem simul exprimit. Remisit Sancta brevem instructionem, qua hortatur ad mundi contemptum. Monachus quidam Benedictinus (ep. 121) flagitat preces, et « litteras correptionis. » Rescribens S. Hildegardis, desideria ipsius bona laudat, ipsumque instruit, ut sint puriora, ipseque sit fortis.

138. Alius anonymus (ep. 122) preces S. Hildegardis flagitat his verbis: « Cognosco me peccasse, orate pro me. Non quæro terrenum lucrum, non rem transitoriam, sed gratiam Dei mei, et salutem animæ meæ. Succurrite mihi, » etc. Respondit Sancta hortando ad pœnitentiam, cujus quinque gradus assignat. Quidam frater (ep. 126) queritur, peccatis se gravatum, et « blasphemix spiritui » circumvallatum. Huic S. Hildegardis instructionem remittit, in qua dicit: « Unde et homo, qui per scientiam boni et mali se multum peccasse recordatur, cum ad Deum suspirat, denuo per pœnitentiam in Deo renascitur. » Decanus S. Martini Moguntini, cupiens videre iterum S. Hildegardem, magno cum affectu (ep. 129) litteras ipsius petit, quibus consolationem obtineat. At illa utilia magis, quam blanda, rescribere solita, serio hortatur ad pœnitentiam. Alius cuidam congregationi præfectus (ep. 150) se suamque congregationem precibus S. Hildegardis multum commendat. Hæc vero rescribens, docet variis similitudinibus, a quibus in regimine suorum cavere debeat. Monachus quidem Mulenbrunnensis [al. Mulbrunnensis] (ep. 131) petit a S. Hildegarde, ut sibi mituat « aliquid de cœlesti admonitione. Mi-

si sit reversus ad ipsum Sancta elegantem instructionem, qua egregie docet, illos, quos præteritorum peccatorum pœnitet, et qui se emendare student, benigne recipi a cœlesti Patre familias, non vero tædiosos, qui contra superiores suos obmurmurare volunt magis quam se emendare.

159. Monachus Ebrensis, ordinis Cisterciensis, humillimis litteris (ep. 132) orationes et verba consolationis a S. Hildegarde petens, responsum accipit, cujus hoc est initium: « Video quod Deus faciem suam a te non abscondit, sed cum flagellis suis te constringit, sicut ipsi placet. Item in animam tuam, et in gaudium corporis magnum lumen consolationis Dei venturum video, cum ipse voluerit. » Addit alia similia; sed monet ut quædam inutilia fugiat. Monachus quidam et presbyter (ep. 135) multum sibi gratulatur, quod benevole a S. Hildegarde fuisset exceptus, petitque sequentia: « De cæteris, inquit, quæ vobiscum secretius contuli, cum opportunum fuerit, scriptis me certificare curabit. » Rescribit Sancta pulchram parabolam de tribus mulieribus, quam lector inveniet in hac epistola.

§ X. *Epistolæ quædam S. Hildegardis ad Philippum abbatem Parcensem, et hujus ad ipsam ex ms.: gesta cum S. Gerlaco: aliæ epistolæ serius ad Sanctam datæ cum responsis ejusdem.*

140-145. Joannes Masius, abbas Parcensis, ordinis Præmonstratensis, prope Lovanium, anno 1641 ad Bollandum transmisit tres epistolas S. Hildegardis ad Philippum abbatem Parcensem, et unam Philippi ad Hildegardem, quam aliquando inviserat. Cum autem duo abbates Parceses contemporanei fuerint S. Hildegardi, qui ambo *Philippi* nomen habuerunt, merito dubitarem utrum primus an secundus fuerit Philippus qui illud litterarum commercium cum Sancta habuit, nisi epistolis addita esset hæc adnotatio: « Fuit iste Philippus secundus abbas Parcesis ab anno Christi 1142 usque ad annum 1165, vir non tantum multum pius, sed et doctus. Unde plurimos libros suo tempore in pergamento exscribi curavit, qui adhuc modo exstant. » Inter hos numerantur *Visiones S. Hildegardis*. Fuit ille Philippus primus, sed inter abbates secundus, cui post breve alterius regimen Philippus II successit, ut hic æque ac primus a S. Hildegarde litteras accipere potuerit. De epistolis porro hæc missis tale testimonium dedit ipse Masius: « Copiæ supra positarum epistolarum R. D. Philippi abbatis Parcesis ad S. Hildegardem, et S. Hildegardis ad ipsum R. D. Philippum, sunt extractæ et exscriptæ ex antiquissimo codice bibliothecæ nostræ Parcensis, et de verbo ad verbum cum originalibus conveniunt. Quod testor hac x Octob. 1641. JOANNES MASIVS abbas Parcensis. » (*Epistolæ supradictæ exstant nunc in libro epistolarum S. Hildegardis ordine 56, 57, 58, 59.*)

146. Cum autem versemur in Belgio, lubet hoc A loco referre quid S. Hildegardi intercesserit commercii cum S. Gerlaco eremita, qui ipsius tempore vitam valde austeram duxit in ducatu Limburgensi, duobus fere milliariis Belgicis a civitate Trajectensi, et in hodierna diœcesi Ruræmundensi, ubi modo est cœnobium virginum ordinis Præmonstratensis, *Sanctus Gerlacus* dictum. Auctor Vitæ S. Gerlaci, datæ ad 5 Januarii, cap. 8, ad propositum nostrum scribit sequentia : « Erat eo tempore in partibus Maguntia virgo quædam sanctissima, Hildegardis nomine, famosissima illa prophetissa Novi Testamenti, cum qua familiariter locutus est Dens, et ostendit ei secreta cœlestia. Hæc per manum sanctæ memoriæ domini Henrici Maguntinensis archiepiscopi sacro velamine Domino consecrata, B cum nullis litteris, nisi tantum Psalmis Davidicis esset erudita, per Spiritum sanctum edocta, de divinis oraculis et sacramentis sibi revelatis grandia edidit volumina..... Hæc per multa temporum curricula doctrinæ salutaris lampade sanctam Ecclesiam illuminavit, epistolis ad diversas personas missis corroboravit, et claris miraculis illustravit.

147. « Hæc igitur Christi sponsa, dum Regem et Dominum dominantium sedentem in throno more solito in vera videret visione, et assistentium ei sanctorum distinctos ordines et choros lustrando circumiret, inter confessorum splendidissimum chorum sedem conspexit lucidissimam, inæstimabili decore circumdatam, et mirifice adornatam. Et videns, vehementer super hoc admirata, didicit divino edocta oraculo, hanc gloriam et honorem sancto præparatam esse Gerlaco, qui S. Servatium quotidiana peregrinatione frequentaret in Trajecto. Hac revelatione virgo Domini de meritis B. Gerlaci certificata, tota in ejus sacrum amorem succensa flagravit; et in signum perpetuæ, quam cum eo quandoque perceptura erat, societatis et felicitatis, coronam, qua in die consecrationis suæ ab episcopo coronata est, ei transmisit: quæ hujus rei testis, devote nunc usque in ecclesia nostra conservatur. » Hæc auctor anonymus quidem, sed S. Gerlaco et magis Hildegardi suppar, cum cap. 16 narrat se egisse cum aliquo sene qui S. Gerlacum viventem C cognoverat.

148. Supersunt aliquæ illustrium virorum epistolæ, necdum memoratæ, quas in hunc locum distuli, quia datæ sunt posterioribus S. Hildegardis aunis, ut ex his perspiciat studiosus lector insignem sanctitatis et sapientiæ cœlestis famam, qua circa annum 1148 Sancta inclarescere cœpit, usque ad obitum ejus continuatam esse. Rudolfus, alias Rodulfus episcopus Leodiensis ab anno 1168 usque ad 1191, ad S. Hildegardem scribit (ep. 19), « in maxima mentis et corporis fluctuatione constitutus, » quia, ut fatetur, et alii scriptores consentiunt, « innumeris malis » Deum offenderat. Petit autem preces et rescripta Sanctæ « ad excitandam somnolentiam, » in

A qua erat, et « ut vel ultimam æternæ quietis sortiretur mansionem. » Rescripsit S. Hildegardis, hortando ad vitam bonam, et ad curam animarum, finitque epistolam his verbis : « Deus te protegat, et animam tuam de æterna pœna liberet. »

149. Godefridus episcopus Ultrajectinus (ep. 20) suum erga S. Hildegardem affectum declarat his verbis : « Soror charissima, ex quo primo te cœpi in Christi charitate diligere, nunquam memoria tua, super mel et favum dulcis, in animo meo potuit excidere, » etc. Reposuit S. Hildegardis adhortationem seriam et satis claram.

150. Episcopus Pragensis, cujus nomen littera *H* innuitur, ad sanctam etiam scripsit (ep. 21). Fuerit fortasse Henricus qui episcopatum Pragensem adeptus certe non est, nisi sub finem vitæ S. Hildegardis : nam huic nullus alius Pragensium episcopus convixit cum illo nominis initio. Quisquis fuerit, ad Sanctam scribit postulans, ut orationibus suis subveniat, et « bona consilia » porrigat. Remisit S. Hildegardis monitionem seriam, qua hortatur ad majorem in virtute constantiam, cum in prosperis tum in adversis.

151. Arnolus I, ab anno circiter 1170 archiepiscopus Trevirensis, suum erga S. Hildegardem affectum per litteras (ep. 24) gratiose declarat, testaturque ad episcopatum se promotum esse contra voluntatem suam. Hac igitur de re Sanctam consulit. Rogat etiam de energumena in Monte S. Ruperti liberata, de qua postmodum agam. Nunc vero quid ad alia responderit Sancta, audiamus. Orditur illa hoc modo : « Tu arbor es a Deo constitutus, quemadmodum Paulus dicit : Omnis potestas a Deo est (*Rom. xiii, 1*); quia secundum summum Magistrum per invocationem nominis sui omnis potestas nominata est. » Deinde incipit salutaria dare documenta, serioque monet, ut caveat a superbia, a cupiditate divitiarum, ab injustitia, a vanitate, ac ut virtutes amplectatur statui suo congruas.

152. Philippus, archiepiscopus Coloniensis, (ep. 25) Sanctam Hildegardem per litteras laudat ut « perfusam divini charismatis munere, » et « in cœlo conversantem; » petitque « ex occulto Dei » inquirat, sibi que « commonitoria verba, prout Deus... donaverit, » transmittat. Paruit S. Hildegardis, misitque adhortationem satis claram.

153. Philippus Alsatus, Flandriæ comes, ad S. Hildegardem hæc scribit (ep. 28) : « Vestra novicit Sanctitas, me paratum esse ad faciendum, quidquid scirem vobis placere, ... cum ego tamen multo libertius ad vos venissem, et vobis locutus fuissem... sed... ad hæc vacare non poteram. Instat enim jam tempus, quo aggredi debeam iter Hierosolymitanum, ... super quo consilium vestrum mihi intimare dignemini per litteras vestras. » Postulat insuper preces S. Hildegardis, consiliumque, utrum manere potius debeat in Terra Sancta, an post ex-

peduonem susceptam reverti ad suos. Rescripsit A quod edicere nequor, difficultatem movit, contra Sancta ad comitem instructionem qua ipsum maxime hortatur ad justitiam.

§ XI. Sancta monasterium suum omni onere liberat : energumena ibi liberata : ob sepulturam cujusdam olim excommunicati Sanctæ ecclesie interdicto subiecta.

154. Acta num. 9 et 10 testantur S. Hildegardem, D^o jubente, effecisse ut monasterium suum in Monte S. Ruperti careret omni onere, et ut nullum jus pro re temporalis in illud haberet abbatia S. Disibodi; pro directione vero secundum Regulam S. Benedicti non aliter dictæ abbatie subesset, quam quod religiosæ virgines ex illa abbatia directores et præpositos suos libera electione assumerent. De hisce S. Hildegardis in opusculo ad congregationem sororum suarum, post epistolas impresso, sic loquitur : « O filix, quæ vestigia Christi in amore castitatis subsequeris, et quæ me pauperulam in humilitate subjectionis propter supernam exaltationem vobis in matrem elegistis, non ex me, sed ex divina ostensione per materna viscera vobis dico: Locum istum, videlicet locum requietionis reliquiarum beati Roberti confessoris, ad cujus patrocinium confugistis, inveni in evidentibus miraculis per voluntatem Dei in sacrificium laudis, et in permissione magistrorum meorum ad ipsum perveni, et eum mihi et omnibus me subsequentibus cum divino adiutorio libere attraxi. » Hæc initio foundationis facta sunt, probante et confirmante Henrico archiepiscopo Moguntino. Nam ab hoc foundationem confirmatam testatur Vita, num. 10.

155-156. Quod vero adjungit ibi biographus, ab Arnolde etiam archiepiscopo, qui anno 1153 Henrico successit, omnia fuisse confirmata, factum existimo, postquam abbas S. Disibodi aliquid juris attribuere sibi voluerat in bona monasterii S. Ruperti. Nam tunc S. Hildegardis, jubente et per morbum cogente Deo, fecit ea quæ pergit narrare loco supra laudato : « Postea autem per admonitionem Dei ad Montem B. Disibodi, a quo per licentiam secesseram, perrexi; » etc. Hæc facta sunt, ut jam dixi, tempore Arnolde archiepiscopi Moguntini, qui præfuit ab anno 1153 usque ad 1160. Porro videtur S. Hildegardis, quando hæc scribebat, in spiritu prævidisse dissensiones in monasterio suo orituras. Nam satis insinuat, post obitum suum fore, ut non eodem modo floureret, sollicitæque monet filias suas, ut a discordiis caveant. Verba Sanctæ subjungo : « Sed o quam magnum planctum hæc filix meæ post obitum Matris suæ habebunt, quoniam verba ejusdem Matris suæ amplius non sugent; et sic in gemitu et luctu per plurima tempora cum lacrymis dicent: Heu, heu! » etc.

157-158. Non invenio ullam deinde difficultatem S. Hildegardi creatam fuisse de possessione libera bonorum temporalium. Verum abbas S. Disibodi, sive Helingerus iste fuerit, sive Helingeri successor,

liberam electionem præpositi seu directoris. Scripsit ea de re S. Hildegardis ad Alexandrum III papam (ep. 4), durante adhuc schismate, ita ut controversia illa certo sigenda sit inter annum 1159, quo Alexander III electus, et schisma inchoatum, ac inter annum 1177, quo Fredericus imperator cum suis Alexandro se subiecit, et schisma finivit. Existimo tamen rem contigisse aut post annum 1170, aut non diu ante illum annum, cum quod S. Hildegardis in epistola sua dicat, Ecclesiam diu schismate laborasse, tum quod in scripto mox memorato, quod composuit, dum septuaginta erat annorum, id est circa annum 1168, nullam de illa controversia faciat mentionem. His breviter de tempore observatis, audiamus controversiam ipsam ex epistola S. Hildegardis ad Alexandrum III, quem alloquitur hoc modo : « Nunc, o mitissime Pater..., in magna tristitia sumus, eo quod abbas de Monte S. Disibodi et fratres ejus privilegiis et electioni nostræ contradicunt, quam semper habuimus... Unde, domine mi, propter Dominum adjuva nos, ut vel electionem nostram obtineamus, vel alios, ubi possimus, qui nos secundum Deum et utilitatem nostram procurant, libere quæramus et accipiamus, » etc. Obtulit Sancta quod cupiebat. Alexander tamen ad ipsam non rescripsit, sed ad Wezelinum præpositum S. Andreæ Coloniensis (resp. ad ep. 4). Verisimile est abbatem S. Disibodi maluisse consentire electioni jam factæ, quam permittere ut præpositus ex alio cœnobio eligeretur.

159. Porro occasione epistolæ S. Hildegardis ad Alexandrum observo Sanctam in schismate adhæsisse Alexandro legitimo pontifici, etiamsi archiepiscopatus Moguntinus tunc occupatus esset a Christiano, qui antipapæ et Frederico imperatori adhærebatur, sed deinde Alexandro se submisit. De legitimo autem Alexandri pontificatu mentem suam in ipso epistolæ initio sic declarat Sancta : « O summa et gloriosa persona, qua primum constituta es per Verbum Dei. » Eundem deinde hortatur ut facilem se præbeat in venia schismaticis concedenda, si pœniteant. Hæc epistola, opinor, occasionem erroris præbuit Trithemio, qui in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1150, Alexandrum III ponit inter illos qui ad S. Hildegardem scripserunt, nisi Alexander revera ad ipsam scripserit, et epistola non sit edita.

160. Vita lib. III, cap. II, longam refert historiam de quadam muliere nobili quæ multis annis a dæmone fuerat obsessa, ductaque ad varia loca sanctorum celebrata patrocinio, nec tamen malo illo liberata, antequam venit ad monasterium S. Hildegardis, ubi demon mulierem tandem reliquit. Contigit hæc liberatio circa annum 1170, ut colligo ex epistola Arnolde archiepiscopi Trevirensis (ep. 24), num. 151 memorata. Nam scripsit Arnoldus ad Sanctam, quando non diu electus erat archiepiscopus (electionem Arnolde figunt alii anno 1169, alii

1170, quod exactius investigare non est necesse), et de liberatione illius energumene, tanquam de re recenti Sanctam interrogat his verbis : « Et scimus quod Deus in loco sancto suo apud vos salutem operatus, obsessam misericorditer liberando, visitaverit plebem suam. Unde, ut modum liberationis obsessæ nobis rescribatis, ... attentissime rogamus. » Ad hæc S. Hildegardis ita respondit : « In illa autem quæ obsessa fuit, multa mirabilia vidimus, quæ modo per scripta proferre non possumus : sed cognovimus, quod diabolicus afflatus de die in diem usque ad recessum suum defecit : et eadem mulier a fatigatione diaboli liberata est : et etiam infirmitate, quam ante in se non cognovit, tunc occupata est. Sed nunc vires tam corporis quam animæ plena sanitate recepit. »

161. Mulier illa videtur fuisse Coloniensis, dictaque Sigewiza. Certe decanus ecclesiæ Coloniensis Sanctorum Apostolorum ipsam optime noverat, et pro filia habebat, ut discimus ex ipsius ad S. Hildegardem epistola (ep. 50), in qua hæc scribit : « Ex die qua nobis innotuit, quod sororem, imo filiam nostram specialem, dominam Sigewizen, in vestræ Beatitudinis consortium collegistis, non solum nos, imo universa Coloniensium civitas, nutu Dei ad pietatis amorem succensa est. Inde est, quod jam manifeste per omnes terminos terræ nostræ a cunctis proclamatur : Ecce odor dominarum de S. Roberto, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Benedictæ itaque sitis a Domino, » etc.

162. Humillime respondit Sancta, multorum simul bonis operibus ejectionem dæmonis attribuens, et sic ordiens : « Deus opus suum fecit, sed illud uno modo non constituit. » Deinde docet Deum varia variorum bona opera ad unum finem dirigere. Hæc læta sane erant ; sed modo alia referam quæ non potuerunt non gravissimum Sanctæ dolorem creare.

163. Tempore schismatis duo erant de archiepiscopatu Moguntino contententes, alter nimirum legitimus, et adhærens Alexandro III papæ, erat Conradus ; alter vero Christianus per Fredericum imperatorem intrusus, qui tamen archiepiscopatum postea retinuit, nam anno 1177, quando pax inita est inter Alexandrum et Fredericum, cedente Conrado, Christianus ab Alexandro papa confirmatus est, ita ut ab eo tempore legitimus fuerit archiepiscopus Moguntinus, et cum Alexandro III conjunctissimus. Mansit autem Christianus in Italia aliquot annis post pacem initam, et interfuit concilio Lateranensi, quod inchoatum est anno 1179, die 2 Martii. Ante illud concilium, verisimiliter anno 1178, juvenis aliquis, qui antea fuerat excommunicatus, sed dudum absolutus, in cœmeterio S. Hildegardis fuit sepultus. Hac de causa prælati Moguntini, qui pro absente archiepiscopo ecclesiam illam administrabant, mandatum miserunt S. Hildegardi ut corpus illud juberet exhumari, vel abstinere a diviniis in ecclesia sua celebrandis. Quo-

A modo mandatum illud exceperit Sancta, exponit in scripto, inter epistolas edito (ep. 47), quod hunc habet titulum : « Ad prælatos Moguntinenses propter divina per illos interdicta. » Illud scriptum sic inchoatur : « In visione quæ animæ meæ, antequam nata procederem, a Deo opifice indita est, coacta sum ad scribendum ista, pro ligatura, qua a magistris nostris alligatæ sumus propter quemdam mortuum, conductu sacerdotii sui apud nos sine calumnia sepultum. »

164. « Quem post paucos sepelitionis suæ dies cum eundem magistri nostri nos a cœmeterio nostro ejicere jussissent, ex hoc non minimo terrore correpta, ad verum Lumen, ut solita, aspexi, et vigilantibus oculis in anima mea vidi, quod, si juxta præceptum ipsorum corpus ejusdem mortui efferretur, ejectio illa in modum magnæ nigredinis ingens periculum loco nostro minaretur, et in similitudine atræ nubis, quæ ante tempestates et tonitrua apparere solet, nos circumvallaret. Unde corpus ejusdem defuncti, utpote confessi, innuncti, et communicati, et sine contradictione sepulti, nec efferre præsumimus, nec consilio seu præcepto istud suadentium vel jubentium acquievinus, non consilium proborum hominum, aut prælatorum nostrorum omnino parvipendentes : sed ne Sacramentis Christi, quibus ille vivens adhuc munitus fuerat, injuriam sævitate feminea facere videremur. » In examine de miraculis, infra dando, num. 6, dicitur ille injuste fuisse excommunicatus, ut suspicio oriatur, excommunicatum fuisse tempore schismatis, et fortasse quia defendebat partes Alexandri III, legitimi pontificis. Additur ibidem de S. Hildegarde, quando ejiciendus erat ille sepultus : « Ipsa tumulum ejus baculo suo signo crucis signavit, et sic sepulcrum ejusdem adhuc non poterat inveniri. »

165. Redeo ad scriptum S. Hildegardis, quæ pergit hoc modo : « Sed ne ex toto inobedientes existereamus, a divinarum laudum canticis hactenus secundum eorum interdictum cessavimus, et a participatione Dominici Corporis (quoniam per singulos fere menses ex consuetudine frequentavimus) abstinuimus. Super quo dum magna amaritudine tam ego quam omnes sorores meæ affligeremur, et ingenti tristitia detineremur, magno tandem pondere compressa, verba ista in visione audivi : « Propter verba humana, sacramenta indumenti [i. e. corporis] Verbi mei, quod salus vestra est, et quod in virginea natura ex Maria Virgine natum est, dimittere vobis non expedit : sed inde vobis a prælati vestris, qui vos ligaverunt, licentia querenda est. » Hujus mandati ratio additur. Tum vero subjungit Sancta : « In eadem quoque visione audivi quoniam in hoc culpabilis essem, quod cum omni humilitate et devotione ad præsentiam magistrorum meorum non venissem, ut ab eis licentiam communicandi quærerem, maxime cum susceptione illius mortui culpa non teneremur, qui omni Christiana rectitudine munitus a sacerdote suo, cum tota Pingensi proces-

sione sine contradictione cujusquam sepultus esset. Et ita hæc vobis dominis et prælati nuntianda, mihi divinitus imposita sunt. Aspexi etiam aliquid super hoc, quod vobis obediendo hactenus a cantu divini officii cessantes, illud tantummodo legentes remisse celebramus, et audivi vocem a vivente Luce procedentem de diversis generibus laudum, de quibus David in Psalmis dicit: Laudate eum in sono tubæ, » etc. Pergit hic multa proferre de cantu sacro, quem diabolo exosum affirmat.

166. Deinde vero ad prælatos Moguntinos hanc dirigit monitionem: « Quapropter summa vigilantia vobis et omnibus prælati satagendum est, et antequam os alicujus ecclesiæ laudes Deo canentium per sententiam claudatis, vel eam a tractandis vel percipiendis sacramentis suspendatis, causas, pro quibus hoc faciendum sit, diligentissime prius discutendo ventilatis. Et studendum vobis, ut ad hoc idem zelo justitiæ Dei, non indignatione vel injusto motu animi, seu desiderio ultionis trahamini: et cavendum semper, ne in judiciis vestris circumveniamini a Satana, qui hominem a cœlesti harmonia, et a deliciis paradisi extrahit. Pensate itaque, quoniam, sicut corpus Jesu Christi de Spiritu sancto ex integritate Virginis Mariæ natum est, sic etiam canticum laudum secundum cœlestem harmoniam per Spiritum sanctum in Ecclesia radicum. Corpus vero indumentum est animæ, quæ vivam vocem habet; ideoque decet, ut corpus cum anima per vocem Deo laudes decantet... Qui ergo Ecclesiæ in canticis laudum Dei sine pondere certæ rationis silentium imponunt, consortio angelicarum laudum in cœlo carebunt, qui [forte quia] Deum in terris decore suæ laudis injuste spoliaverunt, nisi per veram poenitentiam et humilem satisfactionem emendaverint. Qui ergo cœli claves tenent, districte caveant, ne eis et claudenda aperiant, et aperienda claudant, quia judicium durissimum in his, qui præsumunt, fiet; nisi, ut ait Apostolus, præsent in sollicitudine, » etc. Plura non addo ex illo scripto, quod longissime productum est, quia nihil fere præterea habet quod pertineat ad hanc controversiam, imo cum omnia deinde sint moralia, suspicor non unum esse Sanctæ opusculum, sed multa variis occasionibus ad Moguntinos scripta in fine huic addita fuisse.

167-168. Hoc S. Hildegardis scriptum tale est, ut administratores Ecclesiæ Moguntinæ non videantur sine insigni dicitia negare potuisse quod petebat. Etenim non solum venit Moguntiam, ut laudatum scriptum offerret, sed etiam probare voluit sepultum in cœmeterio suo dudum ante mortem fuisse absolutum. Vel sic tamen, non nisi interposita auctoritate archiepiscopi Coloniensis ad tempus obtinere potuit quod cupiebat, ac deinde in eadem reducta fuit angustias. Hæc omnia habemus ex litteris S. Hildegardis ad Christianum archiepiscopum in Italia degentem anno 1179 datis (ep. 8). Ab eodem

A ante illam controversiam humanissimas acceperat litteras (ep. 7), hoc modo a Christiano conclusas: « Nos autem vobis in omnibus necessitatibus vestris adesse, ac in omnibus prodesse, prout Deus donaverit, pro certo sciatis. » In eadem Sanctam ante sic alloquitur: « Et quia divino Spiritu te inspiratam cognoscimus, exhortatoria verba tua desideramus » etc. Ad hæc quoque responderat S. Hildegardis per egregiam adhortationem ad curam pastorem, docens episcopi esse gregem suum pascere.

169-171. Attamen, sive Moguntini administratores nimis exacerbati fuerint in S. Hildegardem, quod ipsa tempore schismatis se satis declarasset pro Alexandro III, sive nimis ægre tulissent quod non statim obedivisset præcepto de exhumando homine excommunicato, Christianus archiepiscopus renovavit interdictum, instigantibus procul dubio vicariis Moguntinis. Nam S. Hildegardis in epistola prius laudata: « Cum autem, inquit, dulcissimæ domine, fiduciam maximam de tua misericordia haberemus, per eosdem prælatos nostros post reversionem suam a Roma e synodo litteras tuas divinorum interdictorias accepimus; quas, ut paternæ pietati tuæ confido, nunquam mississes, si veritatem hujus rei agnovisses. » etc. In hac eadem epistola S. Hildegardis orditur a gratiarum actione de litteris gratiosis quas antea a Christiano acceperat; indeque fiduciam sibi ortam dicit ad causam ipsi exponendam. S. Hildegardis epistolam hanc si quis recte consideret, non minus fortem reperiet quam humilem et supplicem. Non possum sane non admirari tam duriter actum fuisse cum Sancta, præsertim postquam absolutio excommunicati abunde videtur probata fuisse, curante archiepiscopo Coloniensi. Ut autem magis etiam mireretur studiosus lector, Christiani archiepiscopi responsum adeat necesse est (ep. 9). Christianus archiepiscopus, vir multis naturæ dotibus ornatus, sed miles potius fuit quam episcopus. Invaserat ille archiepiscopatum Moguntinum tempore schismatis, expulso Conrado legitimo archiepiscopo, anno 1165. Ab eo tempore semper aut rebus bellicis aut politicis occupatus fuit, non ducis tantum, sed et militis subinde officium exercens. Inita anno 1177 pace inter Alexandrum papam et Fredericum imperatorem, hortante frustra S. Hildegarde, ut Christianus ad Ecclesiam suam veniret, mansit tamen in Italia, rebus plerumque bellicis occupatus, et illo ipso anno, quo datam epistolam scripsit ad Hildegardem, cum clade suorum captus est, et biennio in carcere detentus, ac demum anno 1183 in castris defunctus. Hæc fusius relata videri possunt in *Moguntiacis* Serarii actis, et Francofurti impressis anno 1722, tom. I, pag. 569. Si miles ille episcopus tanti faciebat « statuta sanctorum Patrum non evitanda, » poterat ea tanto rectius sibi occurrere, quanto evidentius, ut fatebatur, innocentiam Sanctæ perpendere valebat.

§ XII. *Varia S. Hildegardis itinera, et loca ubi A Ignatius Gropp in Collections rerum Wirceburgensium, dissert. 6, num. 8, ubi addit monasterium illud modo inhabitari ab Ursulinis. De epistola abbatis Kitzingensis ad Sanctam (ep. 401) egi num. 83.*
fuit exposita. Fundat cœnobium Eibingense.

172. Non litteris tantum scriptis S. Hildegardis Christi fideles, religiosos maxime et clericos, ad pietatem instituere conata est, sed viva etiam voce accedentes ad se erudiebat. Horum autem ingentem fuisse multitudinem testatur Vita, num. 49, ubi auctor ait, « ex omni tripartita Gallia atque Germania confluisse ad eam undique utriusque sexus populorum examina. » Hominum non vulgaris notæ, qui ex longinquis Germaniæ, Galliæ et Belgii partibus ad Sanctam profecti fuerunt, varia in recensendis epistolis se nobis obtulerunt exempla. Vidimus insuper S. Hildegardem in variis locis fuisse, et ubique dedisse monita salutaria. De hisce Vita num. 44 sic habet : « Inter hæc etiam illud de ipsa est notabile quod Coliam, Trevirum, Metim, Herbigolim, Babenberg, Spiritu divino non modo acta, sed coacta, veniens, clero et populo, quæ Deus voluit, annuntiavit : et in monte Sancti Disibodi, Siherg, Eberbach, Hirsaugia, Swifelden, Mulenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutental, Herde, Werde, Andernacho, in Monte S. Mariæ, in Elsim et Winkelo, quæ ad utilitatem animarum pertinebant, juxta ea quæ ei Deus revelaverat, manifestavit. » Loca hic nominata, et alia aliunde addenda ostendunt Sanctam itinera instituisse satis longa ad varias Germaniæ partes, ita ut procul dubio multum temporis itineribus illis insuaptum fuerit.

173. At dubitari potest utrum S. Hildegardis eodem tempore consequenter tot civitates aliaque loca adiverit, an diversis temporibus, modo proficiscendo versus unam partem, modo versus aliam. Secundum mihi apparet verisimilius, imo satis etiam certum est, aliquas excursions S. Hildegardis non posse conjungi cum itinere Coloniensi et Trevirensi. Etenim ex epistola Frederici imperatoris, num. 53 memorata (ep. 27), habemus Sanctam certe ante annum 1159, et verisimiliter ante annum 1155 fuisse Ingelhemii cum Frederico, et ibidem nonnulla ipsi prædixisse, quæ impleta erant ante 1159. Eodem forsitan tempore, quo fuerat Ingelhemii, Sancta profecta est in Franconiam. Nam ibi fuerat, antequam ad ipsam scriberet abbas Ebracensis, de cujus epistola egi num. 65. Manricus autem in *Annalibus Cisterciensibus*, ad annum 1155, num. 4, existimat epistolam Adami abbatis Ebracensis scriptam esse circa dictum annum, idque admodum verisimile est ; et non longe a vero abesse potest, cum obitus Adami abbatis sigatur anno 1161. Quare videtur Sancta in Franconia fuisse inter annum 1150 et 1160, et consequenter credibile est ipsam eo tempore fuisse Herbigolim, et Bambergam, quæ antiquo nomine *Babenberg* in Vita vocatur, usque pervenisse. In eodem etiam itinere viserit cœnobium monialium Benedictinarum Kitzingense, quod paucis milliaribus supra Herbigolim ad Mœnum erat situm, sed postea ab hæreticis destructum est, ut docet

ignatius Gropp in *Collections rerum Wirceburgensium*, dissert. 6, num. 8, ubi addit monasterium illud modo inhabitari ab Ursulinis. De epistola abbatis Kitzingensis ad Sanctam (ep. 401) egi num. 83.

174. Alio verisimiliter itinere excurrit S. Hildegardis ad partes Germaniæ Inferioris, et Coloniæ usque pervenit. Fuit autem Coloniæ quando Philippus, qui anno 1167 aut 1268 factus est archiepiscopus, illius Ecclesiæ erat decanus. Videtur igitur iter sigendum inter annum 1160 et 1167, nam etiam innuit num. 92 Ecclesiam jam aliquo tempore divisam fuisse, schismate, opinor, quod anno 1159 exortum est, antequam Coloniensibus prædiceret ea quæ num. 90 et seqq. videri possunt. In eodem itinere invisit procul dubio cœnobium Sigeburgense instituti Benedictini, quod in diœcesi Coloniensi ultra Rhenum ad Sigam amnem situm est, non longe a Bonna oppido. In Vita quidem *Siberg* scribitur ; sed leviuscula illa nominis mutatio scrupulum movere non debet, præsertim cum alias frequenter *Sigberg* et etiam *Siberg* vocetur. Sigeburgenses affectu speciali, tanquam matrem prosequerentur S. Hildegardem, ut patet ex ipsorum epistola (ep. 137), de qua egi num. 105. In diœcesi etiam Coloniensi est Werde, abbatia ordinis Benedictini, Latine *Werthina*, *Werdene* aut *Werda*, quam S. Hildegardis legitur invisisse. Multo longius itaque progressa est : nam Werthina est ad confiniam comitatus Marchiæ, et ad Ruram flumen sita. At tamen et aliud fuit cœnobium in diœcesi Coloniensi Werda dictum, situmque ad Rhenum duobus aut tribus milliaribus infra Dusseldorpium, ubi modo oppidum vulgo *Keisersweert*, sive *Cæsaris Werda* nominatum. Alterutrum certo visitaverit Sancta. Ad oppositam plane partem diœcesis Coloniensis, et in limite fere Trevirensis ad Rhenum, est Andernachum, alias *Antenacum* dictum, ubi etiam in illo itinere fuit S. Hildegardis. Prope Antenacum erant cœnobium feminarum, cujus abbatissa ad Sanctam scripsit, ut vidimus num. 136. Tale quoque cœnobium erat in Didenkirchen juxta Bonnam ; non abbatissa in Didenkirchen scripsit ad S. Hildegardem (ep. 116), ut dictum est num. 135. Quantum vero præsentia ipsius Sanctæ ibidem placuisset, liquet ex laudata epistola. Abbatissa enim (ep. 115) monita flagitans, hæc utitur ratione : « Me etenim ex his corroborari, dum præsens akeratis, opportuno tempore proposuistis. » Ex hac porro epistola, uti et ex aliis quibusdam, certo habemus, plura monasteria fuisse visitata a Sancta quam quæ exprimuntur in Vita. An etiam plura ex memoratis in Vita spectent ad diœcesim Coloniensem, aut ad hanc S. Hildegardis excursionem, edicere nequeo, cum aliquorum situm non satis certo inveniam.

175. Treviris fuisse S. Hildegardem in diebus Pentecostes, novimus ex epistola cleri Trevirensis ad Sanctam (ep. 49), num. 95 laudata. At de anno quo ibi fuit nihil certi reperio. Bræwerus quidem

in *Annalibus Trevirensibus*, aliique ipsum secuti, existimant S. Hildegardem anno 1160 venisse Treviros; sed nullam aut rationem aut conjecturam illius epochæ assignat. Quapropter mihi annus est incertus, et æque incertum utrum ante an post iter Coloniense Treviros venerit Sancta. Verumtamen, cum in fine epistolæ ad Colonienses Sancta dicat: « Per duos annos valde fatigata sum, ut coram magistris et doctoribus ac cæteris sapientibus in quibusdam majoribus locis, ubi mansio illorum est, vivente voce ista proferrem; » cum his, inquam, duorum fere annorum itinera insinuet, suspicor intra biennium et Coloniam et Treviros venisse Sanctam, et ad alia loca, ita ut duorum annorum spatio frequenter fuerit in itinere, licet subinde ad monasterium suum redire potuerit. Verum, quidquid sit de tempore, id certum est, S. Hildegardem Trevirensibus æque ac Coloniensibus multa tam mala quam bona prædixisse. Quod autem credit Browerus, illa fuisse impleta in schismate quo anno 118 per septennium divisa est Ecclesia Trevirensis, nequaquam admittendum videtur, nisi de malis cito venturis, quæ modica tantum futura dixerat. Nam præcipua mala et bona quæ prædicebat diu post superventura, ipsa clare satis insinuat. Porro Treviris Metas proficisci potuit S. Hildegardis. Certe ipsam Metis fuisse Vita testatur; sed non invenio quid ibi nominatim egerit.

176. Inter majores civitates ad quas S. Hildegardis profecta est, Trithemius in *Chronico Hirsau-giensi* ad annum 1160 ponit etiam Moguntiam, de qua tacet Vita. Non dubito quin fuerit aliquando Moguntia, cum illam in itinere pertransire potuerit; an vero ibi quoque ea manifestaverit quæ in aliis civitatibus, ob silentium biographi, minus est certum. Certius est ipsam in variis Moguntinæ diœcesis monasteriis fuisse, variaque sibi a Deo revelata ibidem manifestasse. Hac de causa fuit in Monte S. Disibodi, ubi erat educata. Quantum vero ibi emendationis fructum suis monitis prodiderit, jam dictum est ex epistola abbatis num. 112 (ep. 145). In eadem diœcesi est Everbach. ut in Vita scribitur, alias *Eberbach*, abbatia Cisterciensis, jam sæpius memorata, sitaque in Rhingavia. Hanc et facile, utpote non longe distantem, adire poterat Sancta, et cum fructu sua enuntiare, cum monachi Eberbacenses monita ipsius maximi facerent, ut liquet ex ipsorum epistola num. 108 commemorata (ep. 139). Tertium cœnobium diœcesis Moguntinæ, quod adivisse S. Hildegardis dicitur, in Vita est Rudenkyrchen, alias *Rodenkirchen*, quasi *Rubia Ecclesia*. Erat abbatia ordinis Præmonstratensis, et diœcesis Moguntinæ, ut clarum fit ex aliquot epistolis pontificiis apud Martenium tom. IV *Collect. Ampl.*, col. 468 et seqq.: nam hæc inscribuntur episcopis Wormatiensi et Spirensi, et dilecto filio abbati monasterii in Rodenkirchen, Præmonstratensis ordinis, Moguntinæ diœcesis.

A Hoc jam observatum erat in *Gallia Christiana*, tom. V, col. 600, sed ulterior illius monasterii situs ibidem non adjungitur. In Winkelo etiam fuisse dicitur S. Hildegardis, quo nomine designari monasterium diœcesis Moguntinæ existimo. Certe ad ripam Rheni in Rhingavia inter Bingium et Moguntiam est vicus Winkel, qui aliquando *Vincella* Latine dicitur. Erat ibi prope abbatia Mons S. Joannis dicta, de qua videri potest *Gallia Christiana* tom. V, col. 582. An aliud etiam in Winkelo fuerit monasterium, me latet.

177. Ad eandem Rheni partem uno tantum milliari a suo cœnobio S. Hildegardis aliud monasterium fundavit, nec dubitandum est quin illud sæpius inviserit. In actis inquisitionis de miraculis, num. 8, hæc secunda fundatio breviter sic exprimitur: « Præterea trans flumen Rheni ad unam leucam aliud monasterium fundavit, ubi triginta præbendas instituit, » id est censum sufficientem triginta monialibus. Nomen loci Hilingen exprimitur ibi num. 3, diciturque S. Hildegardis ivisse « ad villam Hilingen, ubi monasterium etiam fundaverat, » atque in transitu Rheni puellæ, quæ cæca erat nata, visum dedisse, aqua Rheni oculos ejusdem lavans. Tempus illius foundationis expressum nullibi invenio. In *Gallia Christiana*, tom. V, col. 654, mentio fit monasterii Eibingensis in catalogo abbatissarum Montis S. Ruperti, quæ se cum suis monialibus Eibingam receperunt, quando sæculo xvii cœnobium S. Ruperti a Suecis in cineres fuit reductum. Hoc contigisse anno 1632 asseritur, indeque abbatissæ utriusque monasterii titulum sumpserunt, nimirum *Montis S. Ruperti et Eibingæ*, ut adjungitur. Situs vero et fundatio ibi sic exprimitur: « Porro Eibingense hoc monasterium, S. Giselberti memoriæ sacrum, situm est in Rhingavia, proxime Rudesheimium, montana versus, ab ipsa B. Hildegarde excitatum, fuitque semper titulo prioratus parthenoni Rupertino subjectum adunatumque. » Majores nostri, Henschenius et Papebrochius, anno 1660 Eibingæ fuerunt, et ab abbatissa, cum monialibus ibi tunc degente, perhumaniter excepti fuerunt, ut ipse Papebrochius notavit in *Itinere suo Romano* ms.

178. Excurrit etiam S. Hildegardis in Sueviam. Etenim inter monasteria quæ invisit, duo certe reperiuntur in Suevia, Mulbrunnum videlicet in ducatu Wirtenbergico, et in diœcesi Spirensi situm, vulgo *Maulbron* dictum; et Hirsaugia, eidem inclusa diœcesi, sed situm paulo longius in Silva Nigra. De adventu S. Hildegardis ad cœnobium Hirsaugiense agit Trithemius ad annum 1160, atque ab illa ante discessum hæc verba ad Hirsaugienses fuisse prolata: « Lux divina negligentias filiorum suorum valde odit et detestatur, quia nemo recte servit Deo, qui spiritum torporis et negligentia non penitus a corde suo repellit. Et ideo dicit vobis Lux illa, quæ omnia potest: Considerate semitas vestras, et nolite declinare a via recta, quoniam expr. v. t.

vos Satanas ad tentandum, et nisi caute ambulaveritis in timore Domini, cito et velociter suscitabit vobis gravem in medio vestri perturbationem. » Non negaverim ejusmodi monita Hirsaugiensibus a Sancta fuisse data; et non existimo, iis prædictam fuisse discordiam, de qua egi num. 106 et 107, quia mihi persuadeo hanc Sanctæ excursionem serius fuisse susceptam. Magis credo, verum esse, quod de ulteriori S. Hildegardis itinere Trithemius subjungit his verbis: « Ab Hirsaugia digrediens sponsa Christi religiosissima Hildegardis, ad cœnobium Swifaltense nostri ordinis proficiscitur, et tam monachis quam virginibus Christi tunc ibidem commorantibus verbum a Domino sibi commissum fideliter annuntiavit. »

179. Hæc, inquam, vera esse opinor, licet iter illud satis prolixum non uno tractu verisimiliter absolverit, et fortasse adierit loca quædam intermedia. In Vita quidem monasterium illud vocatur *Swifelden*, non *Swifaltem*, ut modo passim dicitur; sed, præmissa diligenti inquisitione, eundem utroque nomine locum designari puto. Situm autem est cœnobium Swifaltum, vulgo *Swifaltem*, in diœcesi Constantiensi, et in montibus Sueviæ, ad rivum geminum concurrentem, et paulo inferius, aliquot milliaribus supra Ulmam, Danubio se miscentem. De epistola abbatis Zwifaltensis, qui *Zwinieldensis* scribitur apud Martenium (ep. 65), egi nam. 75. De epistola Prioris et monachorum, qui ibidem de *Zwifelda* scribuntur, et de monialium Swifeldensium litteris (ep. 140) disserui num. 109. Ex tribus illis epistolis, et maxime ex illis quibus S. Hildegardis singulas respondit, aperte colligitur disciplinam in duplici illo virorum et mulierum cœnobio multum fuisse relaxatam eo tempore, ipsosque monachos et moniales modum quæsisisse quo reformarentur. Itaque dubitari vix potest quin S. Hildegardis tantum iter susceperit, ut disciplinam collapsam in illo monasterio restitueret. Non alios autem esse Swinieldenses, Swifaldenses aut Swifeldenses, quam Swifaltenses, de quibus agitur, ob has rationes existimo. Primo Trithemius, qui omnes S. Hildegardis epistolas vidit, inter abbates qui ad ipsam scripserunt recenset Swifaltensem, et nullum alium similis nominis. Secundo idem docet Sanctam ibidem fuisse, licet Vita habeat eam fuisse in Swifelden. Tertio Swifaltense cœnobium erat duplex, virorum et seminarum. Tale erat etiam Swifeldense dictum, cum tam monachi quam moniales ad Sanctam scripserint. Quarto, multum quæsi vi an abbatia aliqua Swifeldensis reperiretur in Germania præter Swifaltensem, nec ullam aliam reperire potui. Quinto, denum, in Spicilegio ecclesiastico Germaniæ part. III, pag. 864 et seqq., aliqua addita sunt decreta, ad cœnobium Swifaltense spectantia, in quibus video nomen illius abbatissæ sæculo XII et XIII varie scribi: nam variis vicibus vocatur *Swifulda*, alias *Swifaltum*, sed sæpius *Swifalten*.

180. In eodem itinere S. Hildegardis videtur ve-

nisse ad oppidum Kirchein, quod Sueviæ est in ducatu Wirtenbergico, vulgo *Kirchen* modo dictum. Nam Sanctam ibi quoque fuisse, multaque et gravia de futuris temporibus prædixisse in Kirchein, liquet ex iis quæ narrata sunt num. 98 et seqq. Porro ex initio visionis, quam Sancta agit « anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, » videtur satis evinci totum illud S. Hildegardis iter in Sueviam contigisse aut illo ipso anno 1170, quo visionem ibi verbis prolatam et postea scriptam, habuerat, aut certe non diu post. Cæterum si incolæ ducatus Wirtenbergensis velint attente considerare quæ S. Hildegardis in Kirchein prædixit de ejiciendis sacerdotibus, et de locis sacris abscondendis, divitiisque ecclesiarum auferendis, videbunt impleta esse quæ illa sæculo XII futura dixerat. An in illo itinere plura monasteria inviserit Sancta, mihi non constat. Restant certe alia quæ in Vita asseritur adivisse. At hæc hactenus invenire non potui ubi terrarum illa fuerint sita, præter ultimum mox in diœcesi Moguntina memoratum.

181. Primum ex illis in Vita vocatur *Crutendal*, in epistolis *Crouchdal*. Erat abbatia seminarum, eaque in Germania, ut nomen Germanicum insinuat. Epistolam abbatissæ in *Crouchdal*, in qua ait se S. Hildegardem vidisse præsentem, recensui num. 84, et alteram quoque alterius forsitan illius monasterii abbatissæ num. 136. Secundum ex illis monasteriis est Herde. Bucelinus in *Germania sacra*, part. II, pag. 44, ait, Herde esse præposituram ordinis Præmonstratensis. Idem scribit Hugo in *Annalibus Præmonstratensibus*, tom. I, col. 816, laudans Trithemium in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1150, ubi habet in editione Francofurtensi *Præmonstratensium*. Verum in editione posteriore anni 1690, quæ accuratius facta est typis S. Galli, *Regularium* dicitur præpositura, et locus *Herad* scribitur, ita ut res sit valde incerta. Attamen certum est S. Hildegardem bis in Herde fuisse, et « iterata visitatione » illius monasterii religiosi gaudium attulisse, ut ex epistola præpositi ad ipsam (ep. 80), de qua egi num. 129, intelligitur. Tria posteriora cœnobia, de quibus nihil invenio in epistolis, sic in Vita exprimuntur: « In Monte S. Mariæ, in Elsim et Winkelo. » De Winkelo egi num. 176; de aliis nihil habeo dicendum.

182. Cæterum ad itinera S. Hildegardis, modo ex actis et epistolis memorata, accedit aliud satis longinquum in Galliam. Hoc in Vita omnino prætermissum est. At Acta inquisitionis in virtutes et miracula S. Hildegardis, num. 9 et 10, testantur, ipsam fuisse peregrinatam ad sepulcrum S. Martini, sive ad civitatem Turonensem, et in illo itinere venisse Lutetiam Parisiorum, ubi scripta sua dedit examinanda; quæ, ubi Turonibus Parisios redierat, examinata recepit, ut infra licetur. Iter illud hiemali tempore, aut saltem autumnali susceptum, cum

in octava S. Martini, sive circa medium Novembris fuerit Parisiis, quo rediit mense Januario. De anno illius peregrinationis non constat; certum tamen est sub finem vitæ suæ eam a Sancta susceptam esse, cum anno 1233 adhuc duo testes viverent qui Parisiis sacræ theologiæ studebant, quando ibidem fuit Sancta. Itaque, cum inter annum 1173 et 1233 sint anni sexaginta, verisimilius est, post annum 1173 ibidem fuisse Sanctam, quam ante, ne dicere necesse sit, testes illos fuisse octogenariis majores.

§ XIII. *Scripta S. Hildegardis multorum elogiis celebrata : scriptorum enumeratio, aliqua eidem afficta.*

183. Quanta fuerit fama sapientiæ divinæ S. Hildegardis viventis, quanta existimatio de scientia ipsius prophetica, sive de cognitione quorumlibet arcanorum, abunde vidimus ex epistolis ad ipsam scriptis. Epistolas enim ultra centum et triginta recensui ad Sanctam datas, et plerasque personarum minime vulgariarum. Adeo autem inveni omnes elogiis ipsius insignes, ut vix ulla sit quæ testimonium non dicat, aut certe persuasionem non insinuet, de cognitis a S. Hildegarde occultis iis, ad quæ scientia hominum non solet pertingere. Vitæ quoque scriptores de visionibus Sanctæ, et de scientia rerum arcanarum clarissima dant testimonia. Accedunt Acta anno 1253 composita ad inquirendum in virtutes et miracula S. Hildegardis : nam in hisce plurimi rursus testes communem illam opinionem suis testimoniis confirmant. Eodem fere tempore vixit scriptor Vitæ S. Gerlaci, ejus elogium de S. Hildegarde dedi num. 146. Vocatur ab ipso « famosissima prophetissa Novi Testamenti, cum qua familiariter locutus est Deus. » Asseritur « per Spiritum sanctum educta, de divinis oraculis et sacramentis sibi revelatis grandia edidisse volumina, et doctrinæ salutaris lampade sanctam Ecclesiam illuminasse, » etc. Ex *Chronico Alberici monachi*, qui etiam sæculo XIII floruit, jam aliqua de sanctitate et scriptis prophetice S. Hildegardis antea recitavi.

184. Eodem etiam sæculo floruit Vincentius Bellovacensis, qui in *Speculo historiali*, lib. XXII, cap. 83, de S. Hildegarde scribit sequentia : « Per idem tempus in Alemanniæ partibus admirabilis quædam virgo provecæ ætatis erat, cui tantam divina virtus gratiam contulerat, ut, cum laica et illitterata esset, mirabiliter tamen rapta frequentius in somnis disceret, non solum quod verbis effunderet, sed etiam quod scribendo Latine dictaret, ut dictando Catholicæ doctrinæ libros conficeret. » Hæc ille ex alio, quem non nominat, corrigenda in eo quod in somnis dicatur sua didicisse, cum ipsa passim testetur se vigilantem et apertis oculis fuisse, quando visiones habebat. Deinde Vincentius subjungit : « Hæc fuit, ut æstimo, S. Hildegardis, quæ multa fertur prædixisse de futuris : ad quam scripsisse dicitur etiam beatus Bernardus Clareval-

lensis. » Richerius monachus Senonensis, ejusdem sæculi XIII scriptor, in *Chronico Senonensi*, lib. IV, cap. 15, S. Hildegardem celebrat hoc elogio : « Ante hos annos fere triginta (imo fere octoginta) fuit in inferioribus Alemanniæ partibus sanctimonialis quædam inclusa sanctissimæ conversationis et vitæ, Hildegardis nomine, cui Deus etiam inter cætera gratiam prophetiæ contulerat. Et, quod mirum est dictu, quod nunquam antea didicerat, lingua loquebatur Latina, et scribebat. Prophetavit quippe de statu regnorum, et eventibus futurorum : et inde libros propria manu conscripsit. Scripsit etiam librum medicinalem ad diversas infirmitates, quem ego Argentinæ vidi.

185. « Scripsit siquidem de ordine futurorum Prædicatorum et Fratrum Minorum, qui temporibus nostris primum esse cœperunt. Dixit quippe aperte quosdam fratres futuros alte tonsuratos in habitu religioso, sed inusitato, qui in principio sui quasi Deus a populo reciperentur : nec aliquid proprium habituros prædixit ; sed tantummodo elemosynis fidelium victitarent, nec de his elemosynis in crastinum reservarent : et ita tali paupertate contenti, civitates, et castella, et regiones prædicando circumirent ; et ita in primordio suo Deo et hominibus chari haberentur : sed proposito suo decedentes, viliores haberentur. Hæc Hildegardis de Prædicatoribus et Minoribus Fratribus fertur prædixisse, quod postea verum actus ipsorum esse probavit. » Hactenus Richerius. Verum exiguam ille fidem meretur in iis quæ de ordinibus Prædicatorum et Minorum dicit, tum quod ubique in *Chronico* suo Prædicatoribus iratum se exhibeat et inimicum, tum quod in referenda utriusque ordinis institutione varios committat errores, ut verisimile sit ipsum pauca de utroque ordine novisse, præter malignos vulgi rumores, quos avide videtur arripuisse. Certe modo tam improbabili contra Prædicatores variis locis declamat, ut sibi magis apud prudentes nocuerit quam laudato ordini. An autem S. Hildegardis aliquid prædixerit de origine ordinum Prædicatorum et Minorum, mihi plane incompertum est ; imo et minus probabile, quia id apud alium auctorem satis probatum non reperi. Vix tamen dubito quin Richerius viderit fictitiam illam prophetiam, de qua inferius plura dicemus.

186. Prætermitto elogia scriptorum qui sequentibus sæculis prophetica S. Hildegardis scripta celebrarunt, quia de fama Sanctæ nullus dubitare merito poterit. Ex omnibus tamen duos seligo, quod ipsi libros S. Hildegardis legisse se testentur. Primus est Vincentius Carthusianorum Aypacensium in Austria prior, qui remittens exscriptos S. Hildegardis libros, de iis ita scribit in *Thesaurio Anecdotorum* Bernardi Pez, tom. VI, pag. 356 : « Prædilecte mi Pater, ante aliquot dies finivi dicta S. Hildegardis, quæ potuissem citius finivisse, nisi Patres de Tegernsee (abbatia est in Bavaria)

suasissent mihi, ne in scribendo me gravarem. Quæ dicta Hildegardis præ festinatione scribendi parum attendi, dum scriberem. Idecirco oportebit me ipsa de novo perlegere. Attamen scribendo aliqua memoriæ adhæserunt, videlicet de triplici tempore, scilicet muliebri, acro et cadente quorum primum, cujus finem spero adesse, multum et plus quam credi potest, Ecclesiam debilitavit. Secundum, scilicet acre vel acrum [*alias virile a S. Hildegarde dictum*] ipsam mirabiliter confortabit, per multos labores et sudores ipsam a peccantibus humoribus expurgando. De uno miror et doleo, quod videlicet ex auditu prophetiarum ipsius Hildegardis, aut ex lectione earundem non invenio aliquem, qui percutiat pectus suum, vel qui scindat vestimenta sua, sicut Josias rex propter inventionem libri Legis fecisse legitur. Sed quasi omnes ipsam nec approbant nec improbant.... Scriptum per fratrem Vincentium in Axpach in profesto S. Martini anno 1460. »

187. Trithemius, qui variis locis et in diversis opusculis suis de S. Hildegarde scribit, in *Chronico Hirsaugienai* dicit: « Nos vero cuncta ejus scripta non solum legimus in virginalibus libris, qui sunt in ejus monasterio apud Bingios repositi, sed fecimus etiam pro nobis rescribi, cum adhuc monasterio præsideremus D. Martini in Spanheim. » Ibidem paulo ante de scriptis Sanctæ ita loquitur: « Et revera, in quantum nos judicare possumus, ejus scripta, non humano sensu vel intellectu sunt edita, sed divino potius Spiritu mirabiliter infusa, et ideo non passim intelliguntur ab omnibus, sed ab illis duntaxat utcumque possunt intelligi, quorum pura mens Deo per amorem meruit uniri. » Idem scriptor S. Hildegardem laudat, ut prophetiis, scriptis opusculis et miraculis illustrem in *Chronico Spanheimensi*, ad annum 1180, et in *Catalogo Virorum illustrium Germaniæ*, pag. 158, ac demum in *Viris illustribus ordinis S. Benedicti*, lib. II, cap. 119, et lib. III, cap. 354. Ex ultimo hoc loco quædam huc transfero: « Sancta vero Hildegardis famula Christi, per multos annos in camino paupertatis et infirmitatis decocta, quo plus affligebatur in corpore, eo amplius proficiebat in mente. Crebris enim revelationibus angelicis consolabatur ægritudinem carnis. Sub ejus magisterio maxima disciplina regularis vitæ in præfato cœnobio vigeat, » etc. Addit plura, jam satis ante dicta, et aliqua etiam minus accurata, tam hoc loco quam aliis; sed illa ex antea disputatis poterunt corrigi.

188. Opuscula S. Hildegardis Trithemius variis etiam locis enumerat, prout ea viderat manuscripta, et pro se exscribi curaverat. In *Chronico Hirsaugienai*, ad annum 1147, ea enumerare incipit hoc modo: « De cujus mirandis opusculis nos vidimus et legimus subjecta: « In Regulam sancti Patris nostri Benedicti brevem Explanationem, lib. I. » Impressa est hæc Explanatio cum epistolis S. Hildegardis in

A editione Coloniensi anni 1566, pag. 231, hoc titulo: *Regula S. Benedicti juxta S. Hildegardem explicata*. Deinde vero recusa est in *Bibliotheca Patrum Lægdunensi*. « Ad Wigbertum monachum Gemblacensem super triginta quæstiones Responsalem lib. I. » Hic item liber iisdem locis una cum epistolis impressus est. « Vitam S. Ruperti ducis Bingionum lib. I. De Vita S. Disibodi Hiberniensis episcopi lib. I. » Ambas has Vitas habemus in codice ms. una cum explanatione Regulæ S. Benedicti. Aulæ etiam impressæ sunt apud Surium et in opere nostro, prior nimirum ad diem 15 Maii, altera ad 8 Julii. « Octo et quinquaginta homilias super Evangelia Dominicalia per anni circulum lib. I. » Hoc opusculum non vidi, nec editum esse novi. Idem tamen Homiliarum opusculum aliis quoque locis recenset Trithemius, et in laudato *Catalogo illustrium Virorum*, pag. 138, de laudatis Homiliis dicit: « Super Evangelii Dominicalibus homelias 58 composuit valde obscuras, et [non] nisi devotis et eruditis intelligibiles. » Forte obscuritatis causa non sunt editæ. Redeo ad enumerationem Trithemii, « De Sacramento altaris contra quosdam hæreticos, lib. I. » In *Viris illustribus ordinis S. Benedicti*, lib. II, cap. 119, hunc librum dicit esse scriptum contra *Catharos*, uti in Germania nominabantur illius temporis hæretici, in Gallia *Albigenses* dicti, qui non pauca cum Calvinianis deinde natis habebant communia. Hic quoque liber non est editus, nisi sit illa epistola prolixissima, quam « ad Moguntinenses » inscriptam habemus inter epistolas.

189. « Volumen quoque magnum, quod *Scivias* prænotavit, in quo de via Domini atque sanctorum ejus valde subtiliter disputat. » Hoc opus editum est ab anno 1513, et deinde variis vicibus recusum. Non meminit de operis in tres libros divisione Trithemius, sed « grande volumen » vocat. In tres tamen libros divisum est, et libri singuli in varias visiones. Subjungit Trithemius: « Aliud etiam volumen, quod *Vitæ meritorum* prænotavit, et in tres libros divisit. » Hoc ineditum hucusque puto. « Volumen simplicis medicinæ, opus naturale multumque mirabile lib. I. Aliud compositæ medicinæ librum unum. » De his duobus libris addit Trithemius in *Catalogo Virorum illustrium*, pag. 138: « In his duobus mirabilia et secreta naturæ subtili expositione ad mysticum sensum refert, ut nisi a Spiritu sancto talia femina scire minime posset. » Joannes Albertus Fabricius in *Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis*, tom. III, pag. 260, de his ita scribit: « Liber simplicis et alius compositæ medicinæ eidem Hildegardi a Trithemio tribuuntur: atque typis exscripti exstant sub ejus nomine libri quatuor physicæ, quorum primus medicamenta ex aquis, terris, salibus et metallis; secundus et tertius ex plantis, quartus ex animalibus perscquitur. Prodiere Argentorati apud Joannem Scotum 1533, » etc. Libros illos impressos S. Hildegardis esse, certo affirmare

non ausim: sed, cum nec impressos ejus nomine viderim nec scriptos, malim ea de re iudicium relinquere iis qui utrosque conferre potuerunt. Matthæus Westmonasteriensis ad annum 1292 etiam aliqua S. Hildegardis scripta recenset, et de his sic loquitur: « Atque librum simplicis medicinæ secundum creationem, octo libros continentem, librumque compositæ medicinæ de ægritudinum causis, signis atque curis, qui omnes recepti sunt, atque incanonizati a papa Eugenio in concilio Trevirensi, » etc. Hoc ultimum certe, quod de omnibus S. Hildegardis scriptis oscitanter asseritur a variis, plane falsum est, quia necdum inchoati erant illi libri, quando anno 1148 Eugenius papa probavit prima Sanctæ scripta, sive partem libri *Scivias* dicti.

190. Post data verba subjungit Trithemius: « Volumen magnum, » cuius titulus est, *Divinorum operum*. Hoc ineditum puto: sed quatuor diversis locis a Trithemio insertum est catalogo operum S. Hildegardis, uti et liber *Vitæ meritum*. Utrumque etiam recenset Westmonasteriensis loco mox allegato. Veruntamen laudatus mox Fabricius existimat duo illa opuscula non distingui a tribus libris Visionum S. Hildegardis, qui titulo *Scivias* impressi sunt. Ratio Fabricii hæc est, quod Trithemius variorum operum initia recensens in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, pag. 281, idem fere initium attribuit libro *Scivias* et libro *Divinorum operum*. At nec idem prorsus initium est, quod recitat Trithemius, et mox videbimus opera illa certissime distingui, et diversis longe temporibus esse composita. Interim pergamus cum Trithemio, qui subdit: « Epistolarum ad diversos magnam volumen composuit. » In *Catalogo Virorum illustrium*, pag. 138, alia quædam addit, ita scribens: « Ad clerum Trevirensis urbis (scripsit) de futuris Ecclesiæ calamitatibus librum unum: ad Colonienses quoque de eadem materia librum unum. Miranda in his prædicit, tamen sine determinatione temporis. » Hæc inter epistolas impressa sunt, et de illis egi § 7. « Scripsit etiam, ad petitionem quorundam sacerdotum, *Exhortatorium sæcularium* lib. unum: ad sorores suas Exhortationis lib. unum. » Posterius hoc editum est cum epistolis loco ultimo, et continet expositionem Symboli S. Athanasii vulgo dicti. At *Exhortatorium sæcularium* non videtur editum. « Ad Monachos græcos lib. unum. » Editus hic liber inter epistolas, uti et alia a Trithemio memorata, exceptis carminibus. De his vero subdit: « Carmina diversa, dulci melodia composita. » Et lib. II *Virorum illustrium ordinis S. Benedicti*, cap. 119: « Carmina et cantica cum dulci et mirabili melodia de vitibus et virtutibus per modum dialogi plura composuit. » De his hactenus ineditis mox plura videbimus.

191. Porro certiora S. Hildegardis scripta recensentur etiam in Actis inquisitionis de miraculis, anno 1233 compositis, et infra edendis; ibique additur quo ordine et quanto tempore singula fuerint

conscripta. Ibidem nam. 9 de primo opere legitur: « Librum suum *Scivias* decem annis complevit, » nimirum illum inchoavit anno 1141, ac finivit circa annum 1151, aut hoc ipso anno, ut jam observavi num. 32, ubi plura de illo opere. Sequuntur alia opera sequentibus octo annis composita hoc modo: « Librum (scripsit) simplicis medicinæ, librum expositionis Evangeliorum, Cœlestis harmoniæ cantum, linguam ignotam cum suis litteris: quæ omnia octo annis perfecit: quod plenus in accessu (sive præfatione) libri *Vitæ meritum* colligitur. » Tria hic recensentur opuscula intra octo annos, sive ab anno circiter 1151 usque ad 1159 composita, de quibus etiam mentio fit in *Vita*, num. 14. At suspicor illo etiam tempore

compositum fuisse librum *Compositæ medicinæ*, et forte incuria transcribentium illius memoriam hoc loco excidisse. Certe in iisdem Actis inferius num. 11 cum aliis Sanctæ opusculis recensetur, ita ut dubium non sit quin illud quoque opusculum Sancta exaraverit, æque ac librum *Simplicis medicinæ*. De expositione Evangeliorum nunquam edita jam satis egimus superius. De Cœlestis harmoniæ cantu illud observo, voces cantui additas fuisse ignotas, sive ignotæ linguæ, ut etiam *Vita* habet num. 14. An alia ab hoc Cantu sint Carmina, quæ Trithemius supra dicit composita « de vitibus et virtutibus per modum dialogi, » et an hæc satis certo sint S. Hildegardis, iudicandum relinquo iis qui codices ipsos nunc consulere poterunt. At minime credo S. Hildegardis esse carmina illa quæ de secta Flagellantium hæreticorum edita sunt apud Ignatium Gropp in Collectione scriptorum Wirceburgensium, pag. 122, in Chronica Michaelis de Leone.

192. Laudata Acta post verba jam data sic pergunt: « Postea quinque annis subsequenibus (id est, ab anno circiter 1159 usque ad 1164) librum *Vitæ meritum* scripsit. Postremo vero librum *Divinorum operum* septem annis scripsit, quod per accessum ipsius libri plenius patet. » Itaque hic liber videtur inchoatus circa annum 1164, finitusque circa 1171. Verum enumeratio data annorum tam certam non producit epocham, ut ultimum opus non potuerit duobus aut tribus annis serius esse finitum. Potuit enim, absoluto uno opere, subinde multis mensibus exspectare antequam aliud aggredere, præsertim cum multas et aliquando prolixas iisdem temporibus scriberet epistolas, et parva quædam opuscula epistolarum codici deinde inserta, et idcirco epistolis annumerata. Hæc autem scripta modo ex Actis enumerata, una cum codice epistolarum, de quo mentio fit num. 11, S. Hildegardis esse in illo examine, cujus Acta laudamus, « conventus fuit confessus, » ut legitur num. 11. Præterea, cum posterioribus vitæ suæ annis S. Hildegardis Lutetiam Parisiorum pertransiret, ut sepulcrum S. Martini inviseret in urbe Tronensi, tria præcipua opuscula sua doctoribus

Parisiensibus examinanda dedit, « scilicet librum *Scivias*, librum *Vitæ meritorum*, librum *Divinorum operum*, » ut dicitur num. 9. Dicuntur autem fuisse in manibus doctorum Parisiensium « ab octava Martini usque ad octavam Epiphaniæ, » id est per duos fere menses. Deinde libri examinati dicuntur redditi per magistrum Wilhelmum Antissiodorensem, S. Hildegardi dicentem : « Quod esset magistrorum sententia, non in eis esse verba humana, sed divina. » De hoc librorum examine, præter monialium partem, quatuor laudantur jurati testes, ex quibus duo eodem tempore Parisiis staderant.

193. Certissimis his S. Hildegardi opusculis accedit volumen epistolarum, quo continentur etiam sequentia saltem opuscula, superius ex Trithemio enumerata, videlicet *Expositio Regule S. Benedicti*; *Responsio ad Wibertum Gemblacensem, de triginta*, aut potius *triginta octo questionibus*; *ad clerum Trevirensis de futuris Ecclesiæ calamitatibus*; *Ad Colonienses de eadem materia*; *Exhortatio ad sorores suas*; *Ad griseos monachos*. Opusculum *De sacramento altaris* etiam editum videtur inter epistolas (ep. 47) alio titulo, ubi inscribitur : *Ad prælatos Moguntinenses propter divina per illos interdicta*. Nam hoc inchoatur : « In visione, quæ animæ meæ, » quale initium opusculo *De sacramento altaris* assignat Trithemius in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*. Certe in illo ad Moguntinenses opusculo *De sacramento altaris* variis locis disserit Sancta. Præter epistolam ad S. Bernardum, quam inter libros ponti, Trithemius mox laudatus recenset codicem « Epistolarum ad diversos centum triginta quinque, » uti etiam in *Catalogo Virorum illustrium*. At in *Viris illustribus ordinis S. Benedicti*, lib. II, cap. 119, inter scripta S. Hildegardi recenset « Epistolas multas ad diversos numero centum triginta sex, » nimirum tunc reliquis annumerans epistolam ad S. Bernardum. Ex hac vero enumeratione colligo, editas modo esse omnes S. Hildegardi epistolas, quas codex ille continebat, excepta forsitan ultima ad abbatem S. Disibodi. Nam in editione Coloniensi præter adjecta opuscula impressas invenio epistolas quinquaginta et tres, recusas in *Bibliotheca Patrum*. Martenius vero edidit alias octoginta et tres Hildegardi epistolas, et ultimam ad abbatem S. Disibodi omisit, si scripta fuit. Editæ igitur sunt ex illo codice epistolæ centum triginta sex. Si autem aliqua ibi sit omissa, poterit illa, quæ exstat longissima ad Moguntinenses, inter opuscula numerari.

194. Cæterum dubitandum non est quin et plures quam illas 156 codici insertas, Sancta Epistolas scripserit : nam et alia *Vitæ* inserta est, et tres alias dedi ad solum abbatem Parcesensem datas. Præterea Mabillonius tom. II *Veterum Analectorum*, pag. 548, ubi enumerat opuscula ms. Guiberti sive Wiberti Gemblacensis, ad quem S. Hildegardi scripsit *Responsum de triginta octo qua-*

stionibus, memoratum num. 116, et iterum ex Trithemio num. 188 ait se vidisse aliquot epistolas Guiberti ad S. Hildegardem, et hujus Sanctæ ad Guibertum, quæ certo non sunt editæ præter unam dictis quæstionibus adjunctam. Asserit ibidem etiam Mabillonius vidisse se epistolam Guiberti ad Philippum archiepiscopum Coloniensem, « cujus mandato de scribenda sanctæ Hildegardi *Vita* se parere dicit. » Hinc oriri potest suspicio laudatum Guibertum Gemblacensem etiam scripsisse *Vitam S. Hildegardi*. Verumtamen non existimo id ab ipso revera perfectum, cum quia Mabillonius non dicit se tale ipsius opusculum vidisse, quod invenisset æque ac epistolas Guiberti, tum quod nullus unquam de *Vita S. Hildegardi* per Guibertum scripta meminerit. Itaque meditatatus fuerit tale opusculum, sed verisimiliter prætermiserit, quia intelligebat *Vitam Sanctæ* jam scriptam esse a Godefrido et Theodorico, et fortasse alia etiam de causa. Quidquid vero sit causæ, ex ineditis Guiberti et Hildegardi epistolis, abunde liquet, non omnes S. Hildegardi epistolas fuisse codici insertas, et deinde editas. Idem rursus ostendi potest ex enumeratione Trithemii, de qua aliquid observabo in adnotatis ad *Miracula lit. 1* (infra, not. 83). Verisimiliter aliqua conservatæ non fuerint, quod non videretur operæ pretium, aliæ forsitan aliis de causis neglectæ.

195. Alia quædam S. Hildegardi nomine invenio laudata, quæ illius non sunt. Sic Matthæus Westmonasteriensis ad annum 1292 laudat inter *Opera S. Hildegardi* aliquod *Speculum temporum futurorum*, sive *Pentacronum* [legendum *Pentachronon*]... in titulo *De novis religionibus*, ex epoque producit locum bene prolixum, quem inepte intorquet contra Fratres Minores. Verum opus illud non est propriæ S. Hildegardi, sed ex ipsius Operibus collectum a Gebenone, priore Eberbaceusi, qui floruit sub initium sæculi XIII, et suppar fuit S. Hildegardi. Bernardus Pez in *Thesaurò Anecdotorum*, tom. III, part. III, dat Monumenta monasterii Benedictoburani in Bavaria historiam illustrantia, recensensque codices mss., pag. 629, sic habet num. 14 : « Gebenonis prioris in Eberbach *Speculum futurorum temporum*, sive *Pentachronon sanctæ virginis Hildegardi*. Codex scriptus est manu sæculi XIV. Incipit opus : « Honorabilibus viris semper in Christo diligendis mag. Raymundo scholastico et mag. Reinhero canonicis S. Stephani in Moguntia frater « Seleno [legendum Gebeno], dictus prior in Eberbach [Eberbach], si quid potest peccatoris oratio. « Sancta virgo Hildegardi fundatrix et magistra « monasterii S. Ruperti, » etc. Fabricius in opere jam laudato, pag. 79, de Gebenone agit, eumque ait floruisse circa annum 1220, ipsique laudatum ex Pezio *Speculum futurorum temporum* attribuit. Quapropter, si paululum attendisset, non attribuisset idem opus deinde S. Hildegardi.

196. Hermannus Cornerus, scriptor ordinis Præ-

dicatorum, qui floruit sub initium sæculi xv, optime noverat laudatum Gebenonis opus, et dicta nostra egregie confirmat. Nam in *Chronico* suo edito apud Georgium Eccardum, tom. II *Corporis historici medii ævi*, ad annum 1140 hæc scribit de S. Hildegarde, post natales ejus non bene expositos: Hæc multa et miranda prædixit. Quantæ autem sanctitatis fuerit hæc sancta mulier, ostenditur in epistola Gebenonis in *Pentachronon* S. Hildegardis, ubi dicitur: « Sancta virgo Hildegardis [*adde* fundatrix] et magistra monasterii S. Ruperti, quod situm est apud Pinguam, quantæ sanctitatis quantique meriti fuerit apud Deum et apud homines, charitatem vestram latere non credo. Sed, si forsitan ignoratis, legite libellum Vitæ ejus, legite diversas epistolas magnatum terræ ad eam transmissas, et præsertim trium Apostolicorum, puta Eugenii, Anastasii et Adriani, Conradi quoque regis et Frederici imperatoris, patriarchæ Jerosolymitani, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et præpositorum, et nunc dicere potestis in veritate: Magnificavit eam Deus in conspectu regum, et facies principum admirata est eam (*Eccli.* XLV). Hæc sancta virgo libros quosdam, Deo jubente, imo cogente, scripsit, in quibus quædam valde utilia, et nostris temporibus necessaria, de præsentis statu Ecclesiæ, et de futuris usque ad Antichristum, et de ipso Antichristo prophetavit.

197. « Sed quia omnes libros ejus pauci habere possunt vel legere ea, quæ de futuris temporibus, et de Antichristo tribus libris suis, scilicet *Scivias*, quem nominavit sic eo, quod doceat scire vias, et libro *Divinorum Operum*, et libro *Epistolarum* suarum prophetavit, in hunc unum libellum ex maxima parte collegi, et prout melius potui, in quinque tempora ordinavi. Quæ quidem quinque tempora qui diligenter legere et studiose distinguere voluerit, et præsentem statum Ecclesiæ, et omnia futura tempora, et pericula acadventum Antichristi, quasi in speculo pervidebit. Unde, si placet vobis, vocetur liber ipse *Speculum futurorum* temporum, sive *Pentachronon* sanctæ Hildegardis, id est de quinque temporibus, de quibus in eo prophetat. *Pente* enim quinque, et *chronos* tempus Græce dicitur, etc. Hactenus ex epistola Gebenonis Cornerus, qui multa addit de S. Hildegarde, sed minus necessaria ad propositum nostrum. Hæc vero abunde docent, cujus sit opus quod laudat Westmonasteriensis. Attamen sunt dicta pleraque et vaticinia S. Hildegardis, sed subinde mendosa, quæ attulit Westmonasteriensis, ut videre poterit studiosus lector, si conferre voluerit epistolam S. Hildegardis ad Colonienses, laudatam a nobis num. 90 et seq.; cui aliqua etiam inserta sunt ex epistola ad Trevirenses.

198. In epistola ad Colonienses nihil prorsus invenio quod spectare possit ad ordinem S. Francisci præter hæc verba: « Sed et quasdam congregationes sanctorum, quorum conversatio sancta est, movere

non poterunt, » deceptores scilicet hæretici, qui prædicuntur. Sicut autem ordo S. Francisci merito haberi potest una ex sanctis istis congregationibus quibus hæretici non prævalerent, prædicente S. Hildegarde, sic etiam videtur produxisse aliquot ex viris illis quos iisdem temporibus futuros prædixit S. Hildegardis in epistola ad Trevirenses his verbis: « Et tunc fortes viri surgent, et prophetabunt, et omnia vetera ac nova Scripturarum, et omnes sermones per Spiritum sanctum effusos colligent, et intellectum eorum, sicut monile cum pretiosis lapidibus, ornabunt. Per hos et per alios sapientes plurimi sæculares boni fient et sancte vivent. Hoc autem studium sanctitatis cito non arescet, sed diu durabit, » etc. Hæc, inquam, rectius congruunt præclaro ordini Minorum, quam quæ sine judicio et delectu attulit Westmonasteriensis. At nec Franciscani tam sui ordinis amantes erunt, opinor, ut eadem aliis quibusdam religiosis ordinibus congruere non fateantur.

199. Catholici auctores, qui Bibliothecas scriptorum ediderunt, meritis passim laudibus S. Hildegardem celebrarunt. Ipse etiam Guilielmus Cave, licet heterodoxus, in *Historia litteraria*, ad annum 1170, Sanctam his verbis laudat: « Raris animi dotibus prædita, et egregia erga Deum pietate, erga religionem zelo insignis, visionibus divinitus concessis et prophetiis inclarescere coepit. » Addit plura, sed sine omni obtrectatione. Attamen Casimirus Oudinus in *Commentario de scriptoribus ecclesiasticis*, tom. II, col. 1572, post recitata Cavei verba, pergit in hunc modum: « Claruit igitur multis, ut volunt, revelationibus, quæ apud amantes mysticarum visionum, devotosque simplices, plurimi æstimantur: sed apud graves atque a muliebri simplicitate alienos viros modici admodum ponderis sunt, nullius meriti, purissimæ vacui cerebri illusiones nocturnæ: qui idem omnino ac merito sentiunt de aliis omnibus mulierum ejusmodi visionibus, sexum muliebrem præsertim, utpote infirmiore, afficientibus. » Vides, lector, Oudinum nihili facientem visiones et vaticinia S. Hildegardis, licet iis in admirationem sui et amorem traxerit Romanos pontifices, imperatores, principes alios, sæculares et ecclesiasticos, episcopos et abbates plurimos, doctores eruditione præstantes, congregationes clericorum et monachorum complures, ac demum quasi totam Germaniam, ac magnam Galliæ et Italiæ partem.

200. At audiamus iterum hominem, illis omnibus suo judicio sapienterem. Post enumerata aliquot Sanctæ opuscula, sic loquitur: « Inter prophetias Hildegardis præstantissima illa est quam necdum impressam vidi; nempe *Revelatio Hildegardis de fratribus quatuor Mendicantium ordinum*. » Et mox: « Quam (prophetiam) ab aliquo Cisterciensi concessam mihi aliquando, ex ms. codice transcriptam, admiratus sum ita clare depingentem ordines quatuor Mendicantes cum Jesuitis, etiam longo post

tempore ipsis succedentibus. » Verum talia scribere non potuit, nisi excæcatus malitia sua, odioque virorum religiosorum, quos tam stolide oppugnat. Etiam aut ea tantum scribere voluit quæ vera credidit, aut sine veri cura calumniari studuit Oudinus. Si primum, quomodo existimare potuit, ex purissimis vacui cerebri illusionibus, quales dicit visiones S. Hildegardis, potuisse ita clare depingi « ordines quatuor Mendicantes cum Jesuitis, etiam longo post tempore ipsis succedentibus? » Quomodo, inquam, credere potuit, ex illusionibus cerebri prævisos esse viros diu post futuros, eorumque mores clare descriptos, nisi ipse fatuas passus sit cerebri illusiones? Si vero calumniari solum studuit Oudinus, quomodo saltem curam non habuit, ut caute procederet, et invicem pugnantia in brevi elogio non conjungeret? Verum frustra hæc ego in Oudino requiro, nam et auctoritatem revelationibus S. Hildegardis detrahere voluit, et rursum illius, vel invitæ, uti voluit auctoritate ad infamandum ordines religiosos; neque illa facere potuit, nisi secum ipse pugnaret.

201. Nunc breviter examinemus utramque seorsum assertionem Oudini. Quod spectat ad primam, de exigua fide adhibenda revelationibus et visionibus quibuslibet, maxime mulierum, minus me haberet hac in re repugnantem, si modum non excessisset, si non nimis omnem fidem iis detrahere voluisset, si distinxisset inter visiones et prædictiones nullius iudicio probatas, et visiones celeberrimæ S. Hildegardis, aliarumque aliquot sanctarum. Etenim satis novimus quaslibet visiones mulierum, subinde potius imaginationes phantasticas, non admittendas esse pro veris ac divinis revelationibus. At non minus constat spiritum prophetiæ non esse extinctum in Ecclesia, darique aliquando revelationes vere divinas, tam virorum quam mulierum. Itaque ad extremum nimis declinat non solum ille, qui omnibus visionibus indifferenter fidem adhibet, sed ille etiam qui omnes habet pro vacui cerebri illusionibus. Jam vero, si non omnes indifferenter admittendæ sunt visiones, nec omnes rejiciendæ, necessario dicendum est inter personas quæ visiones habere se dicunt, distinguendum esse. Si autem ulla est persona mediæ ævi, de qua multorum iudicio, aliisque indiciis constat gavisam fuisse divinis revelationibus, ea est S. Hildegardis. Hanc enim gratia prophetica a Deo ornatam iudicavit S. Bernardus, iudicaverunt Eugenius III papa cum Trevirensi concilio, Anastasius IV et Adrianus IV, summi pontifices: et hi quidem tale tulerunt iudicium post maturum examen personæ ipsius, et scriptorum ejus usque ad id tempus. Hisce assensæ sunt per annos triginta, quibus deinde supervixit Sancta, personæ innumeræ, interque has multi doctores, episcopi, principes; multi item qui Sanctam a pueritia noverant, multi qui familiariter sæpe cum ipsa egerant. Horum omnium iudicio cum suum præferre velit Oudinus, meretur pro-

Afecto ut rideamus potius hominis arrogantiam et superbiam, quam ad ipsius dicta attendamus, præsertim cum censendus sit illa protulisse eadem levitate qua religionem suam et fidem apostata deseruit.

202. *Revelatio Hildegardis*, ut vocat Oudinus, de fratribus quatuor Mendicantium ordinum, quæ ipse tantopere mirari se fingit, et Jesuitis etiam liberaliter adaptat, ac si nulla inter institutum aut mores Jesuitarum et ordinum Mendicantium esset differentia, nihil quatuor ordines Mendicantes invicem differrent, est declamatio inepta, cujus stylus S. Hildegardi adeo non convenit, ut vix aliud scriptum produci possit quod a stylo ipsius magis sit alienum. Facta vero enuntiata in illo scripto, sive mores hominum ibidem expositi, minime congruunt cum moribus ordinum Mendicantium aut Jesuitarum; ego sane non modo nullum ex dictis ordinem novi, sed ne unum quidem in ullo ex laudatis ordinibus hominem, cujus mores tales sunt quales in dicto scripto depinguntur. Imo tam aperta est calumnia Oudini, qui inter Catholicos diu vixit, ut plus quam muliebris simplicitatis essem, si credere possem, ipsum tales existimasse ordines Mendicantes et Jesuitas, quales homines insulsa illa lacinia describit. Fuerit perversus, fuerit pessimus Oudinus, atque ea de causa facile mala de aliis formaverit iudicia; non sinam tamen mihi facile persuaderi, ipsum adeo fuisse insipientem, ut sine mendacio scribere potuerit, mores ordinum Mendicantium et Jesuitarum in scripto illo recte exprimi, aut ordines illos dicto scripto fuisse prædictos. Cæterum prophetiam illam verisimiliter conflictam esse circa medium sæculi XIII, et quidem contra Dominicanos et Franciscanos, quando Guilielmus de S. Amore cum aliis ordines Mendicantes oppugnare cepit; postea vero nonnihil immutatam; nec inventam in monasterio Bingenensi, ubi alia S. Hildegardis scripta servantur, jam observarunt majores nostri tom. I Martii, pag. 667, in Adnotatis ad Vitam S. Thomæ Aquinatis.

§ XIV. *Mors Sanctæ figenda anno 1179: sepultura; reliquiæ, destructo cænobio S. Ruperti, ad Eibingense translatae: miracula: tentata canonizatio, sed non perfecta: nomen Martyrologiis ascriptum, et cultus.*

203. De anno quo S. Hildegardis ad meliorem vitam translata est, non convenit inter scriptores. Tritheimius in *Chronico Hirsaugiensi*, ad annum 1180, scribit sequentia: « Anno Conradi abbatis IV, indictione Romanorum XIII, in die S. Lamperti, hoc est XV Kalend. Octobris, moritur sanctissima Christi famula Hildegardis, præposita et magistra sanctimonialium in monte Divi Ruperti prope oppidum Bingen, quod in descensu Rheni fluminis quatuor distat a Moguntia miliaribus, anno ætatis suæ octogesimo secundo. Cujus corpus in eadem ecclesia, quam ipsa dudum a fundamentis construxerat, ante majus altare fuit cum reverentia populi

magna sepultum. » Consentientia hisce de ætate, anno mortuali et sepultura S. Hildegardis habet Trithemius aliis quoque locis, nimirum in libro *De scriptoribus ecclesiasticis* et in *Chronico Spanheimensi*. Epocham Trithemii, quam non longe a vera abesse alia quædam insinuant, sine ulteriori examine secuti sunt scriptores varii. At Pagius vidit epocham Trithemii non recte consonare cum Vita S. Hildegardis, ideoque ad annum 1178 eam corrigere voluit, ita scribens num. 8 : « Hoc anno S. Hildegardis abbatissa (præposita aut magistra monialium alias nominata) in monte S. Ruperti prope Bingium in diocesi Coloniensi (imo Moguntina) ad Deum migravit. Theodoricus enim abbas (potius monachus) qui anno 1200 floruit (recte dixisset, qui S. Hildegardi convixit), in ejus Vita cap. ult. ait, eam LXXXII ætatis suæ anno, xv Kalend. Oct., ad cœlestem Sponsum migrasse. Subdit id contigisse primo crepusculo noctis Dominicæ diei. Quare, cum xv Kalend. Octob., seu dies 17 mensis Septembris hoc anno in Dominicam incidat, evidens est Trithemium in *Chronico Hirsaugiensi*, quem passim alii sequuntur, perperam hanc mortem in annum 1180 distulisse. » Hactenus Pagius.

204. Verum recte quidem ostendit Sanctam non vixisse usque ad annum 1180, quia tunc dies 17 Septembris incidebat in diem Mercurii, sive in feriam quartam; sed non æque evincit defunctam non esse anno 1179, quo dies 17 Septembris concurrebat cum die Lunæ. Etenim dicitur obiisse « primo crepusculo noctis Dominicæ diei, » id est primo diluculo, sub finem noctis illius quæ diem sequitur Dominicum, sive die Lunæ, oriente aurora, ut pluribus probabo in Adnotatis ad Vitam. Hæc expositio non est violenta, sed ob alia argumenta omnino necessaria. Nam ex dictis § 11 constat Sanctam supervivisse aliquo tempore post concilium Lateranense, anno 1179, mense Martio habitum. Præterea aliunde etiam necessaria est, quia alio argumento probari potest, S. Hildegardem certo non obiisse ante annum 1179. Rem paucis ostendo. Ex præfatione ad librum *Scivias* S. Hildegardis scribere cœpit anno 1141, « cum quadraginta duorum annorum septenque mensium » esset. Si autem anno 1141, etiam primo die anni, tantum annos habebat quadraginta duos et menses septem, non poterat anno 1178 annum ætatis agere octogesimum secundum, quo defuncta est, quia sic annum octogesimum primum complebat die 1 Junii anni 1179 aut serius. Constat igitur Sanctam usque ad annum 1179 supervivisse: et ulterius ex dictis liquet annum ætatis ipsius octogesimum secundum fuisse tantum inchoatum, aut eam certe non vixisse nisi ad annos octoginta unum, et ut summum menses tres aut fere quatuor.

205. Corpus S. Hildegardis, teste Trithemio, sepultum fuit in choro ante altare majus. Magnum vero fuisse concursum populi ad ipsius sepulcrum

in anniversario Sanctæ die, testantur Acta inquisitionis num. 5: neque id mirandum, cum et ante et post sepulturam ipsius varia facta sint miracula, in iisdem Actis asserta, aut in Vita num. 57. Porro solemnem corporis elevationem nullam invenio. Ea verisimiliter nunquam est facta, quod canonizatio sæpius quidem fuerit tentata, sed hactenus, ut videbimus, ad finem non perducta. De visitatione reliquiarum minus solemniter Serarius in *Moguntiacis*, lib. II, cap. 58, hæc scribit: « Cum ibi (in Monte S. Ruperti) diversarer, volumenque (in quo collecta sunt Sanctæ scripta) de quo paulo ante percurrerem, inveni notata hæc: « Anno 1489, « Novembris die 17, ex commissione reverendissimi « et gratiosissimi domini, D. Bertholdi (archiepi- « scopi Moguntini) missi reverendus et nobilis domi- « nus Wolfgangus de Bicken, Ecclesiæ Moguntinæ « canonicus et in spiritualibus vicarius, et honora- « bilis D. Jo. Bertram de Numburg, artium et sacræ « Scripturæ doctor, reliquias S. Hildegardis aperue- « runt: sed sine testimonio litterali de ejus canoniz- « atione. Acta in præsentia nob. et devotæ dominæ « Alheidis de Reiffenberg abbatissæ, et virginum « Sanctimonialium, et nob. et venerabilis domini « Petri Nothaffi canonici Moguntini, » etc. Laudatus Serarius, cujus opus anno 1604 impressum, paulo ante dixerat: « In Rupertino ipsius cœnobio serv- « vantur adhuc ejus reliquiæ, ac magnum scriptorum in pergamento volumen, sicuti et epistolarum in Eber- « racensi Rhingaviæ monasterio. »

206. Verum, postquam anno 1632 per Suecos combustum est monasterium Rupertinum, ut dictum est num. 177, alio delatæ sunt reliquiæ S. Hildegardis, et S. Ruperti aliorumque, videlicet ad monasterium Eibingense, de cujus per S. Hildegardem fundatione et situ in Rhingavia num. 177 egi. Etenim Papebrochius noster in *Itinere Romano* nis., pag. 23, narrat se anno 1660 cum Henschenio Moguntia excurrisse « in Eibingen. » Tum subdit de reliquiis ibi visis: « Ibique, monstrante abbatissa, vidimus reliquias præclarissimas, corpus S. Ruperti., totum corpus S. Hildegardis, quæ monasterium in monte S. Ruperti Bingii fundaverat virginibus nobilibus, quod cum esset per bella Suecica dirutum, in hoc Eibingense sibi subjectum cum abbatissa sua se transtulerant virgines, toto reliquiarum thesauro mirabiliter detecto, et conservato per ipsos Suecos, nocturnis luminibus circa locum inspectis incitatos, ut Catholicis quærendas reliquias et asportandas permitterent. Ibidem vestis illius erat, et caput cincinnis crinium ex rufo cænescentibus obductum, culter quoque hyacinthino instructus manubrio veluti dimidius, a S. Bernardo (ut fertur) donatus Divæ una cum theca ex bubalino corio confecta. Inter libros ingens volumen membranaceum erat ms. ac bicolumnare, continens omnia Opera S. Hildegardis: sed nusquam illa fabulosa revelatio de hominibus Antichristum præcessuris, quæ contra Dominicanos ac Franciscanos pri-

num concinnata, his temporibus de Societatis hominibus exposita, per calumniatorum nostrorum manus vagatur cum plausu ignorantis plebis. » Hactenus Papebrochius. Cæterum non reperio ossa S. Hildegardis divisa fuisse, aut aliis donata. At de capillis Sanctæ in veneratione habitis apud Trevirenses testantur Acta miraculorum, num. 5. Gelenius etiam in *Colonia* sua, recensens thesaurum sacrum ecclesiæ SS. Joannis et Cordulæ, ei pag. 445 aliquid adnumerat « de capillis S. Hildegardis. »

207. Sanctam et in vita et post mortem multis claruisse miraculis, habent Vita et Acta miraculorum; in his tamen num. 10 additur miracula deinde cessasse, præcipiente archiepiscopo Moguntino, « ut a signis cessaret, » ne videlicet nimio populi ad Sanctæ sepulcrum confluentis tumultu divinum officium et religio monialium detrimentam paterej. His conformia scribit laudatus supra Serarius. « Cæterum, inquit, narrat Germanicus Vitæ libellus tot ad illas ejus reliquias divina vi miracula fieri solita, ut propter ingentes hominum concursus valde impediretur virginum quies, in temploque pietas ac religio : venisse igitur Moguntinum archiepiscopum, et Beatæ ipsi præcepisse mirabilium id genus operum finem ut faceret : ipsamque, ut majoribus obsequendum mortua etiam doceret, paruisse : illorum tamen vel oculatos, vel diligentes ac certos examinatores fuisse non paucos, qui anno Domini 1233, Decembris die 16, suis communita sigillis ea Romam mitterent, et a sede peterent apostolica, ut in sanctorum ac sanctarum catalogum Beata hæc referretur. » Acta hunc in finem confecta de virtutibus Sanctæ et miraculis, quæ jam frequenter laudavimus, et post Vitam edemus, prædicta omnia abunde confirmant.

208. Illud porro examen institutum esse, eaque Acta confecta jussu Gregorii IX summi pontificis, discimus ex Annalibus ecclesiasticis Odorici Raynaldi ad annum 1237, num. 50. Nam ibi in aliis suis litteris Gregorius IX de illis sic loquitur : « Supplicantiibus nobis olim dilectis in Christo filiabus abbatissa et sororibus monasterii S. Ruperti de Bingia Moguntinensis diocesis, ut recolendæ memoriæ Hildegardem abbatissam ejusdem monasterii, quæ in vita et post mortem multis dicitur coruscasse miraculis, sanctorum ascribere catalogo curaremus, deferri ad nos libros ipsius, quos sancti Spiritus revelatione composuisse creditur, facientes, cum præter Psalterium nullas litteras didicisset, nos præposito majoris ecclesiæ W... decano et A. scholastico S. Petri Moguntini nostris dedimus litteris in mandatis ut de ipsius vita, conversatione, fama, meritis et miraculis, ac generaliter de omnibus circumstantiis per testes fide dignos inquirerent diligentius veritatem, nobis quod invenirent cum prædictis libris sub sigillis suis fideliter remittentes. » Hæc pontifex de mandato suo, vi cujus laudata Acta sunt composita.

A 209. Verum cum hoc executioni mandatum non fuisset cum tanta accuracione, quantam in re tanti momenti requirebat Gregorius, per litteras modo recitari cœptas aliud jubet examen institui. In his enim litteris, anno 1237 datis, ita pergit : « Quorum ad nos inquisitione remissa, quosdam invenimus in illa defectus ; cum enim habeatur in depositionibus testium ad nostram præsentiam destinatis, quod eadem multos curaverat dæmoniacos et infirmos, nec personæ, nec loca, nec tempora designantur ; neque reperitur in eis quid vel quæ magistra dixerit, cum tamen dicatur ibidem, majorem partem conventus idem, quod magistra, dixisse. Præterea cum magistra ipsa primo interrogata deposuerit illam multa signa fecisse, in dictis depositionibus invenitur, tam [forte tantum] dixisse idem quod testes alii et conventus. Quocirca mandamus, quatenus in inquisitione præfata diligenter ac provide juxta formam illis traditam procedentes, quæ inveneritis, sub sigillis vestris distincte ac prudenter exposita, usque ad nostrum beneplacitum fideliter conservetis. Dat. Viterbii, ii Non. Maii, pontif. nostri anno xi. » Utrum hoc Gregorii IX mandatum exactius fuerit perfectum, nullibi invenio. Forte priores illi miraculorum inquisitores partim erant defuncti, aut ad alias dignitates promoti. Ex testibus etiam non pauci poterant deesse, cum interim quatuor anni post primum examen effluxissent, et proventæ ætatis essent testes complures. Quidquid fuerit causæ, de repetito illo examine nihil invenio.

210. Innocentius IV, Gregorii successor, anno 1243 alias dedit litteras ad decanum, scholasticum, et alium canonicum Moguntinum, repetens defectus prioris inquisitionis, teste ibidem Raynaldo num. 39, et adjungens sequentia : « Mandamus, quatenus si processistis, in inquisitione hujusmodi, recipiendo singillatim super præmissis testes fide dignos, et eorum dicta, prout quilibet per se simpliciter et seriatim deposuit, faciendo conscribi, processum ipsum sub sigillis vestris nobis transmittere studeatis. Alioquin de prædictis omnibus, et novis miraculis, si quæ fecisse dicitur ; nec non de vita ipsius per fide dignos inquirentes sollicitè veritatem, dicta ipsorum testium, quos singillatim examinare curetis, prout eorum quilibet per se coram vobis pure, simpliciter, et distincte ac ordinate quod super prædictis omnibus sciverit, deposuerit, faciatis cum attentione conscribi, nobis illa sub sigillis eisdem fideliter remittentes. Datum Later. viii Kal. Decemb. » Quem hoc mandatum habuerit effectum, ignoro : at certe causa S. Hildegardis ad finem perducta non est sub Innocentio IV, aut sub ipsius successoribus toto sæculo XIII ; et sic res fiebat semper magis difficilis.

211. Attamen sæculo XIV iterum tentata est canonizatio S. Hildegardis, ut refert Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi* ad annum 1317, ita scribens : « Joannes papa vicesimus secundus ad instantiam

Petri archiepiscopi Moguntini, Willichino abbati Spanheimensi et quibusdam canonicis Ecclesie Moguntinae per apostolica scripta mandavit, quatenus ad montem Sancti Ruperti prope oppidum Bingen, ubi Nabus Rhenum influit accedentes, de vita, moribus, signis atque miraculis divae Hildegardis, primae fundatricis et abbatissae dicti monasterii... inquisitionem facerent diligentem: et quidquid invenissent veritate probatum, ad apostolicam sedis examen fideli narratione transmitterent. Inquisitionis peracto scrutinio memorati commissarii vitam praefatae monialis religiosam atque sanctissimam, ac multis miraculis, tam post mortem ejus, quam prius, sufficienter comprobata invenierunt: eamque dignam canonizatione censentes, necessaria pro effectu negotii ad Romanum pontificem memoratum destinarunt. Pontifex autem, testimoniis sibi destinatis diligenter relectis, ad canonizandam virginem non fuit difficilis, quemadmodum apostolico scripto factus sum certior, quamvis optatum a multis negotium non perduxit ad effectum. Ejus quoque praedecessor, Clemens papa quintus, in eadem re commissarios ante dederat. » Hæc Trithemius de tentata sæculo XIV canonizatione. At illa semper sebat difficilior, quia ad mandatum archiepiscopi Moguntini miracula cessaverant, nec testes superesse poterant ad probandum miracula prioribus post mortem annis patrata. Itaque solemnitas canonizatio, quæ facile fieri potuisset, si primi delegati ad causam examinandam accuratius processissent, nunquam est peracta.

212. Verumtamen Martyrologi a sæculo saltem XV S. Hildegardem celebrare cœperunt, ita ut verisimile sit cultum ipsius fuisse permissum, etiamsi canonizatio non fuerit solemniter celebrata. Codex Hagenoyensis, exhibens auctum nonnihil Usuardi Martyrologium, et anno 1412 exaratus, apud Solle-rium nostrum in Usuardi auctariis hoc die sic habet: « In monasterio S. Ruperti in Pingwia, Moguntinae diocesis sanctae Hildegardis sanctimonialis et prophetissae. » Ibidem « Hildegardis virginis » meminit matricula Carthusiae Ultrajectinae. Longius elogium contexuit Grevenus hoc modo: « Apud Pinguam in diocesi Moguntinensi, depositio sanctae memoriae Hildegardis virginis, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis late sparsit, adeo

A ut plurimi Romani pontifices ei scribentes, se et Ecclesiam Romanam orationibus illius commenda- verint: cumque Latini sermonis esset ignara, Spiritu sancto docente, omnia quæ scripsit, Latine exceptoribus dictavit. » Molanus eandem celebrat his verbis: » Apud Bingam, sanctae Hildegardis virginis, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis late sparsit. » Accedit Baronius in Martyrologio Romano, ita scribens: « Apud Bingiam in diocesi Moguntinensi sanctae Hildegardis virginis. » Baronium secuti sunt omnes qui Martyrologium Romanum variis idiomatibus exhibent.

213. In *Florario Sanctorum* ms., quod sæculo XV compositum, de S. Hildegarde ad 17 Septembris hæc habentur: « In Brugis [lege Bingis] depositio sanctae Hildegardis virginis anno ætatis suæ LXXXII, anno salutis 1181, » imo 1179. Petrus de Natalibus, episcopus Equilinus, qui floruit sæculo XIV, de S. Hildegarde virgine multo prolixius dat elogium, in quo nihil invenio corrigendum præter diem obitus male fixum X Kal. Julii. Mitto tamen istud elogium, quia omnia ibi dicta jam abunde sunt exposita. Menardus in Martyrologio Benedictino ad hunc diem sic habet: « Apud Bingiam, in diocesi Moguntinensi, sanctae Hildegardis virginis et abbatissae. » Wion ad eundem diem: « Apud Bingam depositio S. Hildegardis virginis et abbatissae, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis late sparsit. » Hi cum aliis pluribus S. Hildegardi dant titulum *abbatissae*, quia cœnobio a se fundato præfuit. Attamen abbatissae titulo ipsa nunquam usa videtur, nec viventem unquam abbatissam ab aliis dictam inveni; sed frequenter *magistram* monialium, alias *præpositam*, alias *priorissam*. Quæ vero post Sanctam cœnobio ipsius Rupertino præfuerunt, abbatissae fuerunt dictæ. Bucelinus in Menologio Benedictino affert gestorum plerorumque compendium, quod in paucis corrigi potest ex disputatis in hoc Commentario. De cultu S. Hildegardis Trithemius *De viris illustribus*, lib. III, cap. 334, breviter hæc scribit: « Cujus festum agitur IV Kalendas Octobris; » sed verisimiliter legendum est XV Kalendas Octobris, sive die 17 Septembris. Cultum hunc sæculo XIV aut XV inchoatum suspicor, quia nomen Hildegardis tunc Martyrologiis insertum.